

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΜΗΜΑ
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

**Η διαχρονική ελληνική συμβολή στην Επιστήμη της
Εγκληματολογίας**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ρένεσης Σταύρος

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:.

Επιβλέπων: Ομ. Καθηγητής Φαρσεδάκης Ιάκωβος

Μέλη: Καθηγήτρια Ζαραφονίτου Χριστίνα

Καθηγήτρια Βλάχου Βασιλική

Αθήνα Ιανουάριος 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ	7
Νομοθεσία Δράκοντα.....	7
Νομοθεσία Σόλωνα:	9
Μεταρρυθμίσεις Κλεισθένη.	11
Ποινικό Σύστημα:	13
Δικανικοί λόγοι Λυσία.	14
Δικανικοί λόγοι Ισοκράτη.	15
Πλατωνικές αντιλήψεις περί Νομικού Πολιτισμού.	16
Περί δημιουργίας νόμων:.....	17
Ανθρωποκτονία εκ προμελέτης – Αποτέλεσμα θυμού / Ποινική μεταχείριση:	20
Εγκληματογόνοι Παράγοντες.....	21
Αμετανόητοι Εγκληματίες:.....	22
Εγκλήματα «Λευκού Κολλάρου» - Οικονομική ανέχεια πολιτών.....	23
Επιβαλλόμενες ποινές.	24
Ρόλος Δικαστών.	26
Αριστοτελικές αντιλήψεις περί Νομικού Πολιτισμού.....	26
Περί δημιουργίας νόμων.....	27
Ρόλος Δικαστών.	28
Είδη Δικαίου.....	30
Άδικες πράξεις εκ προθέσεως και άνευ πρόθεσης:.....	31
Ακριβής καθορισμός του Αδικείν και του Αδικείσθαι:.....	32
Ο ρόλος της έξης.	33
Τυπολογίες Εγκληματιών.....	35
Περί της επιείκειας νόμων.....	36
Βιολογικά και επίκτητα χαρακτηριστικά:	37
Πραγματικά και Νομικά Εγκλήματα.....	38
Κατηγορίες Εγκληματιών.....	40
Επαγωγική μέθοδος.	41
Δικανικοί λόγοι Δημοσθένη.....	42

Αρτιότητα νομικού συστήματος.	44
Καταχραστές Δημοσίου χρήματος – Ευνοική μεταχείριση.	45
Ποινική μεταχείριση ανηλίκων.	47
Περί κλιματολογικών συνθηκών:.....	49
Επικούρια Φιλοσοφία:	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ	51
Νομοθεσία:.....	52
Αρμόδιοι για εκδίκαση υποθέσεων.	53
Αξιώποινες πράξεις- κατηγορίες ανθρωποκτονιών.	54
Εγκλήματα λευκού κολλάρου- Προσπάθεια καταπολέμησης:	55
Επιβληθείσες ποινές.	58
Αποζημίωση Παθόντος:.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΑΝΑΛΟΙΩΤΕΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	64
Ποινές:.....	64
Αρμόδιοι για την έκδοση δικαστικών αποφάσεων:	65
Δραγουμάνοι.....	65
Δημογέροντες.	65
Νομοθεσία:.....	67
Απονομή Δικαιοσύνης:.....	68
Ποινική Δικαιοδοσία Ελλήνων.....	70
Εξεταζόμενα Αδικήματα.	70
Είδη Εγκληματία:.....	74
Διαιτησία- Αποζημίωση θύματος.	74
Αποζημίωση αίματος – Πρόστιμον.	76
Απελευθέρωση - Νεότερη Ελλάδα	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ.....	79
Η εξέλιξη της Εγκληματολογίας.	79
Έρευνες Εγκληματολογικού Ενδιαφέροντος.	81
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	88

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία θα αποτυπωθεί η συμβολή του Ελληνισμού στη γέννηση της Εγκληματολογικής επιστήμης ξεκινώντας από τη γέννηση και την κορύφωση της δημοκρατίας και των φιλελεύθερων ιδεών στην Κλασσική Αθήνα όπου θεμελιώθηκαν οι αρχές και αξίες που διέπουν τον σύγχρονο δυτικό κόσμο. Μέσα από τα κείμενα και τους λόγους των σπουδαίων φιλοσόφων και επιστημών κυρίως της Αρχαίας Αθήνας θα αναδειχθεί το δεδαλώδες και άρτιο νομικό σύστημα της εποχής που αποτέλεσε πυξίδα για την κατεύθυνση όλου του νομικού οικοδομήματος της σημερινής εποχής. Εν συνεχεία θα ερευνηθεί ο ρόλος της Βυζαντινής αυτοκρατορίας όπου υιοθετήθηκαν οι αντιλήψεις των Αρχαίων Ελλήνων με τη σταδιακή συνέχιση του Ελληνισμού σε όλες τις περιόδους της Αυτοκρατορίας καθώς και την εποχή της Τουρκοκρατίας όπου μέσω του υπόδουλου Ελληνισμού κρατήθηκαν αναλλοίωτες οι ιδέες περί ελευθερίας, νομιμότητας και ισότητας καταλήγοντας στην σημερινή περίοδο όπου το έργο των Ελλήνων επιστημών της Εγκληματολογίας συνεχίζει αλόγιστα στα βήματα των σπουδαίων προγόνων τους έχοντας πραγματοποιήσει εκτεταμένες έρευνες Εγκληματολογικού ενδιαφέροντος και υποθέσεων.

ABSTRACT

This paper aims to underline the role of Hellenism in the creation of a Criminal Science, starting from the birth and climax of democracy and liberal ideas in Classical Athens, where the virtues and values of the modern Western world were established. Through texts and speeches given by distinguished philosophers and scientists mainly based in Ancient Athens, this paper will highlight the complex and intact law system of the era that acted as a manual for the formation of the entire law system of our era. Meanwhile, this paper will also examine the role of the Byzantine Empire, where ideas created by Ancient Greeks were adopted along with the continuation of the Greek culture throughout the eras of the Empire's reign, as well as the era of the Turkish reign, where the values of freedom, lawfulness and equality were kept intact by the enslaved Greek population, which in turn has led to the modern era being enriched by the works of Greek Criminal Scientists, who follow in their ancestors' great steps, carrying out extensive research on criminal cases.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από την δημιουργία και την συγκρότηση των πρώτων κοινωνιών άρχισε να παρατηρείται η τέλεση εγκληματικών πράξεων. Η ανάγκη των ανθρώπων για απόκτηση περισσότερων αγαθών καθώς και η επιθυμία για επιβολή και κυριαρχία είχε ως αποτέλεσμα να έρχονται πολλές φορές σε σύγκρουση μεταξύ τους και να διατηρείται ένα κλίμα ανασφάλειας και επικινδυνότητας.

Συνεπώς με το πέρασμα των χρόνων έγινε κατανοητό μεταξύ των ανθρώπων ότι θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα σύνολο κανόνων το οποίο θα καθόριζε τη συμπεριφορά τους ώστε να εξασφαλίζεται ένα κλίμα ευημερίας στην ομάδα με πρωταρχικό στόχο την εξασφάλιση της συνοχής μεταξύ των μελών της. Στις επιταγές αυτές συμμορφωνόταν συνήθως η πλειονότητα των πολιτών πλην ορισμένων οι οποίοι δεν συμμερίζονταν αυτούς τους κοινούς κώδικες και αξίες και παρουσίαζαν αντικανονική και παραβατική συμπεριφορά.

Βέβαια πολλές φορές αυτή η ισορροπία επιτυγχανόταν με βίαιο και σκληρό τρόπο. Πέρασαν εκατοντάδες χρόνια έως ότου η ανθρωπότητα αντιμετώπιζε τις παραβατικές συμπεριφορές όχι μόνο με εκδικητικό και ανταποδοτικό χαρακτήρα αλλά εμβάθυνε στην μελέτη του εγκλήματος και στην εξέταση όλων των πτυχών του. Μετά από μία μακρά περίοδο σκοταδισμού που επικράτησε κατά το Μεσαίωνα οι αρχές της δημοκρατίας, ελευθερίας και της ισότητας ήρθαν εκ νέου στο προσκήνιο και αποτέλεσαν προτεραιότητα των κρατών.

Ήδη από τις αρχές του 16^ο-17^ο αιώνα παρατηρήθηκαν έντονες πνευματικές κινήσεις στον Ευρωπαϊκό χώρο με την Αναγέννηση και τον Διαφωτισμό. Η σταδιακή απομάκρυνση από το αυστηρό πλαίσιο της εκκλησίας που ίσχυε στον Μεσαίωνα αλλά και οι ζυμώσεις και οι επαναστάσεις που έλαβαν χώρα στον δυτικό κόσμο καλλιέργησαν το έδαφος για την δημιουργία κοινωνίας με ανθρώπινο πρόσωπο. Με την δημιουργία της λεγόμενης «Κλασσικής Σχολής» προφυλάσσεται ο δράστης από τις αυθαίρετες αποφάσεις της εξουσίας και τοποθετούνται οι βάσεις για ένα ποινικό σύστημα όπου θα επικρατεί η ισότητα των πολιτών απέναντι στον νόμο και θα έχουν την ίδια ποινική αντιμετώπιση.¹

Αρχικά, οι πρώτοι κανόνες δικαίου, ηθικής και εθίμων απέβλεπαν στην ανάπτυξη στους ανθρώπους αναστολών προς κάμψη των φυσικών τους χαρακτηριστικών, της

¹ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. . «Στοιχεία Εγκληματολογίας, Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ.83

επιθετικότητας και του εγωισμού που σταδιακά θα τους οδηγούσαν στην κοινωνικοποίηση.² Η περίοδος που μεσολαβεί μεταξύ της Γαλλικής Επανάστασης έως και τον 19^ο αιώνα χαρακτηρίζεται από κοσμογονικά επιστημονικά επιτεύγματα και ήδη προπαρασκευάζεται ο χώρος για την δημιουργία της εγκληματολογικής σκέψης.

Τα πρώτα σημάδια οργανωμένης μελέτης του εγκλήματος εμφανίζονται με την Γαλλοβελγική χαρτογραφική σχολή και η επίσημη γέννηση της ταυτίζεται με την εμφάνιση στην Ιταλία της θετικής σχολής με κύριους εκφραστές αυτής τους C. Lombroso, E. Ferri και R. Garofalo από τους οποίους τέθηκαν οι βάσεις για την συστηματική μελέτη του εγκλήματος και διαφοροποιήθηκε το ενδιαφέρον των επιστημόνων από την πράξη που ίσχυε έως εκείνη την εποχή στο δράστη. Από εκείνη την περίοδο έως τις μέρες μας η εγκληματολογική επιστήμη έχει δεχθεί πολλές επιρροές από άλλες επιστήμες, πολλά έχουν αναθεωρηθεί με σημαντικό σημείο καμπής και εξέλιξης της την γέννηση της λεγόμενης Οικολογικής σχολής του Σικάγου στην Αμερική την δεκαετία του 1920 με κύριους εκπρόσωπους τους E. Sutherland και R. Merton. Κομβικοί παράγοντες για την αμερικανική σχολή σκέψης ήταν τα έντονα προβλήματα ανεργίας, η μεγάλη μετανάστευση και η οικονομική κρίση που ακολούθησε.

Στη σύγχρονη εποχή η Εγκληματολογία αποτελεί μια σχετικά νέα επιστήμη η οποία διαθέτει πλήθος εργαλείων και τεχνικών με κύριο στόχο τη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου και την αναζήτηση των εγκληματογόνων παραγόντων. Παράλληλα στρέφεται προς τον εγκληματία μελετώντας τα χαρακτηριστικά του αλλά και την αντίδραση της κοινωνίας στο έγκλημα και τέλος προτείνει λύσεις και θέτει στόχους για την αποτελεσματική κατάπολέμηση του. Ο «πατέρας» της σύγχρονης Γαλλικής κοινωνιολογίας, Emile Durkheim όρισε την εγκληματολογία ως την επιστήμη με αντικείμενο τη μελέτη μίας ομάδας πράξεων που τιμωρείται και δημιουργείται το έγκλημα.³

² Βλ. Αλεξιάδης Σ. «Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας», Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996 σελ. 94.

³ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. όπως παραπάνω, σελ. 75.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Οι ελληνικές πόλεις – κράτη από τη φύση τους δεν αποτελούσαν πρόσφορο έδαφος για την καλλιέργεια φανατικών και μυστικιστικών αντιλήψεων. Σε αντίθεση με τις μεγάλες αυτοκρατορίες της Περσίας και της Αιγύπτου, όπου ο πολίτης ένιωθε ανασφαλής, αδύναμος και επηρεαζόταν εύκολα από τους τοπικούς άρχοντες που θεωρούσαν τους εαυτούς τους μικρές θεότητες, στις πόλεις - κράτη στον ελλαδικό χώρο, ήταν ενεργός, συμμετείχε στη ζωή του τόπου, αναλάμβανε πρωτοβουλίες και χρησιμοποιούσε τη λογική για να κατανοήσει ιδέες και αντίληψεις της εποχής.

Ο Ισοκράτης αναφέρει ότι η Δημοκρατία είναι το πιο θαυμαστό μεταξύ των πολιτευμάτων καθώς με αυτό το καθεστώς εκοσμήστηκε η Αθήνα με ιερά οικοδομήματα και επικράτησε η δικαιοσύνη και η κοινωφελία υπέρ των αδυνάτων.⁴ Στις πόλεις - κράτη η οικονομία βασίζεται στο εμπόριο και την απρόσκοπτη διακίνηση αγαθών και προϊόντων επομένως είναι επιβεβλημένη η προστασία έννομων αγαθών όπως της ζωής και της ιδιοκτησίας. Σε μία ισχυρή πόλη – κράτος με έντονα στοιχεία της Δημοκρατίας και της ελεύθερης σκέψης δεν θα μπορούσε να λείπει ένα ακλόνητο σύστημα ποινικής προστασίας.⁵

Νομοθεσία Δράκοντα

Οι Αθηναίοι από τη δημιουργία της πόλης –κράτους αντιλήφθηκαν την ανάγκη για ύπαρξη νομοθετημένων νόμων που θα καθόριζαν τη συμπεριφορά των πολιτών. Μια σημαντική προσπάθεια για να ξεπεραστεί το νομικό σύστημα που επικρατούσε στην ομηρική εποχή όπου κυριαρχούσαν οι αντεκδικήσεις και το ιδιωτικό δίκαιο μεταξύ των πολιτών οι οποίοι έπαιρναν τον νόμο στα χέρια τους ήταν η νομοθετική παρέμβαση του Δράκοντα ώστε να περιοριστούν κυρίως οι ανθρωποκτονίες και οι δολοφονίες στην Αθήνα. Οι νόμοι του Δράκοντα εγχαραστήκαν σε λίθινη στήλη η οποία τοποθετήθηκε μπροστά στην αυλή του βασιλέως των Αθηνών ώστε να είναι ορατή από το σύνολο της κοινωνίας. Σκοπός αυτής της παρέμβασης ήταν να περιοριστεί η ιδιωτική πρωτοβουλία και να περάσει η ποινική μεταχείριση των δραστών στη σφαίρα της εξουσίας. Ο νόμος του Δράκοντα και ειδικότερα αυτός περί ανθρωποκτονίας έμεινε γνωστός στην ιστορία

⁴ Βλ. Ισοκράτης, *Αεροπαγίτικος λόγος*, Σύγκριση του ισχύοντος πολιτεύματος με αυτό των Τριάκοντα, μετάφραση Σ. Τζουμελέας 1949.

⁵ Βλ. Θέρμος Η. « *Η πολιτική σκέψη του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη στην κλασική και σύγχρονη εποχή*». Παπαζήση, 2^η έκδοση, Αθήνα, 2016, σελ. 5-8

και δεν άλλαξε ποτέ στην μετέπειτα ποινική εξέλιξη καθώς στην εποχή που κλήθηκε να δώσει λύση ήταν έντονο το πρόβλημα των φόνων με διαρκείς αιματηρές συγκρούσεις μεταξύ των πολιτών που τους υποκινούσαν πολλά αντικρουόμενα συμφέροντα.⁶ Με αυτόν τον τρόπο δίνεται τέλος στις εξοντώσεις των ανθρώπων που ζητούσαν εκδίκηση για τη δολοφονία των οικείων προσώπων τους που οδηγούσε στην αποδυνάμωση των οικογενειών. Η ανθρωποκτονία την περίοδο της ομηρικής εποχής θεωρούνταν μέγιστο αμάρτημα όπως ήταν η ασέβεια προς τους γονείς καθώς και η περιφρόνηση και η ύβρις προς τους ξένους.⁷ Το κράτος βρισκόταν σε νηπιώδη κατάσταση αδύναμο να αντιμετωπίσει το φαινόμενο της ανθρωποκτονίας και επομένως οι γονείς, τα τέκνα, οι συγγενείς του άτυχου φονευθέντος ήταν υποχρεωμένοι και είχαν ιερό καθήκον να καταδιώξουν και να θανατώσουν εάν χρειαστεί το δολοφόνο.⁸

Η νομοθεσία του Δράκοντα αποκαλύπτει μια καινοτομία με νέες ιδέες και αντιλήψεις περί του εγκλήματος της ανθρωποκτονίας. Ο νομοθέτης δημιούργησε κατηγορίες για την τιμωρία του ανθρωποκτόνου και αντιλήφθηκε τη διαφορά μεταξύ της εκ προθέσεως και της αμέλειας στην τέλεση του αδικήματος. Η εκ προθέσεως και προνοίας ανθρωποκτονία τιμωρούνταν με την εσχάτη των ποινών, με την κεφαλική ποινή, την ποινή του θανάτου, ενώ τουναντίον για την ακούσια και όχι εκ προμελέτης ανθρωποκτονία επιβάλλετο η ποινή της εξορίας. Επίσης εάν κάποιος σκότωσε έναν άνθρωπο ευρισκόμενος σε νόμιμη άμυνα, δεν τιμωρούνταν με τον όρο ότι η άμυνα που προέβαλε ήταν ανάλογη της προσβολής που δέχτηκε.⁹ Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο φόνος ενός ληστή που στήνει ενέδρα ή ο θάνατος του ατόμου που ενεργεί γενετήσιες πράξεις με την σύζυγο, τη μητέρα ή την αδερφή του δολοφόνου.

Μία ακόμη πηγή που αναφέρεται στην νομοθεσία του Δράκοντα ήταν ο λόγος του Δημοσθένη κατ'Αριστοκράτους όπου καθορίζονται με ακρίβεια οι διάφορες πλευρές του νόμου περί ανθρωποκτονίας. Στο λόγο του ο Δημοσθένης αναφέρει κάποιον Ευθυκλή ο οποίος έκανε αγωγή κατά του Αριστοκράτη καθώς ο αυτός επέτυχε την

⁶ Γιούνη Μ., «*Νόμος πόλεως, Δικαιοσύνη και Νομοθεσία στην Αρχαία Ελληνική πόλιν, I οι αρχαιοιοκοί χρόνοι*», Βάνια, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2006, κεφάλαιο έβδομο, σελ. 335-338.

⁷ Βλ. Γαρδίκας Κ. «*Το παρὰς τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσι καὶ μάλιστα τῖς Ἀττικοῖς Ποινικόν καὶ ἰδίᾳ τὸ φονικόν δίκαιο*», Σακελλάρη, Αθήνα, 1918 σελ. 1

⁸ Βλ. Γαρδίκας Κ όπως παραπάνω σελ. 3-4

⁹ Παπουλάκος, Θ. «*Η ποινή του θανάτου στην Κλασσική Αθήνα και στην εποχή των Ρητόρων, ο ανθρωποκτόνος νόμος*, Λιβάνη, Αθήνα, 2013, σελ. 5-6.

έγκριση ψηφίσματος σύμφωνα με το οποίο, όποιος δολοφονούσε τον αρχηγό των Μισθοφόρων Χαρίδημο, θα εκτελούνταν και θα βασανιζόταν χωρίς δικαίωμα έφεσης. Ο Δημοσθένης για να αποδείξει τον παράνομο χαρακτήρα του ψηφίσματος θα επικαλεστεί την νομοθεσία του Δράκοντα κατά την οποία είναι απαραίτητο σε μία δολοφονία να εξεταστεί η πρόθεση του κατηγορουμένου για να επιβληθεί μία ποινή. Διερωτάται ο ρήτορας πως είναι δυνατόν να ισχύει ένα τέτοιο ψήφισμα αφού προβλέπει ότι σε τυχόν ανθρωποκτονία δεν θα πραγματοποιηθεί δίκη, δεν θα εξεταστούν μάρτυρες και οι κατηγοροί δεν θα επιχειρηματολογήσουν για τις απόψεις τους. Καταλήγει ο Δημοσθένης ότι ένα τέτοιο ψήφισμα δεν θα πρέπει να τυγχάνει αποδοχής καθώς είναι αντίθετο στο νόμο.¹⁰

Συνοψίζοντας καταλήγουμε ότι με την Δρακόντεια νομοθεσία γίνεται προσπάθεια για ουσιαστικότερη αντιμετώπιση της ανθρωποκτονίας καθώς από την ιδιωτική αντεκδίκηση περνάμε στην οργανωμένη απάντηση από τα όργανα του κράτους που για την έκδοση μίας απόφασης λαμβάνεται υπόψιν η υπαιτιότητα του δράστη, η πρόθεση του και αν βρισκόταν σε κατάσταση άμυνας κατά την διάπραξη της ανθρωποκτονίας.

Νομοθεσία Σόλωνα:

Σπουδαίες καινοτομίες εισάγαγε στο νομικό σύστημα της Αθήνας ο νομοθέτης φιλόσοφος και ποιητής Σόλωνας που γεννήθηκε το 630 π.χ. και οργάνωσε την πολιτεία των Αθηνών. Η φιλοσοφία του βασίζοταν στην ελευθερία του πολίτη και στο δικαίωμα του για κατοχή γης η οποία δεν μπορούσε να αφαιρεθεί από την ιδιοκτησία του. Έγινε πολύ δημοφιλής καθώς το προνόμιο αυτό έγινε αποδεκτό από τους φτωχούς Αθηναίους αλλά και από τη μεσαία τάξη καθώς η ιδιοκτησία γης αποτελούσε την πλειονότητα της Πόλης.

Στην εποχή που προηγήθηκε του Σόλωνα είχε μεγαλώσει το χάσμα μεταξύ των πλούσιων γαιοκτημόνων και των φτωχών ιδιοκτητών καθώς η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού και η ανάγκη καλλιέργειας όλο και περισσότερων κτημάτων οδήγησε στο φαινόμενο της τοκογλυφίας. Οι μικροί καλλιεργητές δανείζονταν με υποθήκη την σωματική ακεραιότητα τους και της οικογενείας του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μετατρέπονται πολλές φορές ελεύθεροι πολίτες σε δούλους. Τον κίνδυνο της εμφύλιας σύρραξης μεταξύ των παρατάξεων διέγινωσε ο Σόλωνας και ως νομοθέτης εφάρμοσε

¹⁰ Βλ. Claude Mosse, *«Δικαιοσύνη και Πολιτική στην Αθήνα της κλασικής εποχής»*, Μετάφραση Γ.Νίκας, Παπαδήμα, 2013, Αθήνα σελ. 21-22.

ορισμένα μέτρα για να επέλθει η ισορροπία. Ειδικότερα διέγραψε τα εκκρεμή χρέη και απαγόρευσε τον δανεισμό με την υποθήκη του σώματος. Θέσπισε κανόνες για τους αδυνάτους και τους κοινωνικά μη προνομιούχους.¹¹ Ο Σόλων εισήγαγε τον θεσμό της «τιμοκρατίας» σύμφωνα με τον οποίο οι Αθηναίοι πολίτες μπορούσαν να συμμετέχουν ανεξαιρέτως στα κοινά της πόλης και ανάλογα με την οικονομική δύναμη που κατείχε ο καθένας συμμετείχε στην προετοιμασία της Πόλης για την διενέργεια πολεμικών συγκρούσεων. Χαρακτηριστικό της επιείκias της νομοθεσίας του Σόλωνα ήταν ότι σε περιπτώσεις πολιτών που ήταν αδύναμοι οικονομικά δεν είχαν την υποχρέωση να συνεισφέρουν για την ενίσχυση του στρατεύματος.

Γίνεται αντιληπτό επομένως ότι οι Αρχαίοι Έλληνες έδωσαν μεγάλη βαρύτητα στην δημιουργία μίας κοινωνίας ισότητας, στην διασφάλιση της ιδιοκτησίας αλλά και στην προσωπικότητα των πολιτών της κοινωνίας. Οι ανωτέρω ιδέες διατυπώθηκαν αιώνες αργότερα στην Γαλλική Επανάσταση όπου διακηρύχθηκαν οι απόψεις περί του κοινωνικού συμβολαίου σύμφωνα με το οποίο «πρέπει να ευρεθί μία κοινωνία που να προστατεύει και να υπερασπίζει το πρόσωπο και τα υπάρχοντα του».¹² Συνεπώς διαφαίνεται η συμβολή των καινοτόμων ιδεών της Σολώνειας μεταρρύθμισης στην μετέπειτα διακήρυξη των αρχών της Γαλλικής Επανάστασης και του Διαφωτισμού.

Ο Σόλωνας ενδιαφέρθηκε όμως και για την εκπαίδευση των νεαρών Αθηναίων θεσπίζοντας την υποχρεωτική εκμάθηση κάποιας τέχνης στα τέκνα από τους γονείς τους.¹³ Αντιλήφθηκε ότι μέσω της διδασκαλίας θα διαμορφωθούν οι προσωπικότητες των νέων οι οποίοι θα νιώθουν πιο δυνατοί και δεν θα πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης. Ακόμα θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας είναι πιθανόν να απασχοληθούν πιο εύκολα σε μια μορφή εργασίας και έως εκ τούτου να μην παρασύρονται σε δεύτερες σκέψεις για την επιβίωσή τους. Στο σημείο αυτό δεν μπορούμε να μην οδηγηθούμε στις μετέπειτα θεωρίες που υποστηρίχτηκαν για τα κίνητρα τέλεσης ενός εγκλήματος. Η θεωρία των Κοινωνικών Δεσμών του Travis Hirshi αναφέρει ότι τα άτομα που αφιερώνουν χρόνο και προσωπική προσπάθεια για

¹¹ Χριστοδούλου Ι. «Σόλωνος Νόμοι», εκδοτικός οίκος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 15-16

¹² Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, τόμος Α΄*» Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1990, σελ. 148.

¹³ Βλ. Χριστοδούλου Ι. όπως παραπάνω σελ. 17.

την μόρφωση τους δεν θα θελήσουν να θέσουν σε κίνδυνο τις κατακτήσεις τους και επομένως έχουν λιγότερες πιθανότητες να εγκληματίσουν.¹⁴

Διαφαίνονται τα αντανakλαστικά του Σόλωνα ώστε το σύνολο της κοινωνίας να αποκτήσει ενεργό ρόλο και να ενδιαφέρονται για τα κοινά του τόπου, απαραίτητο συστατικό για μία υγιή κοινωνία.

Μεταρρυθμίσεις Κλεισθένη.

Στη συνέχεια σε γενναίες μεταρρυθμίσεις προχώρησε ο Κλεισθένης ο οποίος στην προσπάθεια του οι πολίτες της Αθήνας να αποκτήσουν κοινωνική ταυτότητα και κοινωνική συνείδηση οργάνωσε τους χώρους κατοικίας μέσα στην πόλη των Αθηνών όχι με βάση την καταγωγή και την συγγένεια αλλά με κριτήρια καθαρά γεωγραφικά. Με αυτό τον τρόπο οι οικογενειακές σχέσεις υπερκεράστηκαν και επιτεύχθηκε η συγχώνευση και η ενοποίηση του κοινωνικού ιστού.¹⁵ Οι πολίτες με αυτή την ρύθμιση δεν παραμένουν προσκολλημένοι στις γενεές τους αλλά ενσωματώνονται και είναι αλληλέγγυοι με τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας. Οι αντιλήψεις αυτές βρίσκονται διάσπαρτες σε όλες τις θεωρίες των κοινωνικών κινήματων που διακήρυταν την ανάγκη για συνεργασία, αλληλουποστήριξη για κοινό και διαρκή αγώνα των πολιτών για την επίτευξη κοινωνικών στόχων. Αρχικά στο κείμενο *Περί κοινωνικής κατάστασης* ο Jean –Jacques Rousseau κάνει λόγο για τον πολίτη ο οποίος έως τώρα ελογάριαζε μόνο τον εαυτό του πλέον θα κατακτήσει την κοινωνική ελευθερία.¹⁶

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στο ποινικό σύστημα και οι ριζικές μεταρρυθμίσεις στον κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο είχαν ως συνέπεια την εγκαθύδριση και ενίσχυσης του Δημοκρατικού πολιτεύματος όπου οι πολίτες απολάμβαναν τους καρπούς της ελευθερίας και της δικαιοσύνης.

Πέρα των όσων ήδη ειπώθηκαν για τις γενικευμένες αλλαγές που έλαβαν χώρα στον ελλαδικό χώρο αξίζει να σημειωθεί μία ακόμα που πραγματοποιήθηκε το 403 π.χ. μετά το τέλος του πελοποννησιακού πολέμου και την πτώση των τριάκοντα τυρράνων. Η ρύθμιση αυτή προέβλεπε ότι κάθε Αθηναίος πολίτης είχε το δικαίωμα και την δυνατότητα αν είχε υποστεί μία παράνομη πράξη να οδηγήσει ενώπιον Δικαστηρίου

¹⁴ Βλ. Λαμπροπούλου Ε. «Κοινωνικός έλεγχος του Εγκλήματος», Παπαζήση, Αθήνα, 1994 σελ. 108.

¹⁵ Βλ. «Ιστορία Δικαίου», Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο, Ζωγράφου, 2015 σελ. 20-21

¹⁶ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. όπως παραπάνω ««Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας» σελ. 150-151.

τον υπαίτιο επιτυγχάνοντας είτε την υψηλή χρηματική ποινή είτε ακόμα και την εξορία αν τα επιχειρηματά του θεωρούνταν νόμιμα.¹⁷ Μία ακόμη πηγή από την οποία συμπεραίνεται ότι οι Αθηναίοι είχαν στο κέντρο του ενδιαφέροντος τον πολίτη και την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του.

Σημαντικό ρόλο στην διατήρηση και στην περαιτέρω εξέλιξη του δημοκρατικού πολιτεύματος διαδραμάτισε ο Περικλής ο οποίος συνδέθηκε με τη διακυβέρνηση της Αθήνας από την περίοδο του τέλους των περσικών πολέμων έως τον πελοποννησιακό πόλεμο. Διασφάλισε την αθηναϊκή δημοκρατία και έλαβε μέτρα ενίσχυσης των πολιτών. Πίστευε ότι η «καλή» Δημοκρατία πρέπει να στοχεύει στην εκπαίδευση των πολιτών της. Ένας τρόπος για να επιτευχθεί αυτό ήταν η συμμετοχή του στην εκκλησία του Δήμου και ένα δεύτερος ήταν η ελεύθερη παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων. Οι παραστάσεις είχαν παιδευτικό χαρακτήρα καθώς περιελάμβαναν πολιτικές απόψεις και κοινωνικά μηνύματα.¹⁸ Τονίζεται εκ νέου η εκπαίδευση που θα πρέπει να λάβουν οι πολίτες ώστε να σχηματίσουν ολοκληρωμένη προσωπικότητα και να συμμετέχουν στα κοινά του τόπου. Η παραπάνω πρόταση αναδεικνύει σημάδια αντεγκληματικής πολιτικής όπου οι αρχαίοι Έλληνες έδειξαν ιδιαίτερη επιμέλεια. Παρόμοια πολιτική ακολουθήθηκε αιώνες αργότερα από τις κυβερνήσεις των σύγχρονων χωρών για την αντιμετώπιση του εγκληματικού φαινομένου. Στην Γαλλία στα μέσα της δεκαετίας του 1970 στα πλαίσια του κοινωνικού χαρακτήρα της πρόληψης της εγκληματικότητας δόθηκε έμφαση σε προγράμματα που αφορούν την εκπαίδευση, την απασχόληση και τη διασκέδαση των πολιτών καταπολεμώντας με αυτό τον τρόπο παράγοντες εγκληματογέννησης.¹⁹ Μεταξύ αυτών των προγραμμάτων ήταν και αυτό του πειράματος των «θερμών καλοκαιριών» σύμφωνα με το οποίο κάθε καλοκαίρι τουλάχιστον 10.000 χιλιάδες νέοι έκαναν τις καλοκαιρινές τους διακοπές όπου απασχολούνταν καθημερινά σε πολυάριθμες κοινωνικά δραστηριότητες.²⁰

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στην κλασσική αθήνα ήταν ιδιαίτερα ανεπτυγμένο το αίσθημα της ποινικής διαδικασίας και οι αθηναίοι έδειχναν ενδιαφέρον για την τήρηση

¹⁷ Nicholas Kyriazis, «*the birth and development of Democracy*», Psichogios Publications S.A. Athens, 2012 σελ. 36.

¹⁸ Βλ. Nicholas Kyriazis όπως παραπάνω σελ. 36.

¹⁹ Βλ. Ζαραφονίτου Χ. «*Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, οι σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής*», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003 σελ. 28.

²⁰ Βλ. Ζαραφονίου Χ. όπως παραπάνω «*Πρόληψη της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, οι σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής*» σελ. 61-62.

των νόμων και της ποινικής διαδικασίας. Στη συνέχεια θα αναφερθούν συνοπτικά μέρη του ποινικού συστήματος.

Ποινικό Σύστημα:

Κατά τη διαδικασία της ποινικής δίκης οι δυνάδικοι ανέπτυσαν τα επιχειρήματα τους για να πείσουν για την ορθότητά τους και στην ουσία ήταν ένας διαρκής αγώνας μεταξύ των δύο μερών της δίκης διότι κάθε ποινή που επιβάλλονταν ήταν κατόπιν πραγματοποίησης δίκης. Σχετικά με τα αποδεικτικά μέσα που μπορούσε να προσκομίσει ένας αθηναίος πολίτης ήταν οι μαρτυρικές καταθέσεις ανθρώπων που ήταν αυτόπτες μάρτυρες των γεγονότων καθώς και η επίκληση εγγράφων και νόμων. Μεταξύ των ποινών ήταν η θανατική ποινή, η ολική ή μερική αφαίρεση πολιτικών δικαιωμάτων, η εξορία και η χρηματική ποινή.²¹

Αρμόδιο για την εκδίκαση υποθέσεων ανθρωποκτονίας ήταν ο Άρειος Πάγος η σύνθεση του οποίου αποτελούνταν από άρχοντες που είχε λήξει η θητεία τους. Στη συνέχεια όμως ο νόμος αντικαταστάθηκε και εκλέγονταν άτομα από διαφορετική κοινωνική τάξη με αποτέλεσμα να αλλοιωθεί σιγά σιγά ο αριστοκρατικός χαρακτήρας του. Πέρα όμως του Άρειου Πάγου υπήρχαν και άλλα δικαστήρια όπου δίκάζαν υπόθεσεις ανθρωποκτονιών μεταξύ των οποίων ήταν το Παλλάδιο, το Δελφίνιο το Εν Φρεαττοι και τέλος το Πρυτάνειον.²² Ευρύ φάσμα υποθέσεων εξέταζε και το δικαστήριο της Ιλιαίας η σύνθεση του οποίου αποτελείτο από αθηναίους πολίτες οι οποίοι έπρεπε ήταν άνω της ηλικίας των 35 ετών και να μην είχαν στερηθεί τα πολιτικά τους δικαιώματα για οποιονδήποτε λόγο.²³

Οι αθηναίοι της κλασικής περιόδου δεν αμέλησαν όμως να δώσουν βαρύτητα και στον θεσμό της διαιτησίας. Σύμφωνα με τον οποίο το άτομο που ορίζονταν ως διαιτητής ήταν πρόσωπο κοινής αποδοχής και από τα δύο μέρη των δυαδίκων, στόχος του οποίου ήταν να επιτευχθεί ένας αμοιβαίος συμβιβασμός. Βέβαια υπήρχε η δυνατότητα κάποιος από τους δύο διάδικους να ασκήσει έφεση και τότε ο διαιτητής τοποθετούσε τα συγκεντρωθέντα στοιχεία σε ένα κουτί και εισήγαγε την υπόθεση στο ακροατήριο. Εκεί αναγνώσκονταν όλες οι μαρτυρίες, τα στοιχεία και τα έγγραφα που είχαν συγκεντρωθεί και από τα δύο μέρη.²⁴

²¹ Βλ. Ιστορία Δικαίου όπως παραπάνω σελ. 41-42

²² Βλ. Ιστορία Δικαίου όπως παραπάνω σελ. 34

²³ Βλ. Ιστορία Δικαίου όπως παραπάνω σελ. 32-33

²⁴ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 34-35.

Έχοντας περιγραφεί συνοπτικά το ποινικό σύστημα της Κλασσικής εποχής στην συνέχεια προκειμένου να γίνει κατανοητό η εκτεταμένη συμβολή του κλασσικού αιώνα στην ανάπτυξη θεωριών της επιστήμης της Εγκληματολογίας θα παρατεθούν δικανικοί λόγοι σπουδαίων ρητόρων και φιλοσόφων εκείνης της περιόδου που εκφωνήθηκαν στις αίθουσες των δικαστηρίων και αναφέρουν σχεδόν όλο το φάσμα της Εγκληματολογίας.

Δικανικοί λόγοι Λυσία.

Οι Αθηναίοι μέσα από τα κείμενα που σώζονται έως τις μέρες μας αποδεικνύεται ότι έδιναν ιδιαίτερη σημασία για τον παιδευτικό ρόλο της ποινής. Ο Λυσίας, σημαντικός ρήτορας στην Αρχαία Αθήνα γεννημένος το 459 π.χ. εκφώνησε σημαντικούς λόγους στην εκκλησία του Δήμου. Σε έναν από αυτούς, στον λόγο που αναφέρεται κατά *Αλκιβιάδη* για την λιποταξία του, το 394 π.χ. κατά την εκστρατεία των Αθηναίων που είχαν προστρέξει σε βοήθεια στους Θηβαίους όταν κινδύνευαν από τους Σπαρτιάτες, ενώ είχε ρόλο οπλίτη πεζικάριου, αυθαιρέτως παρουσιάστηκε στο ιππικό φοβούμενος να συγκρουστεί με έναν Σπαρτιάτη οπλίτη.

Ο Λυσίας στρεφόμενος προς τους δικαστές αναλύει σκέψεις που απηχούν έως τις μέρες μας για τον ρόλο της ποινής. Τονίζει ότι ο ρόλος τους δεν είναι να δικάζουν μόνο για την παραδειγματική τιμωρία των δραστών αλλά και να κάμνουν κοσμιότερους τους άλλους εγκληματούντες. Επισημαίνει ότι η τιμωρία μόνο των άσημων πολιτών δεν διαδίδεται στο υπόλοιπο μέρος της κοινωνίας αλλά αν τιμωρηθούν και επιφανούντες εγκληματίες το γεγονός θα διαδωθεί σε όλη την κοινωνία αλλά και σε όλη την επικράτεια ακόμα και μεταξύ των εχθρών. Αυτό θα έχει θετική συνέπεια καθώς το σύνολο της κοινωνίας θα γίνει καλύτερο.²⁵ Ο Λυσίας στον παραπάνω λόγο αναφέρεται στην σπουδαιότητα του παιδευτικού ρόλου της ποινής που είναι όχι μόνο η παραδειγματική τιμωρία του κατηγορούμενου αλλά και η ενίσχυση του κοινωνικού ιστού της κοινωνίας καθώς οι νόμοι έχουν την ίδια ισχύ ανεξαιρέτως την καταγωγή και την οικονομική δυνατότητα τους. Σύμφωνα με την ιδέα της γενικής πρόσληψης το σύνολο της κοινωνίας θα απέχει από τη διάπραξη εγκλημάτων καθώς στοχεύεται η διαπαιδαγώγηση του με την καλλιέργεια της αποστροφής προς το έγκλημα. Επιπλέον σύμφωνα με την ιδέα της ειδικής πρόσληψης της ποινής, το άτομο που έχει ήδη

²⁵ Βλ. Λυσίας, *κατά Αλκιβιάδου λιποταξίου (Α)*, η ανάγκη τήρησης των νόμων και επιβολής των ποινών-Αντικρούοντας τους αναμενόμενους ισχυρισμούς των υπερασπιτών του Αλκιβιάδη, μετάφραση Σ. Τζουμελέας, Λυσ. 14. 9-22.

εγκληματίσει, θα συγκρατηθεί στο μέλλον είτε με την εκφόβιση του, την καλλιέργεια του είτε την αχρήστευσή του.²⁶

Εάν μελετήσουμε ένα ακόμα λόγο του Λυσία, *αυτού υπέρ του φόνου του Ερατοσθένους* γίνεται αντιληπτό ο νομικός τρόπος σκέψης που υπήρχε στην κλασσική Αθήνα. Ειδικότερα στην απολογία του, ο Ευφίλητος, που φόνευσε τον Ερατοσθένη καθώς τον συνέλαβε επ' αυτοφώρο να συνουσιάζεται με την γυναίκα του αναφέρει κατά την απολογία του ότι δεν είχε προσωπικές διαφορές, ούτε κέρδισε χρήματα ούτε σχεδίασε ύπουλα και με προμελετημένο τρόπο τον φόνο του Ερατοσθένους αλλά χρησιμοποίησε το νόμο σε περιπτώσεις μοιχείας.²⁷ Κάνει επίκληση ο Ευφίλητος να μην δικαστεί ως κοινός εγκληματίας που είχε σκοπό το οικονομικό όφελος αλλά ως πολίτης που ατιμάστηκε από την ανήθικη πράξη του Ερατοσθένη. Στην κλασσική αθήνα το έγκλημα της μοιχείας θεωρούνταν ιδιαίτερης αξίας και δεν ήταν ανεκτό από την κοινωνία καθώς σε καταστάσεις ξαφνικής οργής και έντονων συναισθημάτων δικαιολογείτο ο μοιχός να παρεκτραπεί και να τιμωρήσει αυτόν που τον ατίμησε. Αντιλαμβάνονται οι αρχαίοι έλληνες ότι ο άνθρωπος διακατέχεται από συναισθήματα τα οποία μπορούν να τον κυριέψουν σε έκτακτες περιστάσεις προβλέπουν διαφορετική ποινή σε σχέση με αυτόν που οργάνωσε μεθοδικά και με πονηρό τρόπο το φόνο ενός ανθρώπου.

Δικανικοί λόγοι Ισοκράτη.

Ο Ισοκράτης γεννήθηκε το 436 π.χ. και υπήρξε σπουδαίος ρητοδιδάσκαλος της κλασσικής αρχαιότητας και απέκτησε μαθητές από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Εξέφρασε πανελλήνιες ιδέες για την ένωση των Ελλήνων και την εκστρατεία κατά των Περσών της Ανατολής. Παράλληλα στους λόγους του αναφέρθηκε και σε στοιχεία του σύγχρονου ποινικού συστήματος.

Ειδικότερα στον αεροπαγήτικο λόγο του έκανε αναφορά στον τρόπο επιλογής των δικαστών για την εκδίκαση υποθέσεων και τη σπουδαιότητα που είχε αυτός ο θεσμός για την αθηναϊκή κοινωνία. Ο Ισοκράτης στην ομιλία του αναφέρει ότι πρέπει να επιλέγονται οι καλύτεροι και οι πρώτοι ως δικαστές οι οποίοι όταν ενεργούν σύννομα και για το συμφέρον της κοινωνίας να τιμώνται και όταν πάλι ενεργούν για την εξυπηρέτηση άλλων συμφερόντων να τιμωρούνται αυστηρά. Τονίζει ότι αποτελεί

²⁶ Βλ. Φαρσεδάκης Ι.»Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ.61- 62.

²⁷ Βλ. Λυσίας, *υπερ του Ερατοσθένους φόνου απολογία*, μετάφραση Σ. Τζουμελέας, 1939, Λυσίας λόγοι, αθήνα, 1,43-50

δείγμα της πιο θεμελιωμένης δημοκρατίας η επιλογή των ικανότερων ατόμων για την διαχείριση της κοινωνίας με υπευθυνότητα και σύνεση.²⁸

Εξετάζοντας έναν επιπλέον λόγο του Ισοκράτη, αυτόν *προς τον Νικοκλέα* που τον συμβουλεύει για το σωστό και ενδεδειγμένο τρόπο διοίκησης αναφέρει ότι για μία σωστή διακυβέρνηση οφείλει αυτή να είναι επιεικής και να επιβάλλονται ποινές κατώτερες των παραπτωμάτων στους πολίτες. Επίσης πρέπει να μην επιδεικνύει αυστηρότητα στις ποινές αλλά κύριο μέλημα να είναι η σωτηρία των πολιτών και όχι η εξόντωση τους μέσω της επιβολής υπέρμετρων ποινών.²⁹ Τονίζεται από τον Ισοκράτη οι αρετές που θα πρέπει να διαθέτουν όσοι επιλέγονται για δικαστές οι οποίοι θα πρέπει να έχουν επιλέγουν ήπιες ποινές και όχι εξαντλητικές τιμωρίες. Παρόμοια αναφορά κάνει ο Cesare Beccaria όπου αναφέρει για την μετριότητα που θα πρέπει να εφαρμόζεται στις ποινές ώστε να εξαλειφθούν ανωφελείς σκληρότητες στο σώμα των βασανισμένων κολαζόμενων.³⁰

Πλατωνικές αντιλήψεις περί Νομικού Πολιτισμού.

Σημείο αναφοράς στην εξέλιξη του ποινικού συστήματος της κλασικής αρχαιότητας και της γέννησης καινοτόμων ιδεών για την μελέτη του εγκληματικού φαινομένου αποτέλεσε η διδασκαλία του σπουδαίου φιλοσόφου Πλάτωνα, ο οποίος γεννήθηκε στην Αθήνα το 427 ή 428 π.χ. και συνδέοταν προσωπικά με τον Σωκράτη, από τον οποίο και διαμόρφωσε σε μεγάλο βαθμό την παιδεία και τη μόρφωση του. Διακατείχε έντονο προβληματισμό για τα συστήματα διακυβέρνησης των πόλεων - κρατών και προς τούτο προχώρησε στη δημιουργία της ακαδημίας αθηνών, γεγονός μεγάλης σημασίας για την παιδεία, τη φιλοσοφία και την επιστήμη της εποχής. Θεωρούσε ότι από μέσω του γόνιμου προβληματισμού που θα υπάρξει σε συνδιασμό με την μελέτη των οικονομικοκοινωνικών παραγόντων της εποχής θα αναγεννηθεί ένα δίκαιο κράτος.

Πιστεύει στην αρμονία που υπάρχει στη φύση την οποία πρέπει να αναζητά διαρκώς ο άνθρωπος αλλά και σε μια κοινωνία όπου επικρατεί η αγάπη και η ισότητα, αυτής

²⁸ Βλ. Ισοκράτης, *Αεροπαγήτικος λόγος*, Η αξιοκρατική επιλογή των αρχόντων κατά το παρελθόν, 7.20-27, Μετάφραση Α.Μ. Γεωργαντόπουλος, Μ Πρωτοψάλτης, και Ιωαννίδη - Φαλιριώτη, 1939,

²⁹ Βλ. Ισοκράτης, *προς Νικοκλέα*, Ο ενδεδειγμένος τρόπος άσκησης της εξουσίας, μετάφραση Κ.Θ. Αραπόπουλος, 2.15-26

³⁰ Βλ. Φαρσεδάκης Ι.όπως παραπάνω «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*» σελ.168

της ιδανικής πολιτείας. Θεωρεί ότι οι άνθρωποι έχουν τα ίδια δικαιώματα από την κοινωνία, αλλά όχι και ίδια χαρακτηριστικά. Μάλιστα παρομοιάζει τους πολίτες με τα μέταλλα. Άλλοι από χρυσό, οι οποίοι είναι προορισμένοι να διοικούν και να ασκούν καθήκοντα κυβερνητικά. Κάποιοι από ασήμι οι οποίοι έχουν ως καθήκον να φυλάττουν και να διασφαλίζουν την ασφάλεια της πολιτείας, άλλοι προέρχονται από χαλκό που είναι οι δημιουργοί, οι διαχειριστές της εργασίας και κάποιοι τέλος αυτοί που είναι από σίδηρο, εργάτες, γεωργοί και ναύτες.³¹ Σε αυτήν τη ιδανική πολιτεία, τα παιδιά, θα πρέπει να μεγαλώνουν σε κοινόβια και στην ηλικία των 18 ετών αφού διαγωνιστούν σε εξετάσεις να κατατάσσονται στις ανωτέρω κατηγορίες και να παίρνουν τη θέση τους στην κοινωνική δομή. Ο Πλάτωνας θεωρεί ότι στην πολιτεία οι πεφωτισμένοι, αυτοί δηλαδή που έχουν τις μεγαλύτερες δυνατότητες και προοπτικές πρέπει να ασκούν καθήκοντα διοίκησης, με σκοπό να διατηρούν την συνοχή της πολιτείας, να προάγεται η συνεργασία και να καλλιεργείται κλίμα ομοψυχίας και φιλίας μεταξύ των μελών της κοινωνίας. Οφείλουν να εργάζονται για το κοινό καλό της κοινωνίας και να προσπαθούν για την βιωσιμότητάς της. Είναι απαλλαγμένοι από προσωπικές φιλοδοξίες και πάθη και μοναδικός στόχος τους είναι η πρόοδος της κοινωνίας.

Όταν κλήθηκε να προχωρήσει στην συγγραφή νόμων για την διαβίωση μίας πολιτείας δημιούργησε το βιβλίο του οι «Νόμοι» στο οποίο αντλούμε πολλά στοιχεία αναφορικά με την σκέψη του για την θέσπιση νόμων, την απονομή της δικαιοσύνης, τον ορισμό των δικαστών και τους εγκληματογόνους παράγοντες. Αποτελεί τον τελευταίο πλατωνικό διάλογο που συντάχθηκε προς το τέλος της ζωής του όταν επέστρεψε από τελευταίο του ταξίδι στην Σικελία. Διαδραματίζεται μεταξύ τριών συνδιαλαγόμενων ηλικιωμένων ανδρών και αποτελεί μία προσπάθεια γεφύρωσης μεταξύ της ιδανικής πολιτείας που είχε ονειρευτεί ο Πλάτωνας και της πραγματικότητας στην τότε κοινωνία.

Περί δημιουργίας νόμων:

Ο Πλάτωνας από τη πρώτη στιγμή ξεκαθαρίζει την ανάγκη ύπαρξης νόμων που θα καθορίζουν τις συμπεριφορές των ανθρώπων γιατί σε διαφορετική περίπτωση δεν θα διέφερε από αυτή των πιο άγριων ζώων. Τονίζει βέβαια στο στοίχο (875ab) ότι αν γεννηθεί ένας άνθρωπος και γνωρίζει ακριβώς τι είναι συνετό και προς το συμφέρον της κοινωνίας, δηλαδή κατέχει την επιστήμη, την θέμις δεν έχει ανάγκη να υπακούει σε νόμους και διατάξεις καθώς είναι υπεράνω από αυτούς. Βέβαια επειδή είναι λίγο

³¹ βλ. . Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 173-174

δύσκολο να βρεθούν τέτοιου είδους άνθρωποι καταλήγει ο Πλάτωνας ότι πρέπει να θεσπιστούν κανόνες και νόμοι για τη διατήρηση της ισορροπίας στην πολιτεία.³²

Στους στοίχους (630e) και (633a) ο Πλάτωνας αναφέρει ότι είναι κοινά παραδεκτό η έρευνα για τους νόμους να είναι δουλειά των ερευνητών. Επίσης συνεχίζοντας αναφέρει ότι οι νόμοι των κρητικών είναι υπέροχοι και πιο σωστοί από όλους των ελλήνων καθώς παρέχουν στους πολίτες τους όλα τα αγαθά, τα ανθρώπινα και τα θεικά. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν η υγεία το κάλλος και ο πλούτος και στην δεύτερη που είναι και η πιο σημαντική η φρόνηση, η διάθεση της ψυχής η δικαιοσύνη και η ανδρεία.³³

Από τους παραπάνω στοίχους καταλαβαίνουμε την σπουδαιότητα που διαδραμάτιζε η δικαιοσύνη στην ελληνική κοινωνία καθώς θεωρούνταν ως θεικό αγαθό απαραίτητο για την ευημερία και την ασφάλεια των μελών της κοινωνίας. Επιλέον ο Πλάτωνας είχε συλλάβει ότι η έρευνα για την θέσπιση νόμων, η νομοθέτηση τους αποτελεί έργο ανθρώπων με ιδιαίτερες γνώσεις και εμπειρίες, τους επιστήμονες. Όταν αυτοί συνυπάρχουν με άρχοντες που διαθέτουν σύνεση, ευρύτητα πνεύματος, θάρρος και νεότητα δημιουργείται ένας πολύ καλός συνδιασμός για την διακυβέρνηση του τόπου. Αναφέρει χαρακτηριστικά στον στοίχο (712a) «Όταν η μεγάλη δύναμη, που διαθέτει κάποιος συνδιασθεί με σωφροσύνη και μετριοπάθεια, τότε βλέπουμε να γεννιέται το καλύτερο πολίτευμα και οι καλύτεροι νόμοι. Διαφορετικά δεν θα γίνει τίποτα».³⁴

Επιπλέον αναφορά για την θέσπιση των νόμων και το σπουδαίο έργο που επιτελούν έκανε ο Πλάτωνας στο έργο του που προηγείται των Νόμων, τα πολιτικά. Εκεί αναφέρει ότι η «σωστή πολιτεία είναι αυτή που οι άρχοντες κατέχουν την επιστήμη σε βάθος και όχι επιφανειακά με αποστολή να επιβάλλουν ποινές είτε αυτές είναι της εξορίας ώστε να εξυγιανθεί η πόλη όπως διώχνει κανείς τις μέλισσες για να γίνει πιο δυνατή είτε είναι του θανάτου χρησιμοποιώντας πάντα τη γνώση και τη δικαιοσύνη για να την κάνουν την πιο σωστή πολιτεία».³⁵

Στη συνέχεια ο Πλάτωνας αναφέρεται στα είδη των δικαστηρίων που θα πρέπει να συγκροτούνται για την εξέταση διάφορων υποθέσεων αλλά και τον τρόπο επιλογής των ατόμων που θα δικάζαν. Ειδικότερα στο στοίχο (767b-e) θεωρεί ότι ο καλύτερος

³² Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 191-192.

³³ Βλ. Φαρσεδάκης Ι., *Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας, τεύχος Α΄*, όπως παραπάνω σελ. 39-40

³⁴ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 177-178.

³⁵ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 192

τρόπος επίλυσης διαφορών είναι ο ορισμός του δικαστηρίου και η επιλογή των δικαστών να γίνει από τους ίδιους τους διάδικους. Αναλύοντας την παραπάνω πρόταση οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι ο Πλάτωνας στον θεσμό της απόλυτης δικαιοσύνης και δημοκρατίας θεωρεί ότι είναι εφικτό οι δικαστές να συγκεντρώνουν τόσα πολλά θετικά στοιχεία και να ξεχωρίζουν για την αντικειμενικότητα και το πνεύμα δικαιοσύνης ώστε να γίνονται αποδεκτοί και από τα δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Διαχωρίζει τα δικαστήρια σε αυτό όπου ένας ιδιώτης μπορεί να βρει το δίκιο του κατηγορώντας έναν άλλον ιδιώτη και σε ένα άλλα όπου μπορεί να καταφύγει όταν θεωρεί ότι καταπατάται το δημόσιο συμφέρον.

Ο Πλάτωνας στους στοίχους (858d-859β) αναφέρει ότι οι ποινικοί νόμοι πρέπει να συγγράφονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο με μοναδικό στόχο την προστασία των πολιτών παρόμοια με την ανάγκη και την συμπόνια που έχουν οι γονείς για τα τέκνα τους. Πρέπει να περιβάλλονται από αγάπη και σοφία και όχι θέσεις και συμφέροντα των τυράνων και βασανιστών που προκαλούν προβλήματα και ανισότητες μεταξύ της κοινωνίας.³⁶

Στους στοίχους (860d-861a) τονίζει τον ρόλο και τη σημασία που θα πρέπει να έχουν οι νόμοι απέναντι στους πολίτες. Αναφέρει μέσα από τη μορφή ερωτήσεων ότι είναι απαραίτητη μία διάκριση μεταξύ των αθέλητων και ηθελημένων αδικημάτων. Στη συνέχεια κάνει ξεκάθαρο ότι ο νόμος θα πρέπει να διδάξει τον παραβάτη να μην επιχειρήσει να διαπράξει αδίκημα στο μέλλον, η να το τολμήσει πολύ σπάνια η να τον εκπαιδεύσει ώστε με την θέληση του να μην επιθυμεί να εκτελέσει κάποιο αδίκημα. Αυτό τονίζει επιτυγχάνεται είτε μέσα από χρηματική αποζημίωση, είτε με λόγια και έργα ώστε ο παραβάτης να αγαπήσει τη φύση του δικαίου.

Εξάγεται το συμπέρασμα από τα παραπάνω ότι ο Πλάτων δίνει μεγάλη βαρύτητα στους νόμους και στο ανθρώπινο πνεύμα από το οποίο πρέπει να διακρίνονται αλλά και στο ρόλο των δικαστών και στις αρετές που πρέπει να κατέχουν. Ο Cesare Beccaria αναφέρει στο έργο του περί αδικημάτων και ποινών ότι ο σκοπός των νόμων είναι η μέγιστη ευδαιμονία διαμοιρασμένη εις όσον δυνατόν πλειότερους ανθρώπους.³⁷

³⁶ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*». όπως παραπάνω σελ. 42.

³⁷ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*. όπως παραπάνω σελ.158.

Ανθρωποκτονία εκ προμελέτης – Αποτέλεσμα θυμού / Ποινική μεταχείριση:
Στο στοίχο (866ε) των νόμων του Πλάτωνα εμφανίζονται ορισμένα στοιχεία που απασχολούν όλες τις νομοθεσίες του σημερινού δυτικού κόσμου. Ειδικότερα ο Πλάτωνας κάνει λόγο για τον φόνο που τελείται σε βρασμό ψυχής. Διακρίνει δύο κατηγορίες φόνων. Στην πρώτη ο δράστης είναι κυριευμένος από τα αισθήματα οργής και θυμού και προβαίνει στην δολοφονία ενός τρίτου προσώπου άνευ προηγούμενης σκέψης και στην δεύτερη κατηγορία δεν αντιδρά άμεσα στα συναισθήματα του αλλά καταστρώνει σχέδιο και προετοιμάζει την εκτέλεση του αντιπάλου του.³⁸ Καταλήγει ότι θα πρέπει να τιμωρείται βαρύτερα αυτός που έχει προμελετήσει το έγκλημα του καθώς ο φόνος μοιάζει περισσότερο με τον εκούσιο φόνο ενώ ο φόνος που γίνεται χωρίς σκέψη και οδηγούμενος από τον στιγμιαίο θυμό ελαφρύτερα καθώς έχει κοινά στοιχεία με τον ακούσιο φόνο. Εκατοντάδες χρόνια μεταγενέστερα σχεδόν όλοι οι επιστήμονες που ασχολήθηκαν με την εγκληματολογία και τη μελέτη του εγκληματικού φαινομένου έκανα λόγο για αυτές τις συνθήκες κατά την τέλεση ενός εγκλήματος. Ο Pinatel διέκρινε μορφές εγκλημάτων μεταξύ των οποίων και το πρωτόγονο έγκλημα. Το ορίζει ως αποτέλεσμα αιφνίδιας εγληματικής ενέργειας εξαιτίας του ξαφνικού θυμού. Ο δράστης συσσωρεύεται συναισθηματικά και δεν μπορεί να ενεργήσει διαφορετικά.³⁹ Διαπιστώνεται ότι ισχύει στην σύγχρονη νομολογία και σε όλα τα κράτη Δικαίου που γίνεται διαχωρισμός μεταξύ των εγκλημάτων εκ προμελέτης και σε εν βρασμό ψυχής έχει ήδη ειπωθεί από τον σπουδαίο έλληνα φιλόσοφο Πλάτωνα. Στον ίδιο στοίχο ο Πλάτωνας αναφέρει για την ποινή που θα πρέπει να επιβληθεί σε έкаστη περίπτωση. Για την δολοφονία ενός ανθρώπου εξαιτίας της οργής και χωρίς να υπάρχει οργάνωση στην τέλεση αυτής επιβάλλεται εξορία δύο ετών ενώ στην δολοφονία που υπάρχει πιο πριν προμελέτη επιβάλλεται εξορία τριών ετών. Ο Πλάτωνας τονίζει ότι οι ανωτέρω άνθρωποι που διέπραξαν δολοφονίες έχουν το δικαίωμα να επιστρέψουν στην πόλη τους. Σύμφωνα με το κείμενο η επάνοδος η όχι θα αποφασιστεί από τους νομοφύλακες οι οποίοι στα σύνορα της πόλης θα τον εξετάσουν, να διαπιστώσουν το ήθος τους και να αποφανθούν τελικά αν μπορούν να επιστρέψουν στην πόλη η αποτελούν απειλή για αυτή. Μάλιστα σε περιπτώσεις ανθρώπων που επέστρεψαν από την εξορία αλλά οδηγούμενοι πάλι από την οργή

³⁸ Βλ. Φαρσεδάκης Ι «Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας. όπως παραπάνω σελ. 44-45.

³⁹ Βλ. Φαρσεδάκης Ι «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 33-34.

εγκληματίσουν, ο Πλάτωνας αναφέρει ότι η μόνιμη εξορία αποτελεί μονόδρομος για αυτούς.

Γίνεται αντιληπτό πόσο επίκαιρος είναι ο Πλάτωνας με τις έννοιες του σωφρονισμού και της κατανόηση της έκνομης ενέργειας που διέπραξε ο δράστης ώστε να μην αποτελεί κίνδυνο στη συνοχή της κοινωνίας. Στις παραπάνω ιδέες στηρίζεται όλο το σύγχρονο οικοδόμημα της αντεγκληματικής πολιτικής των κοινωνιών των δυτικών χωρών. Αντίστοιχες προτάσεις διατύπωσαν οι πρωτοπόροι της Εγκληματολογίας και ενδεικτικά αναφέρουμε τον Enrico Ferri ο οποίος ως νομικός ασχολήθηκε με την ποινική νομοθεσία προτείνοντας μέτρα ως υποκατάστατα των κυρώσεων και των εξαντλητικών ποινών στους εγκληματίες ώστε να επανενταχθούν στην κοινωνία.⁴⁰

Εγκληματογόνοι Παράγοντες.

Ο Πλάτωνας δεν παρέλειψε να αναφερθεί και στις αιτίες που οδηγούν κάποιον να τελέσει ένα αδίκημα. Στον στοίχο (870α) γίνεται προσπάθεια από τον ρήτορα να ερμηνεύσει και να εξηγήσει τις αιτίες που προχωρεί κάποιος στην διάπραξη ενός εγκλήματος, και ειδικότερα αυτό του φόνου. Θεωρεί ως πρώτη αιτία την ακόρεστη επιθυμία των πολιτών για υλισμό και σταθερή θέληση για συγκέντρωση όσο το δυνατόν μεγαλύτερου πλούτου και χρημάτων. Αυτή την ροπή των πολιτών ο Πλάτωνας την αποδίδει στην ελλειπή εκπαίδευση καθώς είναι ευρέως διαδεδομένο ανάμεσα στις πολιτείες των Ελλήνων η διαρκής αναζήτηση του πλούτου. Ως δεύτερη αιτία θεωρεί τον φθόνο που υπάρχει στη ψυχή των ανθρώπων και είναι δύσκολο να τον μεταχειριστούν οι άνθρωποι που έχουν ήδη φθονερή ψυχή και λιγότερο οι πιο διακεκριμένοι κάτοικοι της πόλης.⁴¹

Για τα εγκλήματα που διαπράττονται με κύριο στόχο την απόκτηση περισσότερου παράνομου περυσιακού όφελους μίλησε ο Pinatel που μεταξύ άλλων αδικημάτων, ανέφερε και το έγκλημα που τελείται και έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα, με στόχο να απελευθερωθεί το άτομο από μια κατάσταση και αναπτύσσεται κυρίως κατά της περιουσίας προσπαθώντας να την υπεξαιρέσει.⁴² Τόνισε ότι το έγκλημα αυτό είναι οργανωμένο και προυποθέτει κατάστρωση σχεδίων, προετοιμασία και επιλογή

⁴⁰ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*», όπως παραπάνω σελ. 212-213.

⁴¹ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*», όπως παραπάνω σελ. 46-47.

⁴² Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Στοιχεία εγκληματολογίας*», όπως παραπάνω σελ.34.

συνεργών.⁴³ Ο Πλάτων προτείνει οι πολίτες να μεταβάλλουν τον τρόπο σκέψης και αντίληψης τους και να αρχίζουν να ενδιαφέρονται για την εξυπηρέτηση του σώματος και της ψυχής τους και τότε θα συνειδητοποιήσουν ότι τότε είναι πραγματικά ευτυχισμένοι και θα πάψουν να τελούν και εγκλήματα. Ευτυχία αναφέρει ο σπουδαίος ρήτορας την βρίσκει αυτός που αναζητά τη δικαιοσύνη και αναζητά τα λίγα και τα ταπεινά. Αντίθετα ο πολίτης που αναζητά συνεχώς μεγαλύτερα κέρδη και περισσότερο πλούτο διαφθείρεται και οδηγείται στην τέλεση προμελετημένων εγκλημάτων.

Στη σύγχρονη επιστήμη της εγκληματολογίας αν εξετάσουμε τη θεωρία του Travis Hirshi παρατηρούμε μεγάλες ομοιότητες. Ειδικότερα η θεωρία των κοινωνικών δεσμών ή θεωρία του ελέγχου (Theory of Social Bonds, Control Theory) προσπαθώντας να ερμηνεύσει την σύννομη συμπεριφορά του μεγαλύτερου μέρους των πολιτών μίας κοινωνίας καταλήγει στα κάτωθι συμπεράσματα: Οι πολίτες μεταξύ άλλων στοιχείων που θα πρέπει να διαθέτουν, είναι η δαπάνη χρόνου και ενέργειας για την εκπαίδευση και μόρφωση τους. Να δεσμεύονται από κοινωνικά αναγνωρισμένους στόχους, δηλαδή να προσπαθούν να πετύχουν τους στόχους τους, να δίνουν μεγάλη βαρύτητα στην εκπαίδευση και στην καλλιέργεια του πνέυματος.⁴⁴

Αμετανόητοι Εγκληματίες:

Ο Πλάτωνας αναφέρθηκε και στην κατηγορία των ανθρώπων οι οποίοι παρουσιάζουν ιδιαίτερη σκληρή ψυχή και διαπράττουν ειδεχθή εγκλήματα. Σε αυτήν την κατηγορία εντάσσει αυτούς που δίχως κανένα διασταγμό σκοτώνουν μητέρες και πατέρες αδιαφορώντας για τις συνέπειες. Για αυτούς τους ανθρώπους ο Πλάτωνας θεωρεί ότι δεν υπάρχει καμία σωτηρία. Τους πολίτες που βρέθηκαν ένοχοι διάπραξης τέτοιων αδικημάτων τους θεωρεί αθεράπευτους, εν όψη της μόρφωσης και της ανατροφής που πήραν από παιδιά, και γι' αυτό πρέπει να καταδικαστούν σε θάνατο.⁴⁵ Καμία ποινή όσο σκληρή και να είναι δεν μπορεί να τους αποτρέψει από παρόμοια εγκλήματα. Τονίζει ότι θα πρέπει να επιβάλλονται οι βαρύτερες ποινές και τις παρομοιάζει με τα βασανιστήρια που τελούνται στον Άδη αν και γνωρίζει ότι και αυτά είναι ανούσια καθώς τέτοιες ψυχές δεν μεταβάλλονται.⁴⁶

⁴³ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία εγκληματολογίας», όπως παραπάνω σελ. 36-37.

⁴⁴ Βλ. Λαμπροπούλου Έ. «Κοινωνικός έλεγχος του Εγκλήματος», όπως παραπάνω σελ. 106-107.

⁴⁵ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 188.

⁴⁶ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας. όπως παραπάνω σελ. 49-50.

Για τον ιδιαίτερα σκληρό και επικίνδυνο χαρακτήρα εγκληματιών μίλησαν σχεδόν όλοι οι σύγχρονοι εγκληματολόγοι. Ξεκινώντας από τους ιδρυτές της θετικιστικής σχολής, ο Garofalo έγινε γνωστός για την ανάπτυξη των θέσεων ότι ο εγκληματίας είναι μη φυσιολογικός άνθρωπος, αφού στερείται των αισθημάτων οίκτου και εντιμότητας. Είναι επικίνδυνος και έχει μία βιολογική ικανότητα προς το έγκλημα και επιδεικνύει κοινωνική αποπροσαρμοστικότητα.⁴⁷ Θεωρεί ότι οι εγκληματίες δεν διαθέτουν οίκτο και καλοσύνη που αποτελούν σταθερά συναισθήματα για όλη την ανθρωπότητα. Σε όλες τις τυπολογίες εγκληματιών που ανέπτυξαν μετά την δημιουργία της εγκληματολογικής σχολής δεν λείπει η κατηγορία αυτών που τελούν ιδιαίτερα βαριά και αποτρόπαια εγκλήματα όπως τα χαρακτηρίσε παραπάνω ο Πλάτωνας. Ο Mucchielli περιλαμβάνει τους εγκληματίες που παρουσιάζουν αλλοιώσεις της κοινωνικοηθικής συνείδησης. Η Favard διακρίνει ομοίως τον βαρύ εγκληματία που καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η προσωπικότητα του.⁴⁸

Εγκλήματα «Λευκού Κολλάρου» - Οικονομική ανέχεια πολιτών.

Ο Πλάτωνας στο έργο του στους στοίχους (842d) ανέφερε και τα εγκλήματα που τελούνται από ανθρώπους που κατέχουν υψηλές θέσεις και δύναμη μέσα στην κοινωνία. Ειδικότερα αυτούς που ασχολούνται με το εμπόριο, κατέχουν θέσεις με δύναμη και συχνά είναι ξενοδόχοι και μικροέμποροι. Αυτή η κατηγορία ανθρώπων αν και αποκτούν χρήματα δεν αρκούνται στα λίγα αλλά διακατέχονται από έντονο πνεύμα υλισμού και πλούτου. Από το υπόλοιπο μέρος της κοινωνίας θεωρούνται αίσχροι και ντροπιασμένοι αφού δεν συμπεριφέρονται με αγάπη προς τους συναθρώπους τους αλλά μονοδικό τους στόχος είναι η απόκτηση περισσότερου κέρδους.⁴⁹ Γίνεται σαφές ότι από τους αρχαίους Έλληνες τονίστηκαν και τα εγκλήματα που τελούνται από άτομα με οικονομική δύναμη που εκμεταλλεύονται την αδυναμία και την ανάγκη των πολιτών για βοήθεια.

Αυτή η θεωρία εμφανίζεται πολλά χρόνια αργότερα από την οικολογική σχολή του Σικάγου με κύριο εκφραστή τον Edwin H. Sutherland, ο οποίος διατύπωσε την θεωρία του για τα εγκλήματα του «λευκού κολλάρου». Επισήμανε ότι τα εγκλήματα αυτά τελούνται από ανθρώπους που ασχολούνται με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες. Οι

⁴⁷ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 89.

⁴⁸ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. . «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 54-55.

⁴⁹ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας. όπως παραπάνω σελ 50-51

άνθρωποι αυτοί τελούν τα εγκλήματα κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους. Αυτά συνίσταται σε δωροδοκίες υπαλλήλων, φοροδιαφυγή, παραβάσεις εργατικής νομοθεσίας κ.λ.π.⁵⁰. Η οικονομική ζημία από αυτά τους είδους τα εγκλήματα είναι πολλαπλάσια από την ζημία που προκαλείται από τα εγκλήματα της κοινής εγκληματικότητας.⁵¹

Συνεχίζοντας στο ίδιο ύφος ο Πλάτωνας τονίζει ότι το ανωτέρω καθεστώς και η αισχροκέρδια που παρατηρείται από ορισμένους μέσα στην κοινωνία κάνει εντονότερο το χάσμα μεταξύ αυτών που κατέχουν τον πλούτο και αυτών που είναι σε ασθενέστερη θέση από οικονομικής πλευράς. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την δυσκολία που υπάρχει να επιτευχθεί αρμονία και ισορροπία μεταξύ των μελών μίας κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα ο πλούτος διαφθείρει την ανθρώπινη ψυχή και η υπερβολική φτώχεια με τα βάσανα, την οδηγεί στην ξεδιαντροπία και στην τέλεση εγκλημάτων.⁵²

Γίνεται αντιληπτό ότι ο Πλάτωνας αναφέρει την υπερβολική φτώχεια ως εγκληματογόνος παράγοντας που σπρώχνει ένα άνθρωπο να τελέσει έγκλημα. Στην σύγχρονη εποχή η επιστήμη της Εγκληματολογίας αναφέρει τους οικονομικούς παράγοντες ως μία από τις αιτίες της εγκληματογέννησης. Μέσα από την παρατήρηση ερευνών γίνεται αντιληπτό ότι η ανέχεια συνδέεται με την εγκληματικότητα. Το διάστημα 1835-1861 ο Γερμανός Von Mayer διεξήγαγε έρευνα όπου διαπίστωσε ότι υπήρχε άμεση σχέση των τιμών προϊόντων και αύξησης των κλοπών. Πραγματοποιήθηκαν και άλλες έρευνες και σε άλλες χώρες, την Γαλλία και την Βρετανία με παρόμοια αποτελέσματα.⁵³

Επιβαλλόμενες ποινές.

Στους στοίχους (933e) των Νόμων γίνεται λόγος για το ύψος της ποινής που θα πρέπει να επιβάλλεται για κάθε έγκλημα. Τονίζει ο Πλάτωνας ότι κάθε ποινή πρέπει να είναι ανάλογη της βλάβης που προκλήθηκε στον παθόντα. Διακρίνει όμως δύο κατηγορίες εγκληματιών στους οποίους δεν θα πρέπει να επιβάλλονται οι ποινές που προβλέπονται για αυτούς που ενεργούν από ηδονή, οργή και φθόνο αλλά πρέπει να είναι αισθητά μειωμένες.

⁵⁰ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. . «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ.100.

⁵¹ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας.* όπως παραπάνω σελ. 434-435.

⁵² Βλ. Φαρσεδάκης Ι. *Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας.* όπως παραπάνω σελ. 51

⁵³ Βλ. Ζαραφωνίου Χ. «*Εμπερική Εγκληματολογία*» όπως παραπάνω σελ. 99-105.

Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται οι ανήλικοι, όσοι δηλαδή ενεργούν παρασυρόμενοι από το νεαρό της ηλικίας τους.⁵⁴ Διατυπώνεται εδώ μία σπουδαία πρόταση από τον Πλάτωνα για την εγκληματολογία και την εξέλιξη της. Στην σημερινή εποχή αποτελεί πάγια πρακτική της πλειονότητας των ποινικών συστημάτων, οι ανήλικοι να τιμωρούνται με εναλλακτικούς τρόπους και να μην οδηγούνται στις φυλακές. Στις δημοκρατικά ανεπτυγμένες κοινωνίες το ποινικό σύστημα δίνει δεύτερες ευκαιρίες στους ανήλικους παραβάτες και δεν τους δείχνει απευθείας το σκληρό πολλές φορές πρόσωπο του κράτους. Ιδιαίτερη επιμέλεια για την μεταχείριση των ανήλικων επέδειξε η επιστήμη της Εγκληματολογίας. Ειδικότερα οφείλουμε να αναφέρουμε ότι στην βόρεια αμερική την δεκαετία του 1960 οι Palmer και Lewis στράφηκαν προς την αποδικαστικοποίηση των ανήλικων συνοψίζοντας ότι με αυτό τον τρόπο αποφεύγεται ο στιγματισμός των ανηλίκων και ο επίσημος κοινωνικός έλεγχος όπου δεν είναι απαραίτητος.⁵⁵

Στην δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνονται οι παράφρονες οι οποίοι σύμφωνα με τον Πλάτωνα, με μέριμνα των συγγενών τους δεν θα πρέπει να εμφανίζονται στην κοινωνία και αν κάποια φορά διαφύγουν της προσοχής τους και τελέσουν κάποιο αδίκημα θα πρέπει ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα της οικογένειας να καταβληθεί ανάλογο χρηματικό ποσό στο κράτος. Εκ των εκτεθέντων γίνεται φανερό ότι στην κλασσική αθήνα οι παράφρονες δεν λογίζονταν ως ελεύθερα άτομα τα οποία θα δικάζονται για οποιαδήποτε πράξη διαπράξουν και ούτε τους επιβάλλονταν ποινές ανάλογες με αυτές των υπολοίπων μελών της κοινωνίας. Παρόμοιες αντιλήψεις αναφέρονται αρκετά μεταγενέστερα στην Ευρώπη με την γέννηση της θετικιστικής σχολής στην Ιταλία. Με την δημιουργία της η Εγκληματολογία ασχολήθηκε με τον δράστη και τα χαρακτηριστικά του. Δεν υπήρχε τυπολογία εγκληματιών που να μην περιέλαβε αυτή του παράφρονα, του ψυχολογικά ασταθή οι οποίοι έπασχαν από σύνδρομα σχιζοφρένειας, μανιοκατάθλιψης και άλλων επικίνδυνων και σοβαρών ασθενιών. Επομένως καταλήγουμε ότι οι αρχαίοι έλληνες δεν παρέλειψαν να αναφερθούν και σε αυτή την κατηγορία ανθρώπων που διακρίνονται για το ακαταλόγιστο των πραξεών τους.

⁵⁴ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*». όπως παραπάνω σελ. 52.

⁵⁵ Βλ. Ζαραφωνίου Χ. «*Εμπερική Εγκληματολογία*» όπως παραπάνω σελ. 212-213.

Ρόλος Δικαστών.

Στο σύγγραμμα του ο Πλάτωνας δεν παρέλειψε να αναφερθεί και στον ρόλο των Δικαστών, στα καθήκοντα τους αλλά και στις αρετές που θα πρέπει να διαθέτουν κατά την εκδίκαση υποθέσεων. Ειδικότερα στους στοίχους (957c-958a) γίνεται εκτενή αναφορά στα εφόδια που πρέπει να συγκεντρώνουν δίνοντας βαρύτητα στην αμεροληψία και στην ορθή κρίση με τα οποία οφείλουν να προστατεύουν τους δίκαιους ανθρώπους και να επεκτείνει τα δικαιώματά τους και από την άλλη να συμβουλεύει τους παραβάτες ώστε να ξεφύγουν από την αμάθεια, την δηλεία και την ακολασία εφόσον βέβαια είναι οι πλάνες τους ιάσημες.⁵⁶

Κατανόουμε ότι για τον Πλάτωνα οι δικαστές δεν θα πρέπει να είναι απλοί διεκπεραιωτές υποθέσεων που αποφασίζουν για το ύψος της ποινής που πρέπει να επιβληθεί αλλά ως παιδαγωγοί να μεριμνούν για την εκπαίδευση και την μόρφωση όσων έχουν ήδη παρανομήσει ώστε να επιστρέψουν υγιείς και να επανενταχθούν στην κοινωνία.

Αριστοτελικές αντιλήψεις περί Νομικού Πολιτισμού.

Ο Αριστοτέλης αποτέλεσε αναμφίβολα το πρόσωπο που διαδραμάτισε το πιο καθοριστικό ρόλο στην γέννηση και την εξέλιξη των νεότερων επιστημών. Η οξυδερκής σκέψη του σε συνδιασμό με τις κανονικές ιδέες που εισήγαγε για την παρατήρηση και την κατανόηση του κόσμου έθεσαν τις βάσεις για τη δημιουργία των σύγχρονων τεχνικών και μεθοδολογιών που χρησιμοποιούνται ευρύτατα από όλους τους επιστήμονες. Τεράστια είναι η συμβολή του τόσο στη δημιουργία θεωρητικού υποβάθρου που εφαρμόζεται στο δυτικό νομικό πολιτισμό όσο και στον τομέα των θετικών επιστημών. Γεννήθηκε στην χαλκιδική της μακεδονίας το 384 π.χ. την εποχή που η ελλάδα βρισκόταν σε μεγάλη κρίση, υπήρχαν συγκρούσεις μεταξύ των πόλεων κρατών ενώ τα υπάρχοντα κοινωνικά οικονομικά συστήματα αδυνατούσαν να παρέχουν στους πολίτες συνθήκες ασφάλειας και ευημερίας.

Προχώρησε στη συγγραφή πολλών βιβλίων και ασχολήθηκε σχεδόν με όλες τις επιστήμες αφήνοντας σπουδαία παρακαταθήκη στην ανθρωπότητα. Τα *Ηθικά Νικομάχεια* είναι το βιβλίο που έγραψε ο Αριστοτέλης στο οποίο διατυπώνει τις ιδέες

⁵⁶ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*». όπως παραπάνω σελ. 54.

και τις σκέψεις για θέματα που αφορούν την Δικαιοσύνη, την ευδαιμονία, την μεσότητα και τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένας ενάρετος άνθρωπος.

Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, *δικαιοσύνη* είναι η ψυχική διάθεση των ανθρώπων να τείνουν να πράττουν τα δίκαια και εξαιτίας αυτής προβαίνουν σε δίκαιες πράξεις και επιθυμούν τα δίκαια, ορίζοντας την *αδικία* ως την ψυχική διάθεση των ανθρώπων να πράττουν τα άδικα και να επιθυμούν τα άδικα⁵⁷. Θεωρεί ότι ο άνθρωπος που τον χαρακτηρίζει η αδικία, είναι ο παράνομος, ο οποίος παραβαίνει τους νόμους, ο πλεονέκτης δηλαδή αυτός που λαμβάνει περισσότερα από όσο του αντιστοιχούν και ο άνιστος ο οποίος δεν θέλει την αρμόζουσα ισότητα. Ορίζει από την άλλη μεριά ως δίκαιο άνθρωπο τον νόμιμο, αυτόν που ενεργεί σύμφωνα με τους νόμους.

Περί δημιουργίας νόμων.

Ο Αριστοτέλης αναφέρεται και αυτός όπως οι προγενέστεροι του στην σημασία ύπαρξη νόμων για την εύρυθμη λειτουργία μιας κοινωνίας. Σύμφωνα με την σκέψη του τα δίκαια είναι και νόμιμα καθώς οι καθορισμένοι και θεσπισμένοι νόμοι από την νομοθετική εξουσία είναι προς το κοινό καλό και προς το συμφέρον της διατήρησης της ευδαιμονίας της κοινωνίας. Απαραίτητη προϋπόθεση θεωρεί ότι είναι η θέσπιση των νόμων να γίνεται με τρόπο ορθό και κατόπιν ώριμης σκέψης και όχι πρόχειρα και επιπόλαια κατασκευασμένα καθώς η ύπαρξη νόμων και της δικαιοσύνης είναι προς το συμφέρον των αδυνάτων και των μη εχόντων. Η δικαιοσύνη σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, αποτελεί ένα αγαθό το οποίο ανήκει σε όλους τους πολίτες και λειτουργεί για την εξυπηρέτηση του κοινού καλού. Επομένως την αναγάγει ως την μεγαλύτερη αρετή που μπορεί να έχει ένας άνθρωπος.⁵⁸

Αντιλήφθηκε ο Αριστοτέλης ότι για την την ειρήνη και την ασφάλεια του κοινωνικού συνόλου είναι απαραίτητη προϋπόθεση ο νομοθέτης να θεσπίζει νόμους και διατάξεις που στόχο έχουν την προστασία των πολιτών από την αυθαιρεσία των δυνατών και του κράτους. Με αυτόν το τρόπο οι πολίτες θα μπορούν να προσηλωθούν στην εργασία τους μέσα σε ένα κλίμα ασφάλειας και τάξης. Παρόμοιες ανακοινώσεις και αντιλήψεις διαμορφώθηκαν έντονα στην περίοδο πνευματικής κίνησης στην Ευρώπη. Στη Γαλλία στην εποχή της Γαλλικής Επανάστασης ο Jean-Jacques Rousseau διακήρυξε την ανάγκη μέσα από το έργο του περί της δημιουργίας νόμων που θα προστατεύουν τον πολίτη και θα κατοχυρώνουν την θέση του μέσα στην κοινωνία.

⁵⁷ Βλ. Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομαχεια*, μετάφραση Σπύρου Χ.Μαγγίνα, Ελληνικός εκδοτικός οργανισμός. τόμος Β' σελ. 55

⁵⁸ Βλ. Αριστοτέλης όπως παραπάνω σελ.57-58.

Τόνισε ο Jean-Jacques Rousseau ότι χρειάζονται συμφωνίες και νόμοι ώστε να συναμολογηθούν τα δικαιώματα των πολιτών.⁵⁹ Γίνεται επομένως αντιληπτό πόσο συνέβαλε η ιδέα του Αριστοτέλη για μία δικαιοσύνη ελεύθερη που θα υπηρετεί τους πολίτες ώστε να γίνει σπόρος και να αναγεννηθεί και να επαναδιατυπωθεί στη περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης και του Διαφωτισμού οι οποίες αποτελούν πρόγονοι της Εγκληματολογίας.

Περαιτέρω υπογράμμισε στο στοίχο (1269a15-25) των Πολιτικών ότι οι νόμοι δεν θα πρέπει να τροποποιούνται γρήγορα αλλά η αντικατάστασή τους να γίνεται μακροχρόνια καθώς πολίτης δεν θα ευνοηθεί σε τίποτα από μικρές αλλαγές αλλά θα ζημιωθεί αρκετά αν συνηθίσει να μην δέχεται τις βουλές των αρχόντων. Συνεπώς καταλήγει ο Αριστοτέλης ότι αν καταργούνται εύκολα οι υπάρχοντες νόμοι και αντικαθίστανται με καινούριους εξασθενεί η ισχύς του δικαίου.⁶⁰

Ρόλος Δικαστών.

Ο Αριστοτέλης εκτός από τα Ηθικά Νικομάχεια έκανε λόγο για τη δικαιοσύνη και σε άλλα συγγράμματα του. Ειδικότερα στο στοίχο (1287a 28- 41) στα Πολιτικά αναφέρει τη σπουδαιότητα και τη σημασία του νόμου καθώς ορίζει ότι ο νόμος είναι νους χωρίς επιθυμία καθώς η επιθυμία μπορεί να διαστρέφει τους άρχοντες και τους άριστους άνδρες. Μας μεταφέρεται από τον Αριστοτέλη ότι οι δικαστές μπορεί να αποφασίζουν πολλές φορές όχι με σκοπό την απονομή της δικαιοσύνης και την τήρηση της μεσότητας, τις ίσης απόστασης δηλαδή,⁶¹ αλλά προς εξυπηρέτηση προσωπικών συμφερόντων και κατόπιν ύποπτων συμφωνιών. Τέτοια κοινωνική κατάσταση, στην οποία το κράτος και ειδικότερα η δικαιοσύνη δεν λειτουργεί για το συμφέρον των πολιτών ώστε να αντιμετωπίζονται με αντικειμενικότητα ανέφεραν πολύ μεταγενέστερα οι υποστηρικτές της ριζοσπαστικής κριτικής τάσης στην εγκληματολογία οι οποίοι υιοθετούν την ιδέα ότι το έγκλημα και η τιμωρία είναι μία κοινωνική κατασκευή των ομάδων που επιθυμούν να κυριαρχούν εις βάρος των αδυνάτων με μοναδικό στόχο την εξυπηρέτηση και την προώθηση των δικών τους συμφερόντων.⁶²

⁵⁹ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. *Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*, όπως παραπάνω σελ. 153.

⁶⁰ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 201.

⁶¹ Βλ. Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, στοίχος 16 1287a 28- 41.

⁶² Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Στοιχεία Εγκληματολογίας*» όπως παραπάνω σελ. 117.

Επισημαίνει ο Αριστοτέλης στον στοίχο (1279α 28-31) των Πολιτικών ότι όταν ένας, ή λίγοι ή πολλοί άνθρωποι αποβλέπουν στο γενικό καλό τότε και τα πολιτεύματα αυτά θα είναι κατ'ανάγκη σωστά όταν όμως αποβλέπουν στο ατομικό συμφέρον τα πολιτεύματα αυτά αποτελούν παρέκκλιση.⁶³ Τονίζει στους παραπάνω στοίχους τα χαρακτηριστικά που πρέπει να διαθέτουν όσοι είναι αρμόδιοι για την θέσπιση και την εφαρμογή των νόμων στην πόλη. Στην συνέχεια διερωτάται ο Αριστοτέλης αν θα ήταν προτιμότερο να κυβερνείται μία πόλη από τον καλύτερο άνθρωπο η από τους καλύτερους νόμους; Η απάντηση που δίνει είναι η εξής: «Κάθε πολίτης, αν συγκριθεί με έναν άριστο, εΐαι ίσος κατώτερος αλλά το άστν αποτελείται από πολλούς ανθρώπους και όπως στο συμπόσιο, όπου συνεισφέρουν όλοι είναι καλύτερο από εκείνο που προσφέρει μόνο ένα άτομο, για τον ίδιο λόγο οι πολλοί κρίνουν σε πολλά πράγματα καλύτερα από τον έναν, όποιος και εάν είναι αυτός».⁶⁴ Επιπλέον οι πολλοί διαφθείρονται πιο δύσκολα από ότι ένας άνθρωπος και τώρα που γίνονται μεγαλύτερες οι πόλεις είναι επίσης πιο δύσκολο να εγκατασταθεί πολίτευμα διαφορετικό από την δημοκρατία.⁶⁵ Συνοψίζοντας ο Αριστοτέλης τάσσεται υπέρ μίας κοινωνίας με δημοκρατικό πολίτευμα.

Στους στοίχους (1136b) αναφέρει εκ νέου για την στάση που θα πρέπει να τηρούν οι δικαστές κατά την εκδίκαση μίας υπόθεσης. Αν κατά την έκδοση μία ετυμυγορίας αγνοούν τα πραγματικά περιστατικά η απόφαση δεν είναι άδικη καθώς δεν είναι γνώστης των αντικειμενικών στοιχείων της υπόθεσης. Στην περίπτωση όμως που εκδίδουν μία απόφαση λόγω εύνοιας υπέρ ενός διαδίκου η λόγω εκδίκασης έναντι ενός άλλου τότε η απόφαση του είναι άδικη. Ιδιαίτερα αν δεχτεί χρήματα για αυτή του την απόφαση. Όπως για παράδειγμα για την απόφαση που έλαβε για την τύχη ενός αγροκτήματος να αποκομίσει χρήματα από αυτή.⁶⁶

Σε αυτή την πρόταση ο Αριστοτέλης αναφέρεται για την τιμιότητα και τον χαρακτήρα που θα πρέπει να διαθέτουν οι δικαστές οι οποίοι δεν θα πρέπει να χρηματίζονται από τους διάδικους για την λήψη μίας απόφασης. Εκτεταμένη αναφορά στα χαρακτηριστικά και στις ενέργειες των δικαστικών αρχών παρουσιάζουν οι ιδέες του ρεύματος της Εγκληματολογίας που εμφανίστηκε στην δεκαετία του 1960 και

⁶³ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 205.

⁶⁴ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 206.

⁶⁵ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 206

⁶⁶ βλ. βλ. Φαρσεδάκης Ι. *Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας όπως παραπάνω σελ. 83.*

αυτοπροσδιορίστηκαν ως αμφισβητίες και αναθεωρητές. Στα κείμενα τους οι Εγκληματολόγοι που υποστηρίζουν αυτές τις αντιλήψεις δίνουν μεγάλη βαρύτητα στην εφαρμογή των κανόνων από τα θεσμικά όργανα της πολιτείας, την αστυνομία και το δικαστικό σύστημα. Περιλαμβάνουν έρευνες που αφορούν την εισαγγελία, τα δικαστήρια και αναλύουν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας τους.⁶⁷

Είδη Δικαίου.

Ο Αριστοτέλης δεν παραλείπει να αναφερθεί και στις σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ των πολιτών και τότε αυτές αποτελούν αντικείμενο ιδιωτικών υποθέσεων και τότε οφείλει να παρέμβει η κρατική εξουσία.

Στα Ηθικά Νικομάχεια ορίζει το αντικείμενο της δικαιοσύνης ως τις συναλλαγές μεταξύ των ανθρώπων, είτε αυτές είναι εκούσιες δηλαδή εμπορικές συναλλαγές, ανταλλαγή προϊόντων και υπηρεσιών που πραγματοποιούνται με την θέληση τους όπως για παράδειγμα αγοραπωλησίες, δανεισμός και εγγυήσεις, και αυτές που τελούνται ακουσίως όπως είναι η κλοπή, ανθρωποκτονία, ζωοκτονία, μαστροπεία, η δολοφονία, η ψευδομαρτυρία, η αρπαγή, οι κακώσεις του σώματος που γίνονται με βία, ο θάνατος και η γενετήσια προσβολή.⁶⁸

Ο Αριστοτέλης διαχωρίζει την δικαιοσύνη σε δύο είδη, το *διανεμητικό δίκαιο*, το οποίο αν και δεν υπάρχει σχέση με τον τομέα της εγκληματολογίας αξίζει να αναφερθούν μερικά λόγια για αυτού του είδους των ιδιωτικών συναλλαγών ώστε να γίνει αντιληπτή η οξυδέρκεια της σκέψης του Αριστοτέλη αλλά και το εύρος των αντικειμένων με τα οποία είχε ασχοληθεί που αποτελούν βάση και γνώμονα για τους σημερινούς ερευνητές. Ειδικότερα σχετικά με τις ιδιωτικές συναλλαγές αντικειμένων και πραγμάτων αναφέρει ότι αυτές πραγματοποιούνται μεταξύ των προσώπων και ο καθορισμός αυτών γίνεται με βάση μίας αριθμητικής αξίας που είναι σύμφωνη και από τα δύο μέρη. Χαρακτηριστικό αυτών των συναλλαγών είναι η αναλογία που θα πρέπει να τηρείται ώστε να μην υπάρχουν αδικίες και ανισότητες. Το ως άνω δίκαιο αποτελεί τον πρόδρομο του σημερινού αστικού δικαίου που κυριαρχεί στον κόσμο και ρυθμίζει τις σχέσεις και συμφωνίες ιδιωτών. Συμπεραίνουμε ότι οι αρχαίοι έλληνες είχαν ασχοληθεί εκτεταμένα και με αυτή τη μορφή του δικαίου.

Στην δεύτερη κατηγορία ανήκει το *διορθωτικό η επανορθωτικό δίκαιο* το οποίο ανέλυσε σε βάθος. Στις περιπτώσεις αυτές η δικαιοσύνη είναι μεσότης μεταξύ ζημίας

⁶⁷ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 114-115.

⁶⁸ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. *Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας* όπως παραπάνω σελ. 63.

και του κέρδους. Προκειμένου περί διαφορών οι άνθρωποι καταφεύγουν στον δικαστή, ώστε αυτός να αποφανθεί για την πράξη. Ο δικαστής στην ουσία είναι «διχαστής» καθώς αποκαθιστά την ισότητα. Συγκεκριμένα αν θεωρήσουμε ένα τμήμα γραμμής, ο δικαστής προσπαθεί να αφαιρέσει και να προσθέσει και από τις δύο μεριές ώστε να επέλθει η ισότητα και έκαστος άνθρωπος να έχει ότι του ανήκει. Για τη διαδικασία αυτή χρησιμοποιεί την αριθμητική αναλογία ώστε από αυτόν που διαθέτει τα πλείστα να αφαιρεθούν και από αυτόν που διαθέτει τα λίγα να προσθεθούν κάποια ώστε να υπάρχει ισορροπία.⁶⁹

Άδικες πράξεις εκ προθέσεως και άνευ πρόθεσης:

Ο Αριστοτέλης έχει αναφερθεί στα Ηθικά Νικομάχεια και για την εκούσια και την ακούσια άδικη πράξη καθώς και την ποινική μεταχείριση που θα πρέπει να έχει ο πράτων από το ποινικό σύστημα. Πιστεύει ότι μία πράξη για να θεωρείται εκούσια πρέπει αυτός που τελεί την πράξη να έχει πλήρη γνώση του σκοπού, να εκτελείται ενσυνείδητα, δηλαδή χωρίς να αγνοεί τα προσώπα, τα μέσα και τον σκοπό της πράξεως του.⁷⁰ Δηλαδή πρέπει να γνωρίζει ποιον χτυπά, για πιο λόγο και με πιο όργανο.

Ο Αριστοτέλης στη συνέχεια, στο στοίχο (1135b) στα Ηθικά Νικομάχεια, κατηγοριοποιεί τα αδικήματα τονίζοντας ότι αυτά που τελούνται εξ αγνοίας ή επειδή ο εκτελών την πράξη ενήργησε συνέπεια καταναγκασμού είναι ακούσια καθώς όπως ανέφερε παραπάνω απατείνεται η βαθιά γνώση για την τέλεση του αδικήματος.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξε ο Αριστοτέλης στην εμβάθυνση και στην ανάλυση της εκούσιας πράξης και οδηγήθηκε στα κάτωθι συμπεράσματα. Προχωρά σε κατηγοριοποίηση εγκληματικών συμπεριφορών και αναφέρει ότι οι βλάβες τις οποίες είναι δυνατόν να προξενήσουμε κατά τις κοινωνικές μας σχέσεις είναι τριών ειδών:

1. Τα εξ αγνοίας αμαρτήματα τα οποία είναι ακούσια όταν ενεργεί κάποιος χωρίς να έχει υπόψιν το πρόσωπο, την πράξιν, το μέσο και το σκοπό. Για παράδειγμα είναι η περίπτωση κατά την οποία ένας άνθρωπος επιφέρει βλάβες σε ένα τρίτο πρόσωπο διαφορετικές από αυτές που είχε στη σκέψη του αρχικά καθώς λόγω χάριν δεν ήθελε να επιφέρει πληγές αλλά αμηχές. Εάν αυτή η βλάβη είναι άνευ προθέσεως είναι ατύχημα και όταν δεν είναι μεν απόλυτα απρομελέτητη αλλά όχι κακής προθέσεως είναι αμάρτημα-ολίσθημα καθώς η αιτία της άγνοιας οφείλεται σε αυτόν ενώ στο ατύχημα η αιτία της άγνοιας δεν οφείλεται στον ίδιο.

⁶⁹ . Φαρσεδάκης Ι. *Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας όπως παραπάνω σελ. 65-67.*

⁷⁰ Βλ. Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια, 1135^a VIII.

2. Όταν ενεργεί κάποιος με πλήρη συνείδηση της πράξεως αλλά όχι εκ προμελέτης διαπράττει αδίκημα, για παράδειγμα αυτός που παρασύρεται από συναισθήματα *οργής και άλλα πάθη* διότι δεν οφείλεται η πράξη σε κακία.

3. Τρίτη περίπτωση ο δράστης ενεργεί εκ προμελέτης και είναι *κακός και άδικος*.⁷¹

Στις περιπτώσεις που αναφέραμε για αυτόν τον άνθρωπο που πράττει ένα αδίκημα παρασυρόμενος και φορτισμένος με συναισθήματα οργής είναι συνετό, αναφέρει ο Αριστοτέλης να εξακριβώσουμε αν αυτή η πρόκληση της οργής είναι δίκαιη ή όχι. Θα πρέπει να εξεταστεί αν η οργή αυτή διεγείρεται από αδικία η οποία είναι φανερή. Αν κάποιος ενεργεί εναντίον της αναλογίας και της ισότητας θα θεωρηθεί άδικος ενώ αυτός που πράττει δίκαια είναι άξιος συγνώμης.

Από τα ως άνω εκτεθέντα διαπιστώνεται με βεβαιότητα ότι ο Αριστοτέλης εξέτασε σε βάθος την ευθύνη που φέρει ο εγκληματίας και τότε πρέπει να τιμωρείται αυστηρά και τότε μπορεί να απαλάσσεται. Έθεσε τις βάσεις για την λειτουργία του σύγχρονου ποινικού συστήματος αντιλαμβανόμενος την βαρύτητα που κατέχει η πρόθεση η μη στην τέλεση μίας εγκληματικής πράξης και αποτέλεσε φωτεινό δρόμο και όχημα για την εγκαθίδρυση της ποινικής δικαιοσύνης.

Ακριβής καθορισμός του Αδικείν και του Αδικείσθαι:

Στη συνέχεια στο στοίχο 1136^a των Ηθικά Νικομάχεια, ο Αριστοτέλης θέτει ορισμένα ερωτήματα και προβληματισμούς σχετικά με τον καθορισμό του αδικείν και του αδικείσθαι. Παραθέτει ένα κομμάτι από κείμενο του Ευριπίδη το οποίο δυστυχώς δεν έχει διασωθεί και παρατείνεται ακριβώς ο στοίχος, *«εφόνευσα τη μάνα μου. Με την θεληση μου, με τη θελησή της, ή χωρίς την θελησή μου και χωρίς τη θελησή της.»*⁷²

Με αφορμή τον παραπάνω στοίχο προβληματίζεται εάν είναι δυνατόν κάποιος να υφίσταται την αδικία με τη θέληση του η όχι; Κάθε αδίκημα το οποίο υφιστάμεθα, δεν διαπράττεται παρά τη θελησή μας; Επίσης κάθε πράξη που τελείται από εμάς και είναι άδικη δεν είναι αποτέλεσμα της προσωπικής μας θέλησης; Διερωτάται ο Αριστοτέλης αν είναι ποτέ δυνατόν την αδικία που υφιστάμεθα άνευ εκουσίως ή παρά τη θελησή μας; Επίσης είναι φανερόν ότι τα αδικήματα διαπράττονται κατόπιν ελευθέρης

⁷¹ Αριστοτέλης, όπως παραπάνω 1135b . VIII.

⁷² Τραγωδία Ευριπίδη με τον τίτλο *«Αλκμέωνοδια Ψωφίδος»* με υπόθεση το φόνο της Εριφύλης, συζύγου του βασιλέα του Άργους Αμφιάρου από τον υίο της, Αλκμέωνος ο οποίος εκδικήθει καθώς την θεώρησε υπαίτια για το φόνο του πατέρα του και στη συνέχεια κατέφυγε εις τον φηγέα βασιλέα της ψωφίδος με τον οποίο συνομιλεί για την ανωτέρω υπόθεση.

βουλήσεως; Θέτει και άλλα ερωτήματα ο Αριστοτέλης στη συνέχεια, σχετικά αν μπορούμε να καταλήξουμε ότι όταν υφιστάμεθα μία μορφή αδικίας άλλοτε συναινούμε και άλλοτε δεν δίνουμε την συγκαταθεσή μας; τι ισχύει; Ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι όπως στην περίπτωση για να βρει κάποιος το δίκαιο του είναι ανεξάρτητο από τη βούληση του έτσι και όταν κάποιος υποστεί μία αδικία αδικείται πραγματικώς ή ενεργεί και πάχει; Ο Αριστοτέλης θέτει πολύπλοκα ερωτήματα που απασχολούν την σύγχρονη νομική επιστήμη.

Χρησιμοποιεί το παράδειγμα του ασώτου ο οποίος προξενεί κακό στον εαυτό του αλλά και αφήνει και άλλους να του προξενούν κακό με τη θέληση του. Ερωτάται αν είναι χρήσιμο να αναφερθεί στον νόμο ότι βλάβη προκαλεί κάποιος ο οποίος πράττει με τη θέληση του και γνωρίζοντας ποιον θέλει να πλήξει και με ποιο μέσο παρά τη θέληση του βλαβέντος; Καταλήγει ότι κανείς δεν θέλει να βλάπτεται ούτε να αδικείται αλλά ενεργεί εναντίον από αυτά που όφειλε να ενεργεί.

Στους στοίχους (1136b) παραθέτει τις απόψεις του σχετικά με το ερώτημα αν σε μία συναλλαγή δύο μερών ποιος αδικεί αυτός που με τη θελήσή του λαμβάνει λιγότερα από ότι του αναλογούν ή αυτός που καρπώνεται περισσότερα από ότι του αντιστιχούν. Η θέση του Αριστοτέλη είναι ξεκάθαρη για αυτό το ζήτημα. Τέτοια στάση τηρούν οι μετριόφρονες και οι χρηστοί άνθρωποι οι οποίοι εν γνώση τους δεν απολαμβάνουν στο ακέαραιο αυτό που θα έπρεπε αλλά λιγότερο καθώς απολαμβάνουν περισσότερα ως προς την δόξα και άλλα τιμητικά πλεονεκτήματα. Αλλά στη ουσία αυτός ο άνθρωπος αδικεί τον εαυτό του με τις πράξεις του και στην πραγματικότητα δεν υφίσταται κάποια αδικία αλλά στην πραγματικότητα οικονομική βλάβη. Συμπερασματικά οδηγούμαστε ότι αυτός που λαμβάνει περισσότερα αφού του τα παραχωρεί ο άλλος δεν διαπράττει κάποια αδικία.

Ο ρόλος της έξης.

Στους στοίχους (1137^a) των Ηθικά Νικομάχεια ο Αριστοτέλης μιλάει για την έξη των ανθρώπων. Αναφέρει ότι δεν είναι εύκολο να είναι δίκαιοι και να ακολουθούν τους νόμους και τα ήθη μίας κοινωνίας. Για παράδειγμα να μην χτυπούν τον πλησίον τους ή να μην συνουσιάζονται με τη γυναίκα του γειτονάς τους καθώς όταν ενεργούν καθ' ύπαγόρευση μίας σταθεράς ψυχικής διάθεσης δεν είναι εύκολο ούτε και εξαρτάται από αυτούς. Στην ουσία η έξη πρόκειται για την στάση του ανθρώπου απέναντι στα πάθη και τους εξωγενείς παράγοντες. Για παγιωμένες συνήθειες και συμπεριφορές απέναντι στα πάθη τους.

Ο Αριστοτέλης επιθυμώντας να τονίσει το πόσο καθοριστική είναι η έξη στους ανθρώπους δίνει ένα παράδειγμα αναφέροντας ότι όπως όλοι οι άνθρωποι γνωρίζουν τα οφέλη που έχει στην υγεία του ανθρώπου η κατανάλωση μελιού και κρασιού και ποια είναι τα φυτά που κάνουν καλό στην υγεία και τα χρησιμοποιούν οι γιατροί. Είναι δύσκολο όμως να ξέρουν τον τρόπο και τη μέθοδο και πως πρέπει να χορηγηθούν αυτά, καθώς αποτελούν το έργο ενός ιατρού, έτσι με αυτό τον τρόπο οι πολίτες μπορεί μεν να γνωρίζουν τους νόμους και το πως πρέπει να συμπεριφέρεται ένας δίκαιος άνθρωπος το οποίο είναι εύκολο πράγμα αλλά στην πράξη στην εφαρμογή τους είναι κάτι δύσκολο καθώς κάθε περίπτωση είναι διαφορετική.

Επομένως σύμφωνα με τον Αριστοτέλη ακόμα και ένας δίκαιος άνθρωπος μπορεί κάποια στιγμή να διαπράξει ένα έγκλημα, δηλαδή να συνουσιαστεί με την γυναίκα του γείτονα ή ένας ανδρείος πολεμιστής να ρίξει την ασπίδα του και να αρχίσει να τρέχει. Στους ανωτέρω στοίχους ο Αριστοτέλης θέτει τις βάσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται όλη η διδασκαλία της εγκληματολογικής επιστήμης.

Αρχικά κατά τον 18^ο αιώνα και την εμφάνιση της «κλασσικής σχολής» απομακρύνονται οι εξαντλητικές ποινές και εγκαθιδρύονται ορισμένες παραδοχές σχετικά με το εγκληματικό φαινόμενο. Συγκεκριμένα η διάπραξη ενός εγκλήματος θεωρείται μία απλή παράβαση του ποινικού συστήματος και όχι κάποιο φαινόμενο ζωής. Γίνεται φανερό πόσο κοντά είναι οι παραπάνω σκέψεις με αυτές του Αριστοτέλη.⁷³

Πέρα όμως στην ώθηση που έδωσαν οι σκέψεις του Αριστοτέλη στην κλασσική σχολή βοήθησε σημαντικά και την θετικιστική σχολή που εμφανίστηκε στην Ιταλία. Ειδικότερα ένας εκ των ιδρυτικών μελών, ο Garofalo αναφέρει ότι τα εγκλήματα είναι αποτέλεσμα προσβολής συναισθημάτων οίκτου και εντιμότητας. Θεωρεί ότι η καλοσύνη και ο οίκτος είναι συναισθήματα παγκόσμια και αμετάβλητα που η πλειονότητα των πολιτών τα κατέχει και επομένως οι εγκληματίες γνωρίζουν τι είναι σωστό και τι δίκαιο, και ποια αντικείμενα ανήκουν στην ιδιοκτησίας τους αλλά λόγω αυτής της έλλειψης αδυνατούν να συμμορφωθούν με τους νόμους και να σεβαστούν την ιδιοκτησία και την κατοχή των υπόλοιπων πολιτών.⁷⁴ Ως συναισθήματα θεμελιώδη

⁷³ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 83

⁷⁴ Βλ. Garofalo R, *la criminology*, trad. Francaise, 5^η έκδοση, Paris, 1905, Μετάφραση Χ. Ζαραφονίτου σελ. 26.

αλτρουιστικά της αγαθότητας και της δικαιοσύνης τα οποία απαντούν σε ολό τον κόσμο.⁷⁵

Παρατηρώντας κανείς την σκέψη του Αριστοτέλη που σχετίζεται με την έξη των ανθρώπων οι οποίοι αν και γνωρίζουν τι είναι δίκαιο και νόμιμο δεν μπορούν να ελέγξουν αυτήν την διάθεση τους και εγκληματούν αντιλαμβανόμεστε πόσο συνέβαλε στην γέννηση και στην δημιουργία της Εγκληματολογικής επιστήμης.

Τυπολογίες Εγκληματιών.

Δεν παρέλειψε ο Αριστοτέλης να δημιουργήσει και τις πρώτες τυπολογίες εγκληματιών κάτι που στην σημερινή εποχή θεωρείται απαραίτητο εργαλείο στο έργο ενός εγκληματολόγου.

- 1.Υποστήριξε ότι υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι δεν βρίσκουν κανένα αγαθό ωφέλιμο και θεωρούν επιβλαβή τα πάντα, και πρόκειται για τους ανίωτους κακούς.
- 2.Στη συνέχεια υπάρχει και μία κατηγορία ανθρώπων για τους οποίους τα αγαθά είναι ωφέλιμα εντός ορισμένων ορίων και με μέτρο.
- 3.Τέλος στην τρίτη κατηγορία βρίσκονται αυτοί που δεν επιδιώκουν τα αγαθά σε υπέρμετρω βαθμό.

Παρατηρούμε ότι κατηγοριοποιεί τους ανθρώπους και δημιουργεί τυπολογίες ατόμων που μπορεί να εγκληματίσουν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες τους προκειμένου να κατανοήσει τα χαρακτηριστικά τους και να καταλήξει σε κάποια ασφαλή συμπεράσματα. Οι τυπολογίες των εγκληματιών που ακολούθησαν στην συνέχεια με την γέννηση της Εγκληματολογίας είναι αναρίθμητες. Από τις πιο σύνθετες τυπολογίες εγκληματιών είναι αυτή του E.Seeling ο οποίος λαμβάνει υπόψιν τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του εγκληματία, την ψυχική κατάσταση του κατά την διάπραξη της πράξης καθώς και τον τρόπο δράσης του.⁷⁶

Οι ιδρυτές της θετικιστικής σχολής της εγκληματολογίας επίσης σε όλες τις τυπολογίες εγκληματιών που δημιούργησαν περιλαμβάνουν αυτούς που αναφέρει ο Αριστοτέλης ως ανίαντους κακούς. Το μεγαλύτερο μέρος της έρευνας τους αναλώθηκε στην μελέτη της συμπεριφοράς αυτής της κατηγορίας των ανθρώπων προσπαθώντας να την ερμηνεύσουν με βάση τα εκ γενετής χαρακτηριστικά που έφεραν. Ο Lombroso αναφέρει για αυτούς τους ανθρώπους ότι είναι μοιραίο να εγκληματίσουν καθώς υστερούν στην γενετική εξέλιξη σε σχέση με την υπόλοιπη ανθρωπότητα⁷⁷

⁷⁵ Βλ. Αλεξιάδης Σ., «Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας», όπως παραπάνω σελ. 44.

⁷⁶ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 57.

⁷⁷ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 87-88.

Το σημείο αυτό είναι κομβικής σημασίας για την μετέπειτα πορεία της εγκληματολογικής επιστήμης καθώς πραγματοποιήθηκε στροφή της προσοχής από την πράξη που υποστήριζε η κλασσική σχολή, στον δράστη και τα χαρακτηριστικά του που ερευνά η θετικιστική σχολή.

Περί της επιείκειας νόμων.

Οι αρχαίοι έλληνες μίλησαν και για την επιείκεια των νόμων και την ηπιότερη μεταχείριση των εγκληματιών. Ειδικότερα ο Αριστοτέλης κάνει εκτενή αναφορά για την επιείκεια που πρέπει να διαπνεύονται οι νόμοι. Θεωρεί άξιο θαυμασμού και αναγνώρισης τον άνθρωπο που επιδεικνύει επιείκεια. Το επιεικές είναι δίκαιο και είναι καλύτερο και υπέρτερο όλων των νομών. Η δικαιοσύνη και η επιείκεια είναι σπουδαία πράγματα. Το επιεικές δίκαιο είναι απαραίτητο σε ορισμένες περιπτώσεις όπου υπάρχει ένας γενικός νόμος που δεν είναι πολύ αναλυτικά διατυπωμένος και είναι πιθανόν να υπάρχουν κάποιες πράξεις που δεν έχουν προσδιοριστεί από το νομοθέτη καθώς κάτι τέτοιο είναι απολύτως φυσικό και ανθρώπινο καθώς το περιεχόμενο των ανθρώπινων πράξεων είναι απροσδιόριστο και εκτεταμένο.⁷⁸

Όταν λοιπόν παρουσιαστεί μια περίπτωση που δεν περιλαμβάνεται στο γενικό νόμο επεμβαίνει η επιείκεια. Δηλαδή έχει σκοπό την επανόρθωση του νόμου στο σημείο που έχει την έλλειψη και δεν έχει συμπεριληφθεί αυτή η περίπτωση. Όπως τονίζεται από τον Αριστοτέλη όπως στην τέχνη των λέσβιων οικοδόμων μεταβάλλεται ο μολύβδιμος κανόνας⁷⁹ έτσι και τα ψηφίσματα μεταβάλλονται ανάλογα με τις περιστάσεις και τις ανάγκες που δημιουργούνται. Καθώς όσο σωστός και κατάλληλος μπορεί να είναι ένας νόμος το περιεχόμενο του είναι καθολικό αλλά δεν είναι σε θέση να συνεκτιμήσει την ιδιαιτερότητα των ανθρώπινων πραγμάτων. Αυτές οι διορθώσεις όμως δεν αποτελούν διαφοροποιήσεις στον τρόπο σκέψης για την απονομή της δικαιοσύνης αλλά διαφοροποιήσεις εντός του υφιστάμενου νομικού πλαισίου.

Για τους νόμους και την ανάγκη να ακολουθούν ένα πνεύμα επιείκειας τονίστηκε από το σύνολο των εγκληματολόγων στην σύγχρονη εποχή. Αρχικά για την επιείκεια που θα πρέπει να υπάρχει στους νόμους τόνισε ο Beccaria ο οποίος αναφέρει ότι δεν θα πρέπει να επιβάλλονται εξοντωτικές και υπέρμετρες ποινές για όλους τους εγκληματίες

⁷⁸ Αριστοτέλης, Ηθικά Νικομάχεια, στοίχος 1137b, X.

⁷⁹ Οι κτίστες της νήσου Λέσβου χρησιμοποιούν για την οικοδόμηση ενός έργου τον μολύβδινο κανόνα ο οποίος μεταβάλλεται και προσαρμόζεται προς το σχήμα των λιθών.

αλλά για αυτούς που φαίνεται ότι υπάρχει πιθανότητα να επανενταχθούν στην κοινωνία να προτιμούνται νόμοι που να χαρακτηρίζονται από ευαισθησία.⁸⁰

Βιολογικά και επίκτητα χαρακτηριστικά:

Στο βιβλίο των πολιτικών δεν παραλείπει ο Αριστοτέλης να αναφερθεί στη διαφορετικότητα του φύλλου και της ηλικίας και τονίζει ότι από τη φύση τους, άλλες τάσεις έχουν οι γυναίκες και άλλες οι άνδρες, άλλες τα παιδιά και άλλες οι ηλικιωμένοι.⁸¹

Για τους ανήλικους αναλύθηκε εκτενέστατα παραπάνω η διαφορετική ποινική που απολαμβάνουν καθώς το νομικό σύστημα σχεδόν όλων των σύγχρονων χωρών έχει υιοθετήσει την διαφορετικότητα της νεανικότητας που πολλές φορές τους οδηγεί να δρουν παρορμητικά και ως εκ τούτο επιφυλάσσει επιεικέστερες ποινές για τις συμπεριφορές αυτές.

Ο Αριστοτέλης προχωρά και ανέφερε στο έργο του, τους εξής στοίχους *«αλλά μην αγαθοί δε και σπουδαίοι γίνονται δια τριών. Τα τρία δε ταύτα έστι φύσις, έθος και λόγος»*.⁸² Δηλαδή οι άνθρωποι γίνονται σπουδαίοι και ενάρετοι μέσω τριών πραγμάτων, και αυτά τα τρία είναι η φύση, η συνήθεια και ο λόγος. Θεωρεί κλειδί της επιτυχίας και την ομαλή εξέλιξη μίας προσωπικότητας ο συνδιασμός αυτών των τριών χαρακτηριστικών. Διαπιστώνεται επομένως ότι την κλασσική εποχή, οι αρχαίοι έλληνες είχαν αντιληφθεί την σπουδαιότητα που διαδραματίζουν τα βιολογικά και κληρονομικά χαρακτηριστικά που φέρει ο άνθρωπος με τη γέννηση του.⁸³

Εκατοντάδες χρόνια αργότερα οι ιδρυτές της εγκληματολογίας στην Ιταλία στα συγγράμματα τους ανέφεραν τα χαρακτηριστικά αυτά που φέρει ο άνθρωπος με τον ερχομό του που στην ουσία καθορίζουν την μετέπειτα προσωπικότητα του. Πολλές συγκρούσεις είχαν λάβει χώρα μεταξύ αυτών που διακήρυταν αυτές τις επαναστατικές ιδέες με τους υποστηρικτές της έως τότε κλασσικής σχολής. Οι Lombroso, Ferri και Garofalo έστρεψαν τον ενδιαφέρον στην μελέτη του εγκληματία θεωρώντας ότι τα

⁸⁰ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας» όπως παραπάνω σελ. 171

⁸¹ Βλ. Κοντός Π. *«τα δύο ευ της ευτυχίας Εισαγωγή στα ηθικά Νικομάχεια του Αριστοτέλη»*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Κρήτη, 2018, σελ 73-74.

⁸² Βλ. Αριστοτέλης, *Πολιτικά*, VII 13 1332a 38- 133b8

⁸³ Βλ. Κοντός Π. *«τα δύο ευ της ευτυχίας Εισαγωγή στα ηθικά Νικομάχεια του Αριστοτέλη»*, όπως παραπάνω σελ. 76.

κληρονομικά αυτά χαρακτηριστικά καθορίζουν την περαιτέρω εξέλιξη των ανθρώπων.⁸⁴

Στη συνέχεια θα αναφερθούμε για την συνήθεια την οποία θεωρεί ο Αριστοτέλης καθοριστικό παράγοντα για την σωστή και ολοκληρωμένη προσωπικότητα ενός πολίτη. Η δύναμη της συνήθειας τονίστηκε εκατοντάδες χρόνια αργότερα από το σύνολο των εγκληματολόγων. Αρχικά ειπώθηκε στα συγγράμματα του από τον Gabriel Tarde ότι η προσωπική ταυτότητα του κάθε ανθρώπου δεν είναι τίποτε παραπάνω από την συγκέντρωση εμπειριών δηλαδή των αναμνήσεων και των συνηθειών.⁸⁵

Ανάλογες αντιλήψεις και απόψεις διατυπώθηκαν από την Σχολή του Σικάγου. Συγκεκριμένα ο Sutherland μίλησε για την θεωρία του «Διαφορικού συγχρωτισμού». Σύμφωνα με την ως άνω θεωρία η εγκληματική συμπεριφορά μαθαίνεται μέσα κατά την επαφή των ανθρώπων. Ο εγκληματίας διαπράττει εγκλήματα όταν η τύχη τον φέρει κοντά με κάποιον που εγκληματεί και επομένως μαθαίνει και ο ίδιος να έχει την ίδια συμπεριφορά-συνήθεια.⁸⁶ Στο βιβλίο του «Principle of criminology» αναφέρει ο Sutherland ότι στις αστικές περιοχές της αμερικής αποκτούν σωστά πρότυπα συμπεριφοράς και μεγαλώνουν ομαλά έτσι σε περιοχές με έντονη εγκληματικότητα όπου υπάρχουν καθημερινά ληστείες και κλοπές οι ανήλικοι συναντούν αντιγκρουόμενα πρότυπα. Από πολύ νωρίς κατανοούν πως εύκολα μπορούν να αποκτήσουν κέρδη και χρήματα.⁸⁷

Αντιλαμβανόμαστε επομένως την επίδραση του Αριστοτέλη ότι η συνήθεια διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην συμπεριφορά και την εξέλιξη των ανθρώπων όπως αποτυπώνεται στα συγγράμματα των αμερικανών εγκληματολόγων εκατοντάδες χρόνια αργότερα.

Πραγματικά και Νομικά Εγκλήματα.

Δεν υπήρχε ένας τομέας της Εγκληματολογικής επιστήμης τον οποίο δεν είχαν μελετήσει και αναφερθεί οι αρχαίοι έλληνες. Σημαντικό το έργο τους στον καθορισμό της φύσης των εγκλημάτων.

⁸⁴ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 88

⁸⁵ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας» όπως παραπάνω σελ. 363

⁸⁶ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 100.

⁸⁷ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας» όπως παραπάνω σελ. 396.

Ειδικότερα ο Αριστοτέλης στο σύγγραμμα του, *πολιτικά*, διαχωρίζει το δίκαιο από το απλώς νόμιμο, δηλαδή το δίκαιο αφορά τον άνθρωπο εν γένει, ενώ το νόμιμο κάτι προσδιορισμένο εντός των συνθηκών μίας κοινωνίας. Η αρετή του πολίτη πρέπει να είναι σχετική προς την πολιτεία. Αν τώρα υπάρχουν περισσότερα είδη πολιτειών δεν είναι δυνατόν να είναι μία η αρετή.⁸⁸ Τι είναι νόμιμο διαφέρει από πόλη σε πόλη και συνήθως αποτελεί νόμο μετά από συμφωνία μεταξύ των πολιτών, που έχει μάλιστα ισχύ μετά την υιοθέτηση τους. Αντίθετα το φυσικό δίκαιο πηγάζει από τη φύση των ανθρώπων, μία φύση που είναι ακίνητη αιώνια και αναγκαία.⁸⁹

Παρόμοιος διαχωρισμός πραγματοποιήθηκε εκατοντάδες χρόνια από την θετικιστική σχολή της Ιταλίας. Κύριος εκπρόσωπος αυτού του εγχειρήματος ήταν ο Raffaele Garofalo ο οποίος αναφέρθηκε στα φυσικά δηλαδή στα πραγματικά εγκλήματα και στα νομικά δηλαδή σε αυτά που έχει κατασκευάσει ο άνθρωπος. Διατύπωσε ότι στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα εγκλήματα που προκαλούν το κοινό αίσθημα της κοινωνίας και προσβάλλεται το αίσθημα του ανθρωπισμού και του οίκτου λόγω της ιδιαίτερης βιαιότητας κατά την τελεσή τους. Τέτοια εγκλήματα είναι τα βασανιστήρια, οι ακρωτιριασμοί, οι δολοφονίες ανυπεράσπιστων ατόμων. Κατά την τέλεση τους προκαλείται έντονος σωματικός και ψυχικός πόνος στα θύματα. Περαιτέρω σε αυτήν την κατηγορία εντάσσονται οι διαρρήξεις, οι κλοπές και όλων των ειδών οι προσβολές. Αυτήν την κατηγορία εγκλημάτων θεωρεί την πιο σημαντική ο Garofallo και η οποία θα έπρεπε να αποτελεί κύριο αντικείμενο της εγκληματολογικής επιστήμης.⁹⁰

Στην δεύτερη κατηγορία κατατάσσει όπως και ο Αριστοτέλης, τα εγκλήματα τα οποία είναι κατασκευασμένα από τους ανθρώπους. Αυτού του είδους τα εγκλήματα δεν προκαλούν τραυματισμούς και συχνά είναι διαφορετικά από κοινωνία σε κοινωνία.⁹¹ Τέλος θεωρεί ότι δεν είναι και απαραίτητα για την κοινωνική συνύπαρξη των πολιτών και θεσμοθετούνται συνήθως για να εξυπηρετήσουν τους στόχους και της επιδιώξεις της κρατικής εξουσίας.

Την διάκριση των εγκλημάτων την συναντούμε και στον σοφιστή Ιππία ο οποίος σε ένα διάλογο με τον Σωκράτη αναφέρει ότι «δεν μπορούμε να πάρουμε τους νόμους σοβαρά αφού οι ίδιοι οι νομοθετές που θεσπίζουν αυτούς τους νόμους δεν τους

⁸⁸ Αριστοτέλης, Πολιτικά. III, 4 127b, 30-34

⁸⁹ Αριστοτέλης, Πολιτικά, V 7 1134b 18-21

⁹⁰ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 89

⁹¹ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας» όπως παραπάνω σελ. 277-278.

τηρούν.» Κάνει αναφορά στα εγκλήματα που κατασκευάζονται από τους ανθρώπους και ταυτόχρονα παραδέχεται ότι υπάρχουν εγκλήματα που εφαρμόζονται ομοιόμορφα σε όλες τις χώρες καθώς προέχονται απευθείας από τον θεό.⁹²

Τονίζεται επομένως εκ νέου ότι οι αρχαίοι Έλληνες είχαν διαχωρίσει τα εγκλήματα που προκαλούν το κοινό αίσθημα όλων των πολιτών καθώς προσβάλλουν αξίες και ιδανικά και είναι διαχρονικά σε όλες τις κοινωνίες από τα εγκλήματα που θεσμοθετούνται από την κρατική εξουσία και ονομάζονται νομικά και εξυπηρετούν επιδιώξεις της πολιτείας.

Κατηγορίες Εγκληματιών.

Οι Αρχαίοι Έλληνες δεν αμέλησαν να αναφέρουν και να μελετήσουν τα τετελεσμένα εγκλήματα μέσα από τα οποία δημιούργησαν τυπολογίες εγκληματιών με κοινά χαρακτηριστικά.

Στην πρώτη κατηγορία ο Αριστοτέλης τοποθετεί τον φαυλό, αυτόν δηλαδή που μπερδεύει το πραγματικό αγαθό με το φαινομενικό αγαθό και οδηγείται από τα πάθη του και την ανάγκη του για την ικανοποίηση της ηδονής του.

Μίλησε στην δεύτερη κατηγορία ο Αριστοτέλης για την ακρασία δηλαδή την ανικανότητα ορισμένων ανθρώπων αν και γνωρίζουν τη σπουδαιότητα των πραγματικών αγαθών να συγκρατηθούν τις επιθυμίες και τις ηδονές τους και ορισμένες φορές παρασύρονται. Αυτούς θεωρεί ότι ακόμα πιο εύκολα τάσσονται υπέρ του ορθού λόγου αφού είναι γνώστες του πραγματικού αντικειμένου κα πρόσκαιρα μόνο παρεκκλίνουν.

Έκανε λόγο όμως και για μία τρίτη κατηγορία ανθρώπων οι οποίοι δεν αναγνωρίζουν καμία σπουδαιότητα στις καλές πράξεις των ανθρώπων και συμπεριφέρονται ως άγρια ζώα.⁹³ Σε αυτήν την κατηγορία περιγράφονται ακραία παραδείγματα όπως ο βιασμός παιδιών, ο βασανισμός θυμάτων και η ικανοποίηση με αυτές τις πράξεις όπως και ο φόνος οικογενειακών προσώπων και η ανθρωποφαγία τους. Αυτά τα άτομα αναφέρει ο Αριστοτέλης αντιμετωπίζουν κάποια ασθένεια (μανία ή τρέλα) είτε κάποια συνήθεια που έχει αποκτηθεί από την νεαρή ηλικία με αποτέλεσμα να έχει υποστεί διαφθορά η ανθρώπινη ψυχή τους. Η μόνη μεταχείριση που πρέπει να έχει ο συγκεκριμένος άνθρωπος είναι η εξορία καθώς ένας τέτοιος άνθρωπος δεν έχει θέση στην πόλη καθώς

⁹² Βλ. Claude Moss όπως παραπάνω σελ. 129.

⁹³ Βλ. Κοντός Π. όπως παραπάνω σελ. 211.

οποιαδήποτε τιμωρία και να του επιβληθεί δεν μπορεί να θεραπευτεί καθώς η ασθένεια του είναι ανίατη.⁹⁴

Από τις παραπάνω φράσεις του Αριστοτέλη είναι φανερό από μία ακόμη πηγή ότι για τους αρχαίους Έλληνες η επιβολή μίας ποινής ήταν συνδιασμός της συμπεριφοράς που επιδείκνυε ο δράστης, των χαρακτηριστικών του, το έγκλημα που τέλεσε αλλά και κατά πόσο ήταν εφικτό να θεραπευτεί από την αρρώστια που τον οδήγησε στην διάπραξη του εγκλήματος. Συμπεραίνεται ότι για τον Αριστοτέλη είναι σημαντικό να εφαρμόζονται ηπιότερες ποινές για όσους εγκληματούν αλλά έχουν γνώση της ορθότητας και της λογικής και μπορούν εύκολα να επιστρέψουν στον δρόμο της αρετής και τιμότητας. Αντίθετα για όσους αποδεδειγμένα δεν μπορούν να προσαρμοστούν στην κοινωνία και η ψυχή τους είναι γεμάτη μίσος και πραγματοποιούν απαίσια εγκλήματα δεν υπάρχει καλύτερη λύση από την εξορία. Μελέτησαν επομένως σε βάθος τον εγκληματία και δεν αρκέστηκαν στην επιβολή μιας στείρας ποινής και έδειξαν ενδιαφέρον για το μέλλον του.

Αναμφίβολα ένα από τα πιο σημαντικά αντικείμενα της εγκληματολογίας και των σύγχρονων επιστημόνων είναι η θέση του εγκληματία και η επανενταξή του στην κοινωνία. Αναρίθμητες μελέτες, πειράματα έχουν πραγματοποιηθεί για την ποινική μεταχείριση του εγκληματία και των αιτιών που τον οδηγούν στην διάπραξη ενός εγκλήματος.

Πρωτοπόροι όπως έχει ήδη τονιστεί ήταν οι ιδρυτές της θετικιστής σχολής οι οποίοι όρισαν ότι ο εγκληματίας είναι ένα ανώμαλος που έχει έλλειψη ορισμένων συναισθημάτων με ιδιόρρυθμη ιδιοσυγκρασία και έλλειμα ηθικής που επιλέγει μια θηριώδη ζωή χωρίς ίχνος δικαιοσύνης και ευσπλαχνίας για την ανθρωπότητα.⁹⁵

Μπορεί να θεωρηθεί με ασφάλεια ότι από την στιγμή που οι επιστήμονες στράφηκαν εκ νέου στην κλασσική αθήνα και στα συγγράμματα των αρχαίων Ελλήνων μεγαλούργησαν στον τομέα της εγκληματολογίας.

Επαγωγική μέθοδος.

Ο Αριστοτέλης δεν περιορίστηκε στην διατύπωση θεωρητικών σκέψεων και αντιλήψεων αλλά προσπάθησε να ερμηνεύσει την πραγματικότητα μέσω των φυσικών επιστημών. Η λεγόμενη Αριστοτελική μέθοδος μέσω της συγκέντρωσης εμπειρικών

⁹⁴ Βλ. Κοντός Π. όπως παραπάνω σελ. 210-212.

⁹⁵ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη μας από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας*», όπως παραπάνω σελ. 280-281.

γνώσεων και της φυσικής επιστήμης ερευνά την κοινωνική ζωή διατηρώντας επιφυλάξεις και πραγματοποιώντας αναγκαίες προσαρμογές.⁹⁶ Για τον Αριστοτέλη η συλλογή στοιχείων δεν περιορίζεται σε ότι αντιλαμβάνεται ο ίδιος, αλλά είναι απαραίτητες και σημαντικές όλες οι προϋπάρχουσες αντιλήψεις του κόσμου. Δεν σταματά σε αυτό το στάδιο η έρευνα για τον Αριστοτέλη καθώς η απλή παρατήρηση δεν καθιστά κάποιον ερευνητή αλλά απαιτείται ένα άλμα και μία μετάβαση που εξαρτάται από την κριτική ικανότητα του ερευνητή. Πλήθος ερευνών που πραγματοποιήθηκαν και πραγματοποιούνται στην σημερινή εποχή βασίζονται στην Αριστοτελική επαγωγική μέθοδος. Αυτή ορίζεται ως βασική μέθοδο για το πέρασμα από την εμπειρία στην αφαίρεση καταλήγοντας στην διατύπωση μίας επιστημονικής πρότασης η οποία είναι αληθινή έως ότου νέα στοιχεία την διαψεύσουν.⁹⁷

Χαρακτηριστική έρευνα αποτελεί αυτή του D. Cressey της σχολής του σικάγου για υπεξαίρετές σύμφωνα με την οποία μελετήθηκαν -133- άτομα που είχαν κατηγορηθεί για κατάχρηση χρημάτων εν ώρα υπηρεσίας και με βάση την αναλυτική επαγωγή πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις από τις οποίες δημιουργήθηκε η συμπεριφορά που θα μελετούσε και εστίαζε το ενδιαφέρον στην παραβίαση της οικονομικής εμπιστοσύνης. Αποδείχθηκε ότι η έρευνα αυτή ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη για να αποδείχθουν οι λόγοι που οδηγούν κάποιον να υπεξαιρέσει χρήματα.⁹⁸

Δικανικοί λόγοι Δημοσθένη.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί το αίσθημα της Ποινικής Διαδικασίας που υπήρχε στην Αθήνα της κλασσικής εποχής είναι αναμφισβήτητο. Οι πολίτες είχαν δικαίωμα να παρουσιάζουν την άποψη τους δημόσια, και με επιχειρήματα προσπαθούσαν να στηρίζουν τις θέσεις τους. Οι αποδείξεις βασίζονταν στις μαρτυρίες και στα πραγματικά γεγονότα που έλαβα χώρα. Παρακάτω θα παρατεθούν αποσπάσματα από τους δικανικούς λόγους του σπουδαίου ρήτορα της αρχαίας αθήνας, Δημοσθένη που ασχολείτο με την συγγραφή και την εκφώνηση δικανικών λόγων.

Ο λόγος του, *κατά Μειδίου* αφορά την επίθεση που είχε δεχτεί ο ίδιος από τον Μειδία κατά την τέλεση των Διονυσίων.⁹⁹ Ο Δημοσθένης προσπαθώντας να πείσει τους

⁹⁶ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη μας από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας*», όπως παραπάνω σελ. 16.

⁹⁷ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. «*Εμπειρική Εγκληματολογία*» όπως παραπάνω σελ. 23.

⁹⁸ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. «*Εμπειρική Εγκληματολογία*» όπως παραπάνω σελ. 112

⁹⁹ *Διονύσια* πρόκειται για την πιο σημαντική εορτή προς τιμή του θεού Διόνυσου, πλήθη όχι μόν των Αθηναίων αλλά και εκρόσπωποι μεγάλων Πόλεων Κρατών

δικαστές για την ενοχή και την παραδειγματική τιμωρία που πρέπει να επιβληθεί στο Μειδία, τονίζει ότι πρέπει να είναι αρκετά προσεχτικοί καθώς αυτός είχε σκοπό να παραστεί στο δικαστήριο με μάρτυρες που ενώ αρχικά είχαν κατηγορηθεί όπως και αυτός για παρόμοια αδικήματα τελικά δεν είχαν καταδικαστεί υποστηρίζοντας ότι θα προσπαθήσει να ζητήσει από το δικαστήριο να εχει και ο ίδιος ανάλογη ποινική μεταχείριση. Προκειμένου να αντικρούσει αυτά τα επιχειρήματα αναφέρει ο Δημοσθένης ότι οι συνθήκες τέλεσης αυτών των αδικημάτων ήταν διαφορετικές καθώς όταν διαπράχθησαν τα συγκεκριμένα εγκλήματα ο θύτης ήταν μεθυσμένος, ερωτευμένος και επικρατούσε σκοτάδι.

Μέσα από την υπερασπιστική γραμμή που ακολουθεί ο Δημοσθένης γίνονται γνωστοί οι λόγοι που αίρουν το αξιόποιο της πράξης η μειώνουν αισθητά το ύψος της επιβληθείσας ποινής. Όπως ήδη έχει αναφερθεί δεν τιμωρείται αυστηρά στην κλασσική αθήνα όποιος ενεργεί όντας σε συναισθηματική φόρτιση και κυριευμένος από τα συναισθήματα του καθώς δεν είχε προετοιμάσει την ενέργεια του. Επιπλέον λαμβάνει υπόψιν ακόμα το γεγονός ότι βρισκόταν σε κατάσταση μέθης που δεν οδηγεί σε προμελετημένες αποφάσεις. Τέλος δεν ξεχνά ότι κατά την τέλεση του εγκλήματος επικρατούσε το σκοτάδι με ότι αυτό συνεπάγεται για τυχόν ύπαρξη πλάνης. Διαπιστώνεται εκ νέου ότι οι αρχαίοι έλληνες δεν άφηναν τίποτα στην τύχη αλλά κάθε ποινή ήταν αποτέλεσμα αναλυτικής εξέτασης όλων των δεδομένων και των στοιχείων της υπόθεσης.

Στην σύγχρονη εποχή ο Etienne de Greefe ασχολήθηκε εκτενέστατα με τα εγκλήματα που τελέστηκαν και είχαν ερωτικό κίνητρο. Ανέλυσε τις φάσεις που περνά ο δράστης κατά την τέλεση ενός τέτοιου εγκλήματος καθώς και τη συναισθηματική του κατάσταση που τον οδήγησε να διαπράξει ένα έγκλημα από έρωτα. Σύμφωνα με τις απόψεις του το έγκλημα αυτό αποτελεί μία ενστικτώδης παρόρμηση που είναι τόσο δυνατή και απότομη που μπορεί και ελευθερώνει τα κατώτερα κέντρα του ανθρώπου. Θεωρεί ότι είναι τέτοια τα συναισθήματα που πραγματοποιείται ανεξάρτητα από την βούληση του υποκειμένου καθώς η χρονική περίοδος αυτή είναι που ο άνδρας είναι επίφοβος και δεν μπορεί να σταθμίσει την σωστή αξία των αντικειμένων.¹⁰⁰

συνέρεαν να παρακολουθήσουν την τελετή. Στα Διονύσια του 384 π.χ. χορηγός ήταν ο Δημοσθένης ο οποίος ανέλαβε τα έξοδα για να πραγματοποιηθεί ο χορός της φυλής του. Ο Μειδίας επιτέθηκε με γροθιές στον Δημοσθένη κατά την εισοδό του στο Αρχαίο θέατρο.

¹⁰⁰ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη μας από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας*», όπως παραπάνω σελ. 494-499.

Αρτιότητα νομικού συστήματος.

Στην Αρχαίότητα στην αθήνα ήταν δεδομένη η υπαιτιότητα ενός ατόμου για την επιμέτρηση της ποινής. Δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί και ο Δημοσθένης για την πρόθεση στην τέλεση εγκλημάτων.

Στο στοίχο 42^ο ο Δημοσθένης αναφέρεται στην αξία του ποινικού συστήματος καθώς αυτό αποτρέπει τις αντεκδικήσεις μεταξύ των πολιτών. Υποστηρίζει ότι το ποινικό σύστημα θεωρεί άξιους μεγαλύτερης οργής και τιμωρίας όσους διαπράττουν αδικήματα με πρόθεση από εκείνους που σφάλουν με οποιοδήποτε άλλο τρόπο και η επιμέτρηση της ποινής είναι διαφορετική όταν το έγκλημα τελείται εκουσίως και η χρηματική αποζημίωση είναι διπλάσια σε αυτές τις περιπτώσεις.¹⁰¹

Ο Δημοσθένης τονίζει στη συνέχεια την αρτιότητα του νομικού συστήματος της αρχαίας αθήνας καθώς δίνει την δυνατότητα να υποβάλλει καταγγελία όχι μόνο ο ελεύθερος πολίτης αλλά και ένα δούλος που έχει αγοραστεί για να υπηρετεί κάποιον. Καλεί τους δικαστές να αναλογιστούν πόσο πολύ θα δοξαστεί η πόλη των αθηνών όταν διαδοθεί ότι έχει ένα τόσο φιλόανθρωπο πνεύμα που λαμβάνει υπόψιν τις ζωές των σκλάβων.¹⁰² Ακόμα και οι χώρες των βαρβάρων που τροφοδοτούν την πολή των Αθηνών με δούλους θα διαπιστώσουν ότι στην αθήνα που παραδοσιακά είναι εχθρός τους είναι τόσο καλλιεργημένοι και εξευγενισμένοι ώστε να θεσπίζουν νόμους υπέρ των δούλων.

Συνεχίζοντας στον στοίχο 70^ο ο Δημοσθένης αναφέρει « οὐ γάρ ἐστι δίκαιον οὐδὲ προσήκον τὴν τοῦ παθόντος εὐλάβειαν τῷ μηδὲν ὑποστειλαμένῳ πρὸς ὕβριν μερίδ' εἰς σωτηρίαν ὑπάρχειν, ἀλλὰ τὸν μὲν ὡς ἀπάντων τῶν ἀνηκέστων αἴτιον κολάζειν προσήκει, τῷ δ' ἐπὶ τοῦ βοηθεῖν ἀποδιδόναι τὴν χάριν». Δηλαδή δεν πρέπει να αθώνεται κάποιος ο οποίος δεν υποχωρεί σε οποιαδήποτε βίαιη και προσβλητική ενέργεια κάνοντας λόγω εμμέσως για το χαρακτήρα και την προδιάθεση του καθενός¹⁰³ Διατυπώνει την ιδιαίτερη ποινική μεταχείριση που πρέπει να έχει καθώς εμφανίζεται ανυποχώρητος και επιδεικνύει βιαιότητα.

Διακρίνονται στα παραπάνω λόγια θέσεις που υποστηρίχθηκαν από τους θετικιστές της εγκληματολογίας που εξέπληξαν τον τότε κόσμο με τις ανατρεπτικές του ιδέες και

¹⁰¹ Βλ. Δημοσθένους «Κατά Μειδίου», 21, στοίχος 42, μετάφραση Ξανθάκη Καραμάνου Γ., Ακαδημία Αθηνών- Κέντρο εκδόσεως έργων Ελλήνων συγγραφέων.

¹⁰² Βλ. Δημοσθένους, «Κατά Μειδία», στοίχος 48-50, όπως πατραπάνω.

¹⁰³ Βλ. Δημοσθένους, «Κατά Μειδίου» όπως παραπάνω στοίχος 70.

σκέψεις. Από αυτά όμως που έχουν παρουσιαστεί γίνεται κατανοητό ότι σχεδόν όλα τα στοιχεία αυτά είχαν ήδη αναφερθεί από τους αρχαίους Έλληνες.

Στους ίδιους στοίχους γράφει ο Δημοσθένης ότι οφείλουν οι δικαστές να προσφέρουν την εύνοια και την βοήθεια τους προς το θύμα καθώς οι νόμοι από μόνοι τους δεν μπορούν να βοηθήσουν τα θύματα μίας αδικίας. Αντλούν την δύναμη τους από τους δικαστές που θέτουν τη δύναμη τους στη διάθεση των πολιτών.¹⁰⁴ Στην σύγχρονη επιστήμη της εγκληματολογίας έχει δημιουργηθεί ξεχωριστός κλάδος με αντικείμενο της σχέση θύματος με την δικαιοσύνη. Αυτός ο κλάδος της εγκληματολογίας ορίζεται ως θυματολογία και ασχολείται με τα δικαιώματα του θύματος κατά την ποινική διαδικασία, την αποζημίωση που οφείλεται και την ταλαιπωρία που έχει υποστεί ¹⁰⁵. Πρόκειται για σχετικά πρόσφατο κομμάτι της Εγκληματολογίας όπου τις δεκαετίες 1960-1970 παρουσιάστηκε η ενασχόληση της πολιτείας με το θύμα που προέβλεπε ιατρικές αποζημιώσεις στο θύμα σε περιπτώσεις σωματικών βλαβών, ενθάρρυνση δημιουργίας οργανώσεων για τα δικαιώματα των θυμάτων και στήριξη κακοποιημένων θυμάτων.¹⁰⁶

Καταχραστές Δημοσίου χρήματος – Ευνοική μεταχείριση.

Ο Δημοσθένης εκτός από το λόγο του *κατά Μειδία* διατύπωσε πληθώρα έργων μεταξύ των οποίων και ο λόγος «*Κατά Τιμοκράτους*». Ο λόγος αυτό γράφτηκε εξαιτίας ενός νέου νόμου σύμφωνα με τον οποίο οι οφειλέτες του δημοσίου οι οποίοι έχουν καταχραστεί χρήματα αφήνονται ελεύθεροι αν δηλώσουν ότι θα επιστρέψουν τα χρήματα και ορίσουν κάποιον εγγυητή.

Ο Δημοσθένης υποστηρίζει ότι η συγκεκριμένη νομοθετική παρέμβαση δεν είναι προς το συμφέρον της κοινωνίας και του γενικού καλού αλλά στοχεύει να εξυπηρετηθούν φιλικά πρόσωπα των ανθρώπων της εξουσίας και να απαλλαγούν από την υποχρέωση της επιβολής της ποινής. Ο Δημοσθένης θεωρεί ότι ο νομοθέτης οφείλει να θεσπίζει υπέρ της κοινωνίας και το μέλλον αυτής. Σύμφωνα με τον νόμο του Σόλωνα η τιμωρία για όποιον αφαιρεί κάποιο πράγμα έχει δύο πρόσωπα. Αφενός οφείλει να επιστρέψει τα αντικείμενα που αφαιρέθηκαν και αφετέρου η κοινωνία έχει δικαίωμα να του επιβάλει και ποινή φυλάκισης. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η τάξη και η

¹⁰⁴ Βλ. Claude Mosse όπως παραπάνω σελ. 100.

¹⁰⁵ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Στοιχεία Εγκληματολογίας*», όπως παραπάνω σελ. 131.

¹⁰⁶ Βλ. Αρτινοπούλου Β και Μαγγανάς Α. «*Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης*», Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996 σελ. 20-21.

ισορροποία στην κοινωνία αφού από όλους γίνεται αντιληπτό ότι τηρούνται οι νόμοι και επιβάλλεται η δικαιοσύνη.¹⁰⁷

Συνεχίζει ο Δημοσθένης στο λόγο του αναφέροντας ότι οι νόμοι είναι ίδιοι για όλους τους πολίτες και δεν εξαιρείται κανείς από αυτούς αλλά όλοι έχουν την ίδια ποινική μεταχείριση. Παραθέτει στη συνέχεια ένα παράδειγμα ώστε να γίνει απόλυτα κατανοητό που πρέπει να στρέφεται ο νόμος και ο νομοθέτης. Πρέπει να δίνεται έμφαση στην πράξη, στο έγκλημα και το κακό που προκλήθηκε από αυτή και όχι ποιος είναι αυτός που κάνει την καταγγελία και αυτός κατά του οποίου στρέφεται αυτή. Καθώς σύμφωνα με το νόμο του Σόλωνα, ακόμα και ένας δούλος που γνωρίζουμε τη θέση του στην κοινωνία μπορεί να προχωρήσει σε καταγγελία αν υποστεί το αδίκημα της εξύβρισης και στη συνέχεια αναλαμβάνει το δημόσιο την εξέταση της καταγγελίας.¹⁰⁸ Με τον λόγο του καυτηριάζει την ευνοϊκή μεταχείριση που θα έχουν όσοι είναι οφειλέτες του δημοσίου καθώς αντιμετωπίζονται διαφορετικά σε σχέση με αυτούς που έχουν τελέσει διαφορετικά αδικήματα.

Πόσο κοντά είναι η σκέψη αυτή του Δημοσθένη με αυτή που αναπτύχθηκε πολλά χρόνια αργότερα από την οικολογική σχολή του σικάγου περί των εγκλημάτων του αποκαλούμενου λευκού κολλάρου. Πρώτος ο E.Sutherland συνδέει την εγκληματικότητα με τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Κύριο χαρακτηριστικό είναι η μεγάλη οικονομική δύναμη και το υψηλό οικονομικό εισόδημα των πολιτών που διαπράττουν αυτά τα εγκλήματα.¹⁰⁹ Τα αδικήματα που άνηκαν σε αυτή την κατηγορία ήταν φοροαπαλλαγές, δωροδοκίες πολιτών, αθέμιτος ανταγωνισμός και κατάχρηση εξουσίας. Την περίοδο αυτή στην αμερική πραγματοποιήθηκε μια μεγάλη στροφή των εγκληματολόγων σε εγκλήματα που έως εκείνη την περίοδο δεν απασχολούσαν ιδιαίτερα την εγκληματολογική επιστήμη. Έως εκείνη την περίοδο η επιστήμη περιοριζόταν όπως έχει ήδη αναφερθεί στα εγκλήματα που προκαλούσαν το κοινό αίσθημα της κοινωνίας και βασίζονταν στην σκληρότητα και στην βιαιότητα κατά την τελεσή τους.

Στη συνέχεια προχώρησαν και άλλοι ερευνητές σε αντίστοιχες διατυπώσεις. Ειδικότερα ο S.Lottier πραγματοποίησε μια έρευνα καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι

¹⁰⁷ Βλ. Ι.Φαρσεδάκης, «Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας», όπως παραπάνω σελ. 89

¹⁰⁸ Βλ. Ι.Φαρσεδάκης, όπως παραπάνω σελ. 90-91, λόγος κατά Τιμοκράτους 114-117 μετάφραση Αραποπούλου Κ.Θ.

¹⁰⁹ Βλ. Ζαραφωνίτου. Χ. «Εμπειρική Εγκληματολογία» όπως παραπάνω σελ. 110

οι υπεξαιρετές διαθέτουν υψηλό δείκτη νοημοσύνης και εκπαίδευση που εκμεταλεύονται συνήθως την επαγγελματική τους θέση για να κερδίσουν οικονομικό όφελος.¹¹⁰ Ο E.Lemert αναφέρθηκε σε μια άλλη μορφή παρόμοιας εγκληματικότητας αυτής της πλαστογραφίας επιταγών όπου ο πλαστογράφος οδηγείται από μία έντονη επιθυμία για όσο τον δυνατό περισσότερο πλουτισμό και κέρδος.

Για τα αδικήματα που διαπράττουν άτομα που κατέχουν θέσεις εξουσίας έκανε λόγο πλὴν του Δημοσθένη και ο Αισχύνης στον λόγο που εκφώνησε κατά Τιμάρχου ο οποίος συνδεόταν φιλικά με τον Δημοσθένη και είχε ασκήσει διάφορα λειτουργήματα μεταξύ των οποίων εκείνο του μέλους της βουλῆς. Ο Αισχύνης υπέβαλε καταγγελία εις βάρος του Τιμάρχου για το νόμο που όριζε ότι δεν πρέπει να λαμβάνουν μέρος στην εκκλησία του Δήμου άτομα που είχαν καταχραστεί δημόσιο χρήμα και είχαν έγκλειτη ζωή. Κατά την εισηγησή του ο Αισχύνης αναφέρει ότι ο Τιμάρχος έχει πολλά περυσιακά στοιχεία, όπως μεγάλο σπίτι, άμαξα και παρές που αρέσκονται στον ξέφρενο βίο.

Επιμένει στην αγόρευση του ότι αυτή η πολυτελής ζωή προέρχεται από την κατασπατάληση δημοσίου χρήματος. Ειδικότερα η εξουσία που είχε ανατεθεί στον Τιμάρχο ως λογιστής του επέτρεπε τον ωμό εκβιασμό δημοσίων αξιωματούχων. Επίσης αναφέρει ο Αισχύνης ότι ως κυβερνήτης της Άνδρου ο Τιμάρχος προέβη σε πολλές παραβάσεις αλλά και ως ελεγκτής των μισθοφόρων της Ερέτριας.¹¹¹

Μέσα από τον παραπάνω διάλογο όπως και στον λόγο του Δημοσθένη κατά Τιμοκράτη φαίνεται η τέλεση εγκλημάτων από ανθρώπους που ανήκουν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα και βρίσκονται σε θέσεις εξουσίας στην κοινωνία. Στη σύγχρονη Εγκληματολογία οι εκπρόσωποι της Σχολῆς του Σικάγου ανέφεραν αυτού του είδους τα εγκλήματα που αναλύθηκαν παραπάνω ως «Εγκλήματα του λευκού κολάρου».

Παραθέτουμε στη συνέχεια έναν ακόμα λόγο του Δημοσθένη που εκφωνήθηκε συνέπεια μίας διαμάχης μεταξύ του Αθηναίου Αρίστου και του Κόνωνα που ήταν αρκετά μεγαλύτερος σε ηλικία.

Ποινική μεταχείριση ανηλίκων.

Ο Δημοσθένης δεν παρέλειψε να αναφερθεί και για την ποινική μεταχείριση που θα πρέπει να έχουν οι ανήλικοι παραβάτες. Ο Αρίστωνας υπέβαλε μήνυση κατά του Κόνωνα και των υιών του για τις πράξεις του ξυλοδαρμού και της εξύβρισης. Σύμφωνα με την εκδοχή του κατηγορου η ιστορία ξεκίνησε σε μία εκστρατεία που

¹¹⁰ Βλ. Χ.Ζαραφωνίτου, «Εμπειρική Εγκληματολογία», όπως παραπάνω σελ. 113.

¹¹¹ Βλ. Claude Moss όπως παραπάνω σελ. 104-105.

έλαβε μέρος κατά την οποία δέχτηκε αναίτια επίθεση από τους υιούς του Κώνωνα με αποτέλεσμα την παρέμβαση του στρατηγού προκειμένου να ηρεμήσουν τα πνεύματα. Με την επιστροφή τους στην Αθήνα, και ενώ ο Αριστος πίστευε ότι το συμβάν έχει λήξει και δεν επιθυμούσε να δώσει συνέχεια η να κινηθεί νομικά και να στραφεί προς την δικαιοσύνη, οι υιοί του Κώνωνος με την συνδρομή του πατέρα τους και φιλικών τους προσώπων ξυλοκόπησαν άσχημα τον Αρίστωνα με συνέπεια να τραυματιστεί σοβαρά με κίνδυνο να καταλήξει.

Ο Δημοσθένης ξεκινά το λόγο του αναφέροντας ότι οι νόμοι θεσπίστηκαν για την αρμονία και την ισορροπία της κοινωνίας καθώς οι άνθρωποι απευθύνονται στην δικαιοσύνη και να βρουν το δίκιο τους και δεν ενεργούν αυτοβούλως με οποιαδήποτε μέτρο και μέσο. Ελαχιστοποιούνται οι φόνοι και η λύση έρχεται μέσα από τα ποινικά δικαστήρια και όχι από την οργή και την καλή θέληση των πολιτών. Συνεχίζοντας αναφέρει ότι θα πρέπει να επιβληθεί η ανάλογη ποινή στους κατηγορούμενους καθώς ξυλοκόπησαν τόσα άσχημα τον νεαρό Αθηναίο ώστε συγκεντρώθηκαν πλήθος κόσμου και γειτόνων να διαπιστώσουν τι ακριβώς συνέβει.

Τονίζει ότι οφείλουν να τιμωρήσουν τον Κώνωνα καθώς έπραξε χωρίς να έχει το δικαίωμα να βιοπραγήσει κάτι που ανήκει σε αυτούς ένεκα της ηλικίας τους.¹¹² Καθώς όπως αναφέρει ο Δημοσθένης μόνο αυτοί μπορούν να ισχυριστούν μείωση και όχι ολοκληρωτική αποχή από την ποινή.

Διαπιστώνεται εκ νέου ότι η ηλικία του δράστη δραματίζει καθοριστικό ρόλο για το ύψος της ποινής που θα επιβληθεί. Σύμφωνα με σχεδόν όλες τις νομοθεσίες των χωρών της Ευρώπης και της Αμερικής που κυριαρχούν δημοκρατικές ιδέες οι ανήλικοι δικάζονται με διαφορετικό ποινικό σύστημα. Στην Ελλάδα υπάρχει η Εισαγγελία Ανηλίκων που είναι αρμόδια για την εκδίκαση παραβατικών συμπεριφορών. Η ποινή είναι διαφορετική από εκείνη των ενήλικων και περιλαμβάνει μέτρα επιμορφωτικά και εκπαιδευτικά. Στην σύγχρονη εποχή για την επιβολή μίας ποινής σε ανήλικο εξετάζεται αν κατά την τέλεση ενός εγκλήματος είχε την ικανότητα να αντιληφθεί τον άδικο χαρακτήρα αυτής.¹¹³

¹¹² Βλ. Φαρσεδάκης Ι. όπως παραπάνω σελ. 90-91, λόγος κατά Κώνωνος σελ. 93 μετάφραση Απαρποπούλου Κ.Θ.

¹¹³ Βλ. Κουράκης Ν. «*Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων Ποινική και Εγκληματολογική προσέγγιση*», Σάκκουλα, Αθήνα Κομοτηνή, 2013 σελ. 12

Εκ των εκτεθέντων διαπιστώνεται ότι οι Αρχαίοι Έλληνες είχαν μιλήσει για την ιδιαιτερότητα της εγκληματικότητας των ανήλικων και την διαφορετική ποινική μεταχείριση που απαιτείται κατά την εποβολή μίας ποινής.

Περί κλιματολογικών συνθηκών:

Οι αρχαίοι έλληνες δεν παρέλειψαν να αναφέρουν τη σημασία των κλιματολογικών συνθηκών στη ζωή των πολιτών μιας πόλης. Ο σπουδαίος ιατρός Ιπποκράτης στο έργο του « περί αέρων υδάτων και τόπων» αναφέρει ότι η ποιότητα ζωής σε συνδιασμό με τους περιβαλλοντικούς παράγοντες επηρεάζουν άμεσα τη ζωή των ανθρώπων και επομένως το ανθρώπινο σώμα είναι αναπόσπαστο κομμάτι του περιβάλλοντος. Η θέση του Ιπποκράτη είναι ξεκάθαρη σχετικά με το προσανατολισμό των πόλεων. Όσες βρίσκονται προς την ανατολή είναι πιο υγιείς καθώς οι πολίτες είναι πιο ζωντανοί, πιο έξυπνοι και η όψη τους είναι πολύ καλύτερη σε σχέση με αυτούς που ζουν σε αυτές που είναι προσανατολισμένες προς το βορρά όπου είναι πιο ασθενικοί και πιο ευάλωτοι.

Εν συνεχεία ο Ιπποκράτης τονίζει τις διαφορές στο χαρακτήρα των ανθρώπων όσων κατοικούν στην Ευρώπη με όσους κατοικούν στην Ασία. Στην Ασία το κλίμα είναι εύκρατο με ήπιες καιρικές συνθήκες όπου οι άνεμοι είναι φυσιολογικοί και το νερό είναι υγιεινό σε αντίθεση με την Ευρώπη όπου οι μεταβολές είναι συχνές. Επομένως καταλήγει ο Ιπποκράτης ότι λόγω των ήρεμων συνθηκών ζωής και κλίματος οι άνθρωποι αρέσκονται στη φηλιδονία και δεν έχουν στοιχεία ορμητικότητας και ανδρείας αφού το ήσυχο κλίμα τους κρατάει σε ηρεμία σε αντίθεση με τους Έλληνες που λόγω των συχνών μεταβολών δεν αφήνουν το πνεύμα να ησυχάσει και είναι σε διαρκή εγρήγορση.¹¹⁴

Προσπάθεια διασύνδεσης της εγκληματικότητας με της γεωγραφικές διακυμάνσεις πραγματοποίησε ο Βέλγος Quetelet με την εμφάνιση της Γαλλοβελγικής χαρτογραφικής Σχολής ο οποίος διατύπωσε το θερμικό νόμο σύμφωνα με τον οποίο υπήρχαν διαφορές στην εγκληματικότητα του Βορρά όπου κυριαρχούσαν τα εγκλήματα περί ιδιοκτησίας με του Νότου που επικρατούσαν τα εγκλήματα βίας.¹¹⁵ Το φαινόμενο αυτό το απέδωσε στο γεγονός ότι στον Βορρά το χειμώνα υπήρχαν

¹¹⁴ Βλ. Ηλεκτρονικό άρθρο Hippocrates Collected Works I. Hippocrates. W. H. S. Jones. Cambridge. Harvard University Press. 1868.

¹¹⁵ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 86.

δύσκολες βιοτικές ανάγκες και αυξανόταν η αθλιότητα ενώ στον Νότο το καλοκαίρι εποκρατούσαν τα πάθη από την άνοδο της θερμοκρασίας.¹¹⁶

Αρκετά χρόνια αργότερα και σαφώς επηρεασμένη από την Γαλλοβελγική Σχολή τονίστηκε η σημασία του περιβάλλοντος στην εγκληματικότητα από την οικολογική σχολή του Σικάγο σύμφωνα με την οποία η πόλη χωρίζεται σε ζώνες όπου η εγκληματικότητα είναι διαφορετική και σαφώς αυξημένη στο κέντρο όπου η περιοχή είναι η πιο υποβαθμισμένη από όλες και σαφώς μικρότερη στις κατοικίσιμες περιοχές της πόλης.¹¹⁷

Συνεπώς από τα παραπάνω οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι οι σκέψεις και οι αντιλήψεις του Ιπποκράτη ότι το περιβάλλον μπορεί να διαμορφώσει την συμπεριφορά και τον χαρακτήρα ενός ανθρώπου βοήθησαν σε μεγάλο βαθμό στην δημιουργία των δύο προαναφερόμενων σχολών σε Ευρώπη και Αμερική.

Επικούρια Φιλοσοφία:

Ο Επίκουρος γεννήθηκε στην Σάμο το 344 π.χ. και υπήρξε σπουδαίος Έλληνας φιλόσοφος. Ίδρυσε την Φιλοσοφική σχολή τον κήπο του επίκουρο που προσέλκυσε μαθητές από όλη την τότε Ελλάδα. Η φιλοσοφία του διαφέρει σημαντικά με αυτή που είχε αναπτυχθεί από τους προγενέστερους φιλόσοφους, Πλάτωνα, Αριστοτέλη κλ.π.

Ο Επίκουρος δεν αποδέχεται το δίκαιο ως ανώτερο και φυσικό νόμο που προνύπτει των ανθρώπων. Θεωρεί ότι η δικαιοσύνη δεν πηγάζει από το φυσικό δίκαιο αλλά είναι συμφωνίες μεταξύ των ανθρώπων ώστε να μην βλάπτονται μεταξύ τους. Για τον Επίκουρο η δικαιοσύνη είναι μια σύμβαση για το κοινό συμφέρον των πολιτών με μοναδικό στόχο όχι την εξασφάλιση των δικαιωμάτων αλλά του αμοιβαίου συμφέροντος. Θεωρεί ότι οι νόμοι είναι δημιούργημα των σοφών ανθρώπων όχι για να μην διαπράτουν εγκλήματα αλλά στην ουσία για να μην τα υφίστανται. Για τον Επίκουρο για την εύρυθμη λειτουργία μίας κοινωνίας είναι απαραίτητη η ύπαρξη φυλάκων και της δικαιοσύνης.

Για τους εγκληματίες ο Επίκουρος πιστεύει ότι δεν εγκληματούν εξαιτίας του φόβου σύλληψης. Θεωρεί ότι αν υπήρχε η βεβαιότητα ότι δεν θα συλληφθούν θα διέπραταν συνεχώς αδικήματα. Γνωρίζοντας όμως ότι υπάρχει η πιθανότητα να συλληφθούν και

¹¹⁶ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. «Εμπειρική Εγκληματολογία» όπως παραπάνω σελ. 34

¹¹⁷ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. «Εμπειρική Εγκληματολογία» όπως παραπάνω σελ. 140

να οδηγηθούν στην δικαιοσύνη θα ζουν σε καθεστώς αβεβαιότητας σύγχυσης και άγχους με αποτέλεσμα να μην είναι στην ουσία ευτυχείς.

Για τους νόμους θεωρεί ότι αλλάζουν από τόπο σε τόπο και σε περίοδο και οφείλουν να εξυπηρετούν το κοινό συμφέρον. Όταν δεν επιτελούν αυτό το έργο πρέπει να τροποποιούνται ή να παύουν. Στην ουσία δε θα πρέπει ο νόμος να είναι μόνο δύναμη και υσχύ αλλά μέσο για την πραγματοποίηση την κατά μεγαλύτερη ωφέλεια.¹¹⁸ Οφείλουν όλοι οι άνθρωποι να συμφωνήσουν και να αποδεχτούν το κοινωνικό συμβόλαιο και την κοινωνική ειρήνη.

Στην Οφελιμιστική θεωρία αναφέρθηκε εκατοντάδες χρόνια αργότερα στην Αγγλία ο φιλόσοφος και νομικός Jeremy Bentham. Θεωρείται από τους ιδρυτές της σύγχρονης Ωφελιμιστικής θεωρίας. Την όρισε ως το στοιχείο που προξενεί την μεγαλύτερη ευτυχία σε περισσότερα άτομα μέσα στην κοινωνία. Ανέφερε και αυτός ότι κάθε νομική τιμωρία οφείλει να είναι αποδεκτή από την πλειοψηφία του κόσμου ώστε να είναι όσο το δυνατό αποτελεσματικότερη.¹¹⁹

Γίνεται επομένως αντιληπτό την συμβολή της θεωρίας του Επικούρου στην διαμόρφωση της θεωρίας του Jeremy Bentham στην σύγχρονη εποχή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

Μετά την κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους και την ήττα των Μακεδόνων βασιλέων καθώς οι ελληνικές δυνάμεις συνετρίβησαν σε όλα τα πεδία των μαχών ο ελληνικός χώρος πέρασε στην σφαίρα επιρροής της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

Η διακυβέρνηση της αχανής αυτοκρατορίας βασίστηκε στο Ρωμαϊκό Δίκαιο. Από την πρώτη επαφή όμως της Ρώμης με τις αρχές του Ελληνικού Δικαίου που στηρίζονταν στην ελευθερία και την ισότητα άρχισε να επηρεάζεται άμεσα ο τρόπος σκέψης και αντίληψης. Μία σημαντική νομοθετική τομή στο Ρωμαϊκό δίκαιο αποτέλεσε η ψήφιση του δωδεκάδελτου νόμου κατά την οποία ένα σύνολο νόμων εγχαράσθηκαν και καταγράφηκαν κατόπιν διαρκών αιτημάτων των κατώτερων τάξεων της Ρώμης. Λέγεται ότι για την πραγματοποίηση αυτού του εγχειρήματος ομάδα ρωμαίων

¹¹⁸ Βλ. Jean Marie GUYAN « Η Ηθική του Επικούρου και οι σχέσεις της με τις σύγχρονες θεωρίες» Μετάφραση Αλεξανδρίδης Λ., 2013.

¹¹⁹ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας», όπως παραπάνω σελ. 101.

αποστάλθηκε στην Ελλάδα προκειμένου να μελετήσει την νομοθεσία του Σόλωνα. Η νομική επιστήμη στην Ρώμη επηρεάστηκε από τον νομικό πολιτισμό των κλασικών πόλεων κρατών και την φιλοσοφία τους αναπτύσσοντας δύο είδη σχολών στην Βασιλεύουσα. Η πρώτη των Σαβινιανών που ήταν οπαδοί του αυτοκράτορα και του Στωισμού και η δεύτερη των Προκουλιανών που ήταν υπέρμαχοι του παλαιού καθεστώτος και της περιπατιτικής σχολής του Αριστοτέλη.¹²⁰

Ο αυτοκράτορας Κωνσταντίνος Α΄ έχοντας διαγνώσει τα προβλήματα διοίκησης της Αυτοκρατορίας, το 324 π.χ. συγκέντρωσε όλες τις εξουσίες στο πρόσωπο του και ύδρισε την Κωνσταντινούπολη στη θέση της πόλης του Βυζαντίου. Ως Βυζάντιο ορίζεται η πολιτεία που κληρονόμησε και συνέχισε το πολίτευμα της αρχαίας αυτοκρατορικής Ρώμης, κυρίως στο ανατολικό κομμάτι της αυτοκρατορίας με αναφορά στην πρωτεύουσα Κωνσταντινούπολη. Η μεταφορά αυτή πραγματοποιήθηκε κάτω από την πίεση των βαρβαρικών εισβολών του 3^{ου} και 4^{ου} αιώνα, τις επεκτατικές βλέψεις της περσικής αυτοκρατορίας και την δημιουργία και διασπορά της νέας θρησκείας του χριστιανισμού. Επιπλέον με το διάταγμα των Μεδιολάνων το 312 μ.χ. δίνεται η δυνατότητα στους χριστιανούς να ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά πιστεύω τους ώστε να χρησιμοποιηθούν ευκολότερα στις μάχες εναντίον των εξωτερικών εχθρών της Αυτοκρατορίας.¹²¹ Ουσιαστικά η Κωνσταντινούπολη αναδεικνύεται στην μοναδική πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας αρχικά το έτος 410 μ.χ. όταν καταστράφηκε η Ρώμη από τους Γότθους του Αλάρικου και το 476 όταν αυτή καταλύεται ολοκληρωτικά.¹²² Στις περιοχές της Ανατολικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας η πλειονότητα των ανθρώπων ήταν ελληνικής καταγωγής και προς τη διευκόλυνση των εμπορικών συναλλαγών αλλά και του ποινικού συστήματος παράλληλα με την Ρωμαϊκή οι εκάστοτε αποφάσεις εκδίδονταν και στην Ελληνική γλώσσα. Επίσης η σταδιακή καθιέρωση του χριστιανισμού ως επίσημη θρησκεία της Αυτοκρατορίας είχε ως αποτέλεσμα την διαμόρφωση ενός νέου Δικαίου.

Νομοθεσία:

Στην Βυζαντινή αυτοκρατορία αρμόδιος για την παραγωγή νόμων ήταν ο αυτοκράτορας τα νομοθετήματα του οποίου εκδίδονταν κάθε φορά με διαφορετική μορφή. Άλλες φορές καλούνται Νεαρές, Εκλογή, Βασιλικά και τέλος αυτοκρατορικά Χρυσόβουλα τα οποία έφεραν την σφαιρίδα του αυτοκράτορα. Ο αυτοκράτορας

¹²⁰ Βλ. «Ιστορία Δικαίου», όπως παραπάνω σελ. 80-83.

¹²¹ Βλ. Γλυκατζή Αρβελέρ Ε. «Γιατί το Βυζάντιο» Μεταίχμιο, Αθήνα, 2012 σελ. 17-18

¹²² Βλ. Γλυκατζή Αρβελέρ Ε. όπως παραπάνω σελ. 21.

Ιουστινιανός υπήρξε ο παραγωγικότερος καθώς εξέδωσε 160 Νεαρές οι οποίες συμπληρώθηκαν από Νεαρές που εξέδωσαν οι αυτοκράτορες, Ειρήνη του Λέοντος του 5^{ου} και του Κων/νου. Στην συνέχεια ο αυτοκράτορας Λέων Γ' προχώρησε στην έκδοση της Εκλογής. Η Εκλογή περιλαμβάνει διατάξεις με κύριο σκοπό να γίνουν πιο κατανοητοί και σε απλούστερη μορφή οι νόμοι για τους πολίτες της αυτοκρατορίας. Καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη του Βυζαντινού Δικαίου διαδραμάτισε η άνοδος στο θρόνο του αυτοκράτορα του Βασίλειου Α'. Η περίοδος αυτή ονομάζεται Μακεδονική αναγέννηση καθώς περιλαμβάνει μία διαδικασία συγχώνευσης της Αρχαιότητας και του Χριστιανισμού που οδήγησε την Αυτοκρατορία στο αποκορύφωμα της πολιτικής και πολιτιστική άνθηση της.¹²³ Την περίοδο αυτή πραγματοποιείται αναθεώρηση των παλαιών νόμων η οποία και ολοκληρώθηκε με την δημοσίευση των Βασιλικών.

Αρμόδιοι για εκδίκηση υποθέσεων.

Αρμόδιος για την απονομή της Δικαιοσύνης είναι ο αυτοκράτορας ο οποίος είναι επικεφαλής του ποινικού συστήματος και στον οποίο είναι υπόλογοι όλοι οι δικαστές που ο ίδιος διορίζει. Οι αποφάσεις του αυτοκράτορα ήταν αμετάκλητες και δεν μπορούσαν να προσβληθούν με κάποιο ένδικο μέσο. Στις αποφάσεις τον περιστίζον και αξιωματούχοι οι οποίοι συγκροτούσαν το αυτοκρατορικό δικαστήριο. Η σύνθεση αυτή δεν επιλαμβανόταν ως τακτικό δικαστήριο αλλά επιλαμβανόταν σε υποθέσεις οι οποίες είχαν αρχικά προσβληθεί είτε μέσω κάποιου ιδιώτη ο οποίος επικαλούνταν τον θεσμό της δέησης.¹²⁴ Καίριο ρόλο στην απονομή της Δικαιοσύνης είχαν τα μέλη της Συγκλήτου οι οποίοι καλούνταν να εκδικάσουν γενικά βαρύτερα αδικήματα που αφορούσαν σημαντικά πρόσωπα που κατείχαν θέσεις εξουσίας είτε στην διοίκηση είτε στον κλήρο. Οι υποθέσεις αυτές αφορούσαν κυρίως πολιτικά αδικήματα όπως την μη αναγνώριση της αυτοκρατορικής εξουσίας είτε υποθέσεις εκκλησιαστικού περιεχομένου απόκλισης από το δόγμα του θεού.¹²⁵ Στην Βυζαντινή αυτοκρατορία δεν υπήρχε σώμα δικαστών αλλά για την απονομή της δικαιοσύνης ήταν υπεύθυνοι οι Αξιωματούχοι όπως ήδη αναφέρθηκε και για τις επαρχίες οι διοικητές αυτών. Εξαιτίας του γεγονότος ότι υπολείπταν σε νομικές γνώσεις μπορούσαν κατά την εκδίκηση των υποθέσεων να έχουν συμβούλους οι οποίοι διέθεταν νομικές γνώσεις και παρείχαν βήθεια τεχνικής υποστήριξης στο έργο των τοπικών διοικητών. Το έτος 1166 μ.χ. ο αυτοκράτορας Μανουήλ Α' έχοντας αντιληφθεί τα προβλήματα που είχαν

¹²³ Βλ. *Ιστορία Δικαίου*» όπως παραπάνω σελ. 130

¹²⁴ Βλ. *Ιστορία Δικαίου*» όπως παραπάνω σελ. 166-167.

¹²⁵ Βλ. *Ιστορία Δικαίου*» όπως παραπάνω σελ. 168.

δημιουργηθεί στην απονομή της δικαιοσύνης προσπάθησε μέσω της έκδοσης μίας Νεαράς να θεραπεύσει την δεισλειτουργία της Δικαιοσύνης. Συγκεκριμένα αποπειράθηκε να μειώσει την δυσφορία των δικαστών να εκδικάζουν υποθέσεις οι οποίοι εκμεταλευόνταν τις αργίες των δικαστηρίων και την απερωντολογία των συνηγόρων προκειμένου να μην ολοκληρώνονται οι υποθέσεις προκαλώντας την αγανάκτηση των πολιτών της αυτοκρατορίας.¹²⁶

Για την ανάγκη ταχείας εκδίκασης των υποθέσεων έκανε λόγο στο έργο εκατοντάδες χρόνια αργότερα ο Beccaria ο οποίος τόνισε ότι η ταχεία ποινή είναι ωφελιμότερη καθώς όσο λίγο διάστημα μεσολαβεί μεταξύ της ποινής και του αδικήματος τόσο μονιμότερες και συνηθέστερες γίνονται στις ψυχές των ανθρώπων.¹²⁷

Αξιόποινες πράξεις- κατηγορίες ανθρωποκτονιών.

Το Βυζαντινό Δίκαιο λαμβάνει υπόψιν την πρόθεση και την υπαιτιότητα κατά την τέλεση ενός εγκλήματος προκειμένου να αποδώσει ευθύνες και να επιβάλλει ποινές στους δράστες. Ο δόλος είναι απαραίτητο στοιχείο που πρέπει να διαθέτει ο δράστης όταν διαπράττει ένα αδίκημα προκειμένου να χαρακτηριστεί ως φονεύς. Υπήρχαν ορισμένα εγκλήματα τα οποία η σκέψη και μόνο τέλεσης αυτών επισύρει την ποινή του θανάτου όπως η συνομωσία κατά του Βασιλέα και των Αξιωματούχων του. Βέβαια δεν ήταν συστηματική η οργάνωση των Βυζαντινών κειμένων όσο αφορά τις επιβληθείσες ποινές αλλά υπάρχουν αναφορές περί της ανθρωποκτονίας διάσπαρτες σε αναρίθμητα Βυζαντινά κείμενα.

Προσπάθεια οργάνωσης και καθορισμό του αδικήματος της ανθρωποκτονίας και τις ποινές που επισύρει, κατέβαλε ο Γαριδάς αξιωματούχος του Βασιλέα Κωνσταντίνου Δούκα ο οποίος έχοντας μελετήσει τα κλασσικά κείμενα ¹²⁸ προέβει στην κάτωθι διαίρεση του αδικήματος της ανθρωποκτονίας. Αρχικά ο α) φονεύς, ο οποίος με τη θέληση του και έχοντας πρόθεση επιλέγει να εγκληματίσει. β) ακούσιος κατά τον οποίον δεν είχε πρόθεση να τελέσει έγκλημα ο δράστης αλλά αυτή οφείλεται σε τυχαίο γεγονός η από εξωτερικό παράγοντα που δεν μπορούσε να προνοηθεί από τον δράστη. Αντίθετα σύμφωνα με την ερμηνεία του Ρωμανού στα Βασιλικά, ο φονεύς κινείται και

¹²⁶ Βλ. *Ιστορία Δικαίου*» όπως παραπάνω σελ. 169.

¹²⁷ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας*» όπως παραπάνω σελ. 172.

¹²⁸ Ερμηνεία του φόνου με βάση την διδασκαλία που έδινε ο Αριστοτέλης.

εγκληματεί είτε κατόπιν μελέτης, είτε οφείλεται σε τυχαίο γεγονός είτε τέλος από μέθη.¹²⁹

Ομοίως στην Νεαρά 10 του Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητου διακρίνονται οι φόνοι σε κατηγορίες: Α) τελείται εκ προμελέτης και προνοίας, β) από θυμό, γ) κατά τύχην, δ) στην μάχη και ε) εξαιτίας της μέθης.

Τέλος και το Βυζαντινό κείμενο της Νεαρως 68 που εξέδωσε ο Μανουήλ Κομνηνός γίνεται λόγος για τον εκούσιο φόνο αυτόν δηλαδή που τελείται με δόλο και πρόθεση. Διαπιστώνεται επομένως ότι οι βυζαντινοί όπως και οι έλληνες του κλασικού αιώνα είχαν αντιληφθεί την έννοια του δόλου και της αμέλειας κατά την διάπραξη ενός εγκλήματος. Διαχώρισαν αυτόν που εγκληματεί με προσχεδιασμένο και οργανωμένο σχέδιο από αυτόν που ενεργεί εξαιτίας μίας έκρηξης θυμού ή λόγω μέθης. Στην πρώτη κατηγορία ενεργεί με πονηριά και έχοντας ως σκοπό να εξυπηρετήσει προσωπικά συμφέροντα ενώ στην δεύτερη περίπτωση πράτει όχι με βάση την λογική αλλά οδηγούμενος από την έντονη συναισθηματική κατάσταση που βρίσκεται.

Όπως ήδη αναφέρθηκε κατά την γένεση της επιστήμης της Εγκληματολογίας υπήρξε προσπάθεια για συστηματική κατηγοριοποίηση των εγκληματιών. Αξιόλογο έργο δημιούργησε ο Pinatel ο οποίος μεταξύ των κατηγοριών που όρισε ήταν αυτή του αλκοολικού αλλά και του πραγματικού επαγγελματία κλέφτη. Ομοίως ένας εκ των ιδρυτών της θετικιστικής σχολής, Lombroso όρισε τους εγκληματίες ορμώμενοι από πάθος και έκρηξη θυμού κατά την τέλεση ενός εγκλήματος.¹³⁰

Διαπιστώνεται επομένως η μεγάλη συμβολή της περιόδου αυτής στην γέννηση της Εγκληματολογίας καθώς οι βασικές ιδέες και σκέψεις που δημιούργησαν την νέα επιστήμη διατηρήθηκαν και κατά την περίοδο της Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Εγκλήματα λευκού κολλάρου- Προσπάθεια καταπολέμησης:

Στο Βυζαντινό Δίκαιο δεν ήταν άγνωστα τα εγκλήματα που τελούνταν από υψηλούς αξιωματούχους της Αυτοκρατορίας οι οποίοι χρησιμοποιώντας την εξουσία που κατείχαν για την άσκηση των καθηκόντων τους εξυπηρετούσαν προσωπικά συμφέροντα και προσπαθούσαν να καρπωθούν χρήματα και ακίνητες περιουσίες. Πραγματοποιήθηκαν νομοθετικές παρεμβάσεις από τους εκάστοτε αυτοκράτορες για να καταπολεμηθεί το φαινόμενο αυτό και να περιοριστεί η αδικία στο σύνολο της

¹²⁹ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «*Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος*», εκδιδόμενο από Πετρόπουλου Γεώργιο και Νικόλαο Πανταζόπουλο, Αθήνα, 1960 σελ. 22.

¹³⁰ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. όπως παραπάνω «*Στοιχεία Εγκληματολογίας*» σελ. 51 και 54

κοινωνίας. Χαρακτηριστική έκφανση της εγκληματικής συμπεριφοράς των αξιωματούχων αποτελεί η τύχη της περιουσίας δραστών που έχουν κατηγορηθεί για την τέλεση ανθρωποκτονιών εκ προθέσεως. Σύμφωνα με τα εκτεθέντα η ποινή για τον εκούσιο φόνο ήταν αρχικά η δήμευση του συνόλου της περιουσίας του δράστη. Μεταγενέστερα πάρθηκαν νομοθετικές ρυθμίσεις και καταργήθηκε το παραπάνω μέτρο αλλά όπως θα αναλυθεί παρακάτω ουσιαστικά διατηρήθηκε με αυθαρεσίες και δόλιους σκοπούς των τοπικών αρχόντων. Η κεντρική εξουσία κατέβαλε προσπάθειες εκδίδοντας νομοθετικά κείμενα, Νεαρές, Χρυσόβουλα να συνετήσκει τις συμπεριφορές των τοπικών αρχόντων στις επαρχίες με όχι τόσο αξιόλογα αποτελέσματα.

Η Νεαρά 134 του Αυτοκράτορα αναφέρει χαρακτηριστικά «τας περιουσίας των φονέων μη γίνεσθαι κέρδος τοις αρχόντοις η ταις αυτών τάξεων».¹³¹ Διαπιστώνεται αφενός οι παραβατικές τακτικές που επινοούσαν οι τοπικοί άρχοντες προκειμένου να καρπωθούν προσωπικά οφέλη και να οικειοποιούνται πράγματα των φονέων και αφετέρου την προσπάθεια της Κεντρικής Διοίκησης για τον περιορισμό αυτής της αυθαρεσίας.

Τα εγκλήματα αυτά εκατοντάδες χρόνια αργότερα η Εγκληματολογική Σχολή του Σικάγου τα αποκάλεσε «Λευκού κολλάρου». Ένας εκ των ιδρυτών, ο Sutherland όρισε ότι πρόκειται για τα εγκλήματα που τελούνται από υψηλούς αξιωματούχους κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και οι οποίοι απολαμβάνουν υψηλή θέση μέσα στην κοινωνία.¹³² Σημαντική προσπάθεια ανατροπής αυτού του καθεστώτος κατέβαλε ο ο Κων/νος Πορφυρογέννητος εκδίδοντας την Νεαρά 11 μέσω της οποίας ρυθμίζεται η τύχη της περιουσίας των αιτούντων άσυλο όσων έχουν διαπράξει εκούσιο φόνο. Στο κείμενο περιλαμβάνεται η εξής φράση, «Προς τούτο δε και της οικείας έκπτωση υφίσταντο περιουσίας ο φυνεύς ου τω δημόσιω προσκυρούμενης».¹³³ Είχε διαπιστωθεί η αυθαιρεσία των αξιωματούχων όπως φαίνεται από την εκδοθείσα Νεαρή 68 του Μανουήλ Κομνηνού όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι οι ρυθμίσεις που είχαν επιβληθεί με την νομοθετική πρωτοβουλία του Κων/νου Πορφυρογέννητου μέσω της προαναφερόμενης διάταξης του είχαν τεθεί σε αχρηστία. Ο Sutherland αναφέρει ότι τα εγκλήματα λευκού κολλάρου χαρακτηρίζονται από διπλοπροσωπία στο χειρισμό των

¹³¹ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος» όπως παραπάνω σελ. 50-51.

¹³² Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας» όπως παραπάνω σελ. 397.

¹³³ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος» όπως παραπάνω σελ. 52.

ενεργειών καθιστώντας δύσκολα την εξιχνίαση τους.¹³⁴ Το Βυζαντινό Δίκαιο μέσω νέας της Νεαράς 26 του Ανδρόνικου Β΄ προσπάθησε να διορθώσει αυτή την αδικία καθώς δεν ήταν δίκαιο τα τέκνα του φονέα να στερούνται παντελώς της οικογενειακής περιουσίας τους. Χαρακτηριστικά αναφέρει η διάταξη «Ίνα και ο φόνω αλούς τιμωρήται εννόμως εις εαυτόν, αλλά μη δημεύται παντελώς των τέκνων μη συνειδότητων».¹³⁵ Σε συνεργασία με τον Πατριάρχη Αθανάσιο αποφασίστηκε ότι μεταγενέστερα θα έπρεπε να δίνεται ένα μέρος της περιουσία του φονέα στα τέκνα του αλλάζοντας μια βαθιά ριζωμένη κατάσταση που επικρατούσε. Οφείλουμε να πιστώσουμε στην κεντρική διοίκηση της Αυτοκρατορίας τον αγώνα για ένα πιο δίκαιο κράτος που δεν παρατηρούνται ανισότητες και θα υπάρχει δικαιοσύνη για όλους τους Πολίτες. Τα Χρυσόβουλα του Ανδρόνικου Β΄ προς τις Μονές Λαύρας το 1298 και προς την Επισκοπή Καννινών το έτος 1307 αναγνωρίζουν την κακή διοίκηση τονίζοντας ότι δεν θα πρέπει να δημεύεται η περιουσία των φονέων σε περιπτώσεις ανθρωποκτονιών που τελέστηκαν κατά τύχη και ούτε να δημεύεται και η περιουσία των κοντινών ανθρώπων του δολοφόνου χαρακτηρίζοντας τις πράξεις αυτές ως άδικες παράλογες.¹³⁶ Τονίζεται ότι η δήμευση πρέπει να επιβάλλεται μόνο κατά των πραγματικών υπαιτίων. Οι τοπικοί άρχοντες εκμεταλευόμενοι την αχανή έκταση της Αυτοκρατορίας και του γεγονότος ότι δεν μπορούσαν να ελεγχθούν άμεσα από την κεντρική διοίκηση δεν εφάρμοζαν τις προβλεπόμενες διατάξεις αλλά όντας βαθιά αναμειγμένοι με την διαφθορά και την αυθαιρεσία επέκτειναν το μέτρο της δήμευσης και σε αμέτοχους τρίτους κάνοντας χρήση της συλλογικής ευθύνης και στην ουσία αποτέλεσε για αυτούς μία σημαντική πηγή πλουτισμού.

Στην σύγχρονη εποχή τα εγκλήματα αυτά τελούνται μέσα από την διαφθορά δημοσίων υπαλλήλων και παραβάσεις νομοθεσιών κάνοντας παράνομες δραστηριότητες που επιφέρουν τεραστία κέρδη από άτομα που ανήκουν στην ελίτ της κοινωνίας και διαθέτουν υσχύ και οικονομική επιφάνεια.¹³⁷

¹³⁴ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η Εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας*» όπως παραπάνω σελ. 431.

¹³⁵ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «*Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος*» όπως παραπάνω σελ. 53.

¹³⁶ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «*Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος*» όπως παραπάνω σελ. 57-58.

¹³⁷ Βλ. Φαρδεδάκης Ι. «*Στοιχεία Εγκληματολογίας*» όπως παραπάνω σελ. 37.

Επιβληθείσες ποινές.

Μία μεγάλη τομή στο ποινικό σύστημα του Βυζαντινού Δικαίου έλαβε χώρα το έτος το 741 μ.χ.. Τότε δημοσιεύτηκε η Εκλογή των Ισαύρων σύμφωνα με την οποία το ποινικό σύστημα απέκτησε χαρακτήρα περισσότερο φιλόανθρωπο από το Ιουστινιάνειο. Γίνεται ηπιότερο και στοχεύει κυρίως στη τιμωρία του δράστη και όχι στην ολοκληρωτική εξόντωση του. Πρώτη φορά υπήρχε ενδιαφέρον από το μέρος της Πολιτείας όχι μόνο για την τιμωρία του δράστη και τη διατήρηση του κλίματος ασφάλειας και τάξης μεταξύ των μελών της κοινωνίας αλλά έθετε και ως στόχο την βελτίωση και τον σωφρονισμό του δράστη.

Η ποινή του θανάτου που ίσχυε στο Ρωμαϊκό Δίκαιο σιγά σιγά εξαφανίζεται στο Βυζαντινό Δίκαιο καθώς αποκτάται ένα πιο ανθρώπινο πρόσωπο. Αδικήματα όπως αυτά της αιμομιξίας, κατά ζωής, θρησκευτικού περιεχομένου δεν επιφέρουν ποινές θανάτου αλλά με την νέα νομοθεσία αντίστοιχες ποινές διατηρούνται μόνο στα αδικήματα του εμπρησμού και της ληστείας μετά φόνου.¹³⁸ Παρέμειναν αυστηρές οι σωματικές ποινές που προβλέπονταν ανάλογα με το αδίκημα που τελούταν. Ειδικότερα η ποινή που επέβαλλαν οι δικαστές είχε άμεση σχέση με το αδίκημα που διέπρατε ο δράστης. Για περίπτωση κλοπής επέρχετο ο ακρωτιριασμός του χεριού, για το αδίκημα των ψευδών ειδήσεων κοβόταν η γλώσσα ενώ για περιπτώσεις αδικημάτων που σχετίζονται με τα ήθη όπως γενετήσιες πράξεις με ανήλικη, βιασμός και μοιχεία η ποινή που προβλεπόταν ήταν η αφαίρεση της μύτης.¹³⁹ Με το μέτρο αυτό παραμορφώνονταν ο δράστης και στην ουσία προειδοποιούσε τον κοινωνικο περίγυρο για την επικινδυνότητα του.

Αρκετά βαριά τιμωρία θεωρούνταν η δήμευση της περιουσίας του δράστη αφού δεν τιμωρούταν μόνο ο εγκληματίας αλλά και τα μέλη της οικογένειας του που δεν είχαν καμία ανάμειξη στην τελεση του αδικήματος. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι το μέτρο αυτό με την πάροδο των αιώνων εφαρμόζεται μόνο κατά υπάλληλων που υπεξαίρουσαν δημόσια περιουσία κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Αποκαλυπτικό είναι το χρυσόβουλο του Ανδρόνικου Β΄ υπέρ της μονής της Λαύρας και της Επισκοπής των Καννίων όσο αφορά για τη δήμευση της περιουσίας του δράστη. Χαρακτηριστικά αναφέρει ότι οι κληρικοί της μονής οφείλουν να εξετάσουν κάτω από ποιες συνθήκες τελέστηκε η ανθρωποκτονία. Σε περιπτώσεις

¹³⁸ Βλ. *Ιστορία Δικαίου*» όπως παραπάνω σελ. 175.

¹³⁹ Βλ. *Ιστορία Δικαίου*» όπως παραπάνω σελ. 176.

«ανθρωποκτονίας με πρόθεση» η Μονή θα μπορεί να κατασχέσει και να διαχειρίζεται το ήμισι της κινητής περιουσίας του δράστη καθώς το υπόλοιπο θα πρέπει να αποδίδεται στην οικογένεια του φονεύς.

Παρατηρούμε την αλλαγή του ποινικού συστήματος που πλέον λαμβάνει υπόψιν τις δυσκολίες που έχουν να διαχειριστούν τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας του δράστη που χάνουν οικογενειακή περιουσία ξαφνικά. Σε περιπτώσεις που ο εγκληματίας στερείται οικογένειας κατάσχεται το σύνολο της περιουσίας του. Τέλος στο Χρυσόβουλο γίνεται ξεκάθαρο ότι η ποινή αυτή επιβάλλεται σε υποθέσεις ανθρωποκτονίας κατά την οποία ο δράστης ενήργησε με δόλο και με πρόθεση. Διαχωρίζει ότι στον ακούσιο φόνο και σε αυτό που τελέσθηκε κατά τύχη καθώς τότε δεν εφαρμόζεται η ποινή της Δήμευσης της περιουσίας του εγκληματία.¹⁴⁰ Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι «δια ζημίας παιδείας» στις εκπροθέσεως ανθρωποκτονίες. Αποτελεί μία μορφή Γενικής Πρόληψης η ποινή της δήμευσης καθώς στοχεύει στον φόβο όσων σκοπεύουν να τελέσουν ένα έγκλημα αλλά και στην τόνωση του αισθήματος ασφάλειας μεταξύ των πολιτών μέσα από την παραδειγματική τιμωρία του εγκληματία. Άλλες τιμωρίες που προέβλεπε το Βυζαντινό Δίκαιο ήταν η μαστίγωση ενώ από τις πιο ελαφριές ήταν η αφαίρεση της κόμης.¹⁴¹

Αρχικά κατά την Ιουστινιανή νομοθεσία και σύμφωνα με το Κορνήλιο νόμο που αφορούσε την ανθρωποκτονία εκ προθέσεως, όσοι τελούν εγκλήματα και ανήκουν στην τάξη των «εντίμων» προβλεπόταν δήμευση της περιουσίας τους και εξορία σε νησί για το υπόλοιπο της ζωής τους. Αντίθετα για τους «ευτελείς» προβλεπόταν σταύρωση και εν συνεχεία ρίψη στα άγρια θηρία.¹⁴² Πρόκειται ομολογομένως για σκληρές ποινές που βασιζόνταν σε διακρίσεις που όμως θα εξαλειφθούν στην συνέχεια όπως θα εξηγήσουμε.

Αξίζει να σημειωθεί ότι για ανθρωποκτονίες γονέων, συγγενών μητέρων και παιδιών προβλέπεται η εκτέλεση της ποινής ανεξάρτητα της κοινωνικής τάξης που ανήκει ο εγκληματίας. Η ποινή αυτή υπήρχε αρχικά στην Ιουστινιανή νομοθεσία που

¹⁴⁰ Τουρτόγλου Μ. «*Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος*» όπως παραπάνω σελ. 14.

¹⁴¹ Βλ. *Ιστορία Δικαίου*» όπως παραπάνω σελ. 174.

¹⁴² Βλ. Τουρτόγλου Μ. «*Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος*» όπως παραπάνω σελ.23. *Εντιμοί* θεωρούνται όσοι ανήκαν σε ανώτερη κοινωνική τάξη και είχαν οικονομική δυνατότητα ενώ αντίθετα *ευτελείς* θεωρούνταν όσοι ανήκαν σε χαμηλότερη κοινωνική τάξη.

στηρίχτηκε στο παλαιό Ρωμαϊκό Δίκαιο και διατηρήθηκε και στα κείμενα των Πανδεκτών αλλά και στα υπόλοιπα μελλοντικά Βυζαντινά κείμενα. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι οι Βυζαντινοί αντιλήφθηκαν ότι όσοι διαπράττουν εγκλήματα εις βάρος γυναικών, παιδιών και συγγενών δεν έχουν καμία θέση στην κοινωνία αλλά στερούμενοι αισθημάτων οίκτου, δικαιοσύνης και αγάπης οδηγούνται σε ανεπανόρθωτα εγκλήματα. Το νομικό σύστημα της εποχής δεν αναγνωρίζει την θέση και την οικονομική δυνατότητα του εγκληματία όπως τα υπόλοιπα εγκλήματα αλλά τον θέτει εκτός κοινωνίας με έναν ιδιαίτερο βάνανσο τρόπο τοποθετώντας τον σε σάκο τον οποίο εν συνεχεία ρίπτει στη θάλασσα είτε σε ποτάμι. Αυτή η ιδιαίτερη σκληρή συμπεριφορά που επιδεικνύουν πολλές φορές οι άνθρωποι κατά την τέλεση ιδιαίτερα ειδεχθή εγκλημάτων τονίστηκε μεταγενέστερα από τους ιδρυτές της σχολής της Εγκληματολογίας.

Για την προσωπικότητα αυτήν που στερείται συναισθημάτων οίκτου μίλησαν πρώτοι οι αρχαίοι έλληνες και στην συνέχεια αρχικά ο Lombroso που θεώρησε μέσα από το σύγγραμμά του «Εγκληματίας Άνθρωπος» η συμπεριφορά αυτή οφείλεται στην μειωμένη εξέλιξη της προσωπικότητας του που δεν μπόρεσε να ολοκληρωθεί και έμεινε στα αρχικά στάδια της ανάπτυξης.¹⁴³ Εν συνεχεία ο Garofallo έκανε λόγο για τα στοιχειώδη συναισθήματα που οφείλει να διαθέτει ένας άνθρωπος και είναι παγκοσμίως αποδεκτά και ξεχωρίζουν την ανθρώπινη κοινωνία από τις βάρβαρες. Αναφέρει ότι στερείται του οίκτου και δεν υπαναχωρεί όταν προκαλεί τον ανθρώπινο πόνο καθώς οδηγείται μόνο για την εξυπηρέτηση προσωπικών φιλοδοξιών και παθών.¹⁴⁴

Στη συνέχεια ο Ιουστινιανός με την 134 Νεαρά θέσπισε επιεικέστερες διατάξεις όσο αφορά την ποινή που προέβλεπε την δήμευση της περιουσίας. Αντιλαμβανόμενος την δυσμενή σχέση που αντιμετώπιζαν οι οικείοι του εγκληματία όρισε ότι το ήμισι της περιουσίας κληρονομούσαν οι κοντινοί συγγενείς και η συζυγος αυτού και μόνο σε περιπτώσεις που δεν υπήρχε οικογένεια το σύνολο αυτής μεταβιβάζονταν στις Αρχές.

¹⁴⁵ Με αυτό τον τρόπο επιτεύχθηκε η μείωση συγκέντρωσης κέρδους και πλούτου στα

¹⁴³ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 86-87

¹⁴⁴ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. « Η εγκληματολογική σκέψη από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας» όπως παραπάνω σελ. 277.

¹⁴⁵ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος» όπως παραπάνω σελ. 24.

χέρια της άρχουσας τάξης αφού η περιουσία δεν περνούσε στην πολιτεία αλλά μεταβιβαζόνταν στους οικείους του εγκληματία.

Εν συνεχεία με σχετική διαταξη των Βασιλικών ορίστηκε ως ποινή για τα εγκλήματα που διαπράττονται από τους λεγόμενους «έντιμους» η τιμωρία του περιορισμού που αποτελεί βαρύτερη ποινή σε σχέση με αυτή της εξορίας. Το σύστημα αντιλαμβάνεται κανείς ότι γίνεται πιο δίκαιο για όλους τους πολίτες καθώς επιχειρείται μια ισότητα απέναντι στους νόμους. Η κορύφωση αυτής της προσπάθειας υλοποιήθηκε μέσω της 29 Νεαράς του αυτοκράτορα Βασίλειου Πορφυρογέννητου ο οποίος δεν αναγνώρισε διαφορές στην ποινική αντιμετώπιση των εντίμων και των ευτελών αλλά κατήργησε τις ευεργετικές διατάξεις που ίσχυαν για τους πρώτους και όλοι ήταν ίσοι απέναντι στο νόμο και υφίσταται τις ίδιες ποινικές κυρώσεις.

Γίνεται μία στροφή προς ένα σύστημα πιο ανθρώπινο που δεν θα κάνει διακρίσεις και διαχωρισμούς μεταξύ των πολιτών. Για ένα τέτοιο ποινικό σύστημα απαλλαγμένο από προκαταλήψεις όπου οι πολίτες θα έχουν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις μίλησε κατά την Γαλλική Επανάσταση ο Jean Jacques Rousseau.

Αποζημίωση Παθόντος:

Το Βυζαντινό Δίκαιο δεν στερούνταν διατάξεων σχετιζόμενων με την αποζημίωση του παθόντος σε ειδικά αδικήματα, κυρίως της ανθρωποκτονίας. Τουναντίον αξίζει να σημειωθεί ότι οι διατάξεις που προβλέπονταν θεωρούνται έως την σημερινή εποχή ιδιαίτερα καινοτόμες και πρωτοπόρες καθώς έχουν χαρακτήρα φιλόανθρωπο και ανθρώπινο. Με το πέρασμα των ετών οι διατάξεις αυτές βελτιώθηκαν και έστρεψαν το ενδιαφέρον τους στην μετέπειτα ζωή των οικείων των δολοφονημένων ανθρώπων και την δυσχερή θέση που αναλαμβάνουν να διαχειριστούν. Αρχικά οι συγγενείς του δολοφονημένου ανθρώπου που ήταν γονείς, σύζυγος, παιδιά μπορούσαν να συμβιβαστούν με τον φονέα ώστε να εξογοράσουν με χρήματα το αίμα του οικείου τους προσώπου που χάθηκε. Όπως έχουμε ήδη αναφέρει αυτό το δικαίωμα έχει κληρονομηθεί από το παλαιό Δίκαιο που προέρχεται από την Κλασσική Αθήνα όπου υπήρχαν παρόμοιες διατάξεις. Στις περιπτώσεις που επιτυγχανόταν συμβιβασμός και συμφωνία μεταξύ των δύο μερών στη συνέχεια αποδυναμώνονταν το δικαίωμα των συγγενών να διεκδικήσουν την ποινική τιμωρία και τον ποινικό κολασμό του εγκληματία.

Στο Βυζαντινό Δίκαιο υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες και κείμενα που αναφέρουν περιπτώσεις συμβιβασμών στις οποίες προβλέφθηκαν χρηματικές αποζημιώσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η σύζυγος δολοφονημένου στρατιώτη από

αξιωματούχο της Αγίας Σοφίας ο οποίος αφού τον εφόνευσε αποπειράθηκε να καρπωθεί και το σύνολο της περιουσίας του. Η αρχική απόφαση του μάγιστρου με τη σύμφωνη γνώμη του βασιλέα προέβλεπε την ποινή του μεταλλού¹⁴⁶ ενώ κατόπιν προσφυγής της χοίρας για υλική ικανοποίηση ο μάγιστρος με στην σύμφωνη γνώμη του Βασιλέα αφού το προέβλεπε ο νόμος αποφάνθηκε υπέρ αυτής και δόθηκε ικανοποίηση για την διαβίωση του ανήλικου τέκνου της.¹⁴⁷

Διαπιστώνεται επομένως από τα ανωτέρω ότι ο συμβιβασμός μεταξύ των συγγενών του δολοφονημένου και του φονέα δεν ήταν άγνωστος αλλά προβλεπόταν νομοθετικά. Παρόλο όμως που ο συμβιβασμός αυτός προβλεπόταν ακόμα και στην Ιουστινιάνεια νομοθεσία καθώς ο κατηγορούμενος είχε το δικαίωμα να προσεγγίσει τους συγγενείς του δολοφονημένου ώστε να εξαγοράσει το αίμα του και να καταβάλει χρηματική ικανοποίηση σε αυτούς ο Κων/νος ο Πορφυρογέννητος προχώρησε μέσω της έκδοσης της 11 Νεαράς σε ρύθμιση σύμφωνα με την οποία ένα μέρος της περιουσίας του δράστη θα πρέπει να αποδίδεται στην οικογένεια του δολοφονημένου ανθρώπου θέλοντας να την στηρίζει έμπρακτα. Σκοπός της Νεαρής αυτής ήταν όχι μόνο η θεσμοθέτηση των ζητημάτων της περιουσίας των κατηγορούμενων αλλά και η μετρίαση των σωματικών ποινών καθώς το ποινικό σύστημα έχει στραφεί προς ένα πιο ανθρώπινο και φιλέσπαχνο πρόσωπο. Ειδικότερα για περιπτώσεις ανθρωποκτονιών με πρόθεση όσοι κατηγορούμενοι προσέφευγαν στην εκκλησία δεν είχαν την ίδια ποινική αντιμετώπιση και δεν επιβάλλονταν οι ίδιες ποινές σε σχέση με τους κατηγορούμενους ίδιων ποινικών αδικημάτων. Με την νέα διατάξη του Κων/νου Πορφυρογέννητου τιμωρούνταν με εξορία αλλά στις περιπτώσεις αυτές δεν προβλεπόταν η δήμευση της περιουσίας τους καθώς μπορούσαν να την διαχειρίζονται από απόσταση. Με πρώτη εικόνα η ρύθμιση αυτή έφερνε σε δυσμενή θέση τους οικείους του δολοφονημένου καθώς δεν είχαν το δικαίωμα να επέλθει συμβιβασμός με τον δράστη αφού πλέον τιμωρούνταν από την Πολιτεία και στερούνταν την χρηματική αποζημίωση που θα μπορούσαν να καρπωθούν.¹⁴⁸ Αντιλαμβανόμενος ο Πορφυρογέννητος την αδικία αυτή στην ίδια Νεαρά θέσπισε την αποζημίωση υπέρ της οικογένειας του δολοφονημένου.

¹⁴⁶ Ποινή μετάλλου προέβλεπε την επικάλυψη με ασβέστη

¹⁴⁷ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «*Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος*» όπως παραπάνω σελ. 42-43. .

¹⁴⁸ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «*Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος*» όπως παραπάνω σελ. 44-45.

Το απόγειο της ποινικής άνθισης του Βυζαντινού Δικαίου επήλθε τρεις αιώνες αργότερα μέσω της 26 Νεαράς του Ανδρόνικου Β΄ ο οποίος κατόπιν παράτρησης του Πατριάρχη Αθανασίου προχώρησε στην έκδοση της 26ης Νεαράς με την οποία ρυθμίζονταν πολλά κενά στην ποινική μεταχείριση των κατηγορουμένων και στην αποζημίωση των παθόντων. Την περίοδο αυτή το νομικό σύστημα στράφηκε προς την ουσιαστική στήριξη των οικείων των δολοφονημένων ανθρώπων και όχι στην εξαντλητική τιμωρία του κατηγορούμενου. Προς αυτή την κατεύθυνση θεσπίστηκε ότι μερίδιο της περιουσίας του δράστη θα δίνεται στην σύζυγο και στα τέκνα του θύματος ανεξαρτήτως αν οι κατηγορούμενοι προσεφύγουν στην εκκλησία ή όχι. Παράλληλα δεν μετριάζεται η ποινική αντιμετώπιση του κατηγορουμένου καθώς δεν μειώνονται σωματικές ποινές και διατηρούνται σύμφωνα με το ισχύον δίκαιο που αναφέρονται στον ποινικό κολασμό του δράστη.¹⁴⁹

Ερμηνεύοντας την παραπάνω ρύθμιση αντιλαμβάνεται κανείς ότι είναι αρκετά προοδευτική καθώς αφενός απελευθερώνει από την δύσκολη θέση τους οικείους του δολοφονημένου να διαπραγματεύονται για την αποζημίωση που θα λάβουν από τον δράστη καθώς αυτή πλέον έχει καθοριστεί από την Πολιτεία και παράλληλα δεν αποδυναμώνεται ο ποινικός κολασμός του κατηγορουμένου αφού προβλέπει την τιμωρία του σε κάθε περίπτωση. Άρα επιτυχώς μπορεί να υποστηριχτεί ότι με αυτή την ρύθμιση κανένας κατηγορούμενος δεν μπορεί να εκμεταλλευτεί την ισχυρή του θέση και την μεγάλη οικονομική δυνατότητα του προκειμένου να μην τιμωρηθεί για το αδίκημα της ανθρωποκτονίας που τέλεσε.

Οι βυζαντινές διατάξεις έχοντας ως βάση το παλαιό Ρωμαϊκό δίκαιο που έχει τις ρίζες στο αττικό δίκαιο της κλασικής αθήνας και εμποτισμένες με τις ιδέες και αντιλήψεις του χριστιανισμού για ευσπλαχνία, αγάπη και αλληλεγγύη μεγαλούργησαν όσον αφορά τη θέση του παθόντα στο ποινικό σύστημα.

Γίνεται κατανοητό ότι από τότε που η Βυζαντινή Αυτοκρατορία έκοψε τον ωφάλιο λώρο από τη Ρώμη απέκτησε σταδιακά ένα πιο ανθρώπινο ποινικό σύστημα με στόχο όχι την εξαντλητική τιμωρία του δράστη αλλά και την αποκατάσταση των θυμάτων.

¹⁴⁹ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «*Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος*» όπως παραπάνω σελ. 48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΟΙ ΑΝΑΛΟΙΩΤΕΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ.

Με την κατάλυση του Βυζαντινού κράτους και την κυρίευση της Κωνσταντινούπολης το 1453 από τους οθωμανούς για τους υπόδουλους έλληνες όπως και τα υπόλοιπα έθνη που άνηκαν στην αυτοκρατορία εφαρμόστηκε το Μουσουλμανικό Δίκαιο. Το Μουσουλμανικό δίκαιο προέβλεπε την εκδίκηση ποινικών υποθέσεων καθώς και τον κολασμό ποινικών αδικημάτων. Το εν λόγω δίκαιο δεν ξένισε ιδιαίτερα όμως τον υπόδουλο Ελληνισμό καθώς παρουσίαζε σημαντικές ομοιότητες με τις διατάξεις του Βυζαντινού Δικαίου. Περιλαμβάνει διατάξεις που αναφέρονται στον δόλο και στην αμέλεια του δράστη κατά την τελεση ενός εγκλήματος καθώς και στον καταλογισμό της πράξης. Γίνεται ακόμα αναφορά στο έγκλημα που τελείται τυχαία και ξαφνικά.¹⁵⁰ Εξάγεται επομένως το ασφαλές συμπέρασμα ότι οι Έλληνες δεν άλλαξαν ιδιαίτερα τις συνήθειες τους και την καθημερινότητα τους καθώς η νομοθεσία που ίσχυε στο Βυζαντινό Δίκαιο δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες αλλαγές σε σχέση με το δίκαιο των Μωαμεθανών. Αξίζει να αναφερθεί ότι τόσο στο νομικό σύστημα της Βασιλεύουσας όσο και στο Μουσουλμανικό γίνεται αναφορά στο δικαίωμα των οικείων προσώπων ενός δολοφονημένου ατόμου να διεκδικήσουν και να πετύχουν χρηματική ικανοποίηση από τον δράστη του εγκλήματος.¹⁵¹

Ποινές:

Σύμφωνα με τον Μενέλαο Τουρτόγλου οι επιβαλλόμενες ποινές του Μουσουλμανικού Δικαίου είναι εξίσου αυστηρές έως και βασανιστικές θα μπορούσε να υποστηρίξει κάποιος με αυτές του Βυζαντινού Δικαίου. Ειδικότερα ο ακρωτηριασμός μελών του σώματος και η τύφλωση των ενόχων δεν ήταν άγνωστες στο Μουσουλμανικό Δίκαιο καθώς προβλέπεται η αποκοπή δαχτύλων των χεριών και των ποδιών των ατόμων που έχουν διαπράξει κλοπές ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις προβλεπόταν ακόμα και η εκρίζωση οδόντων.¹⁵²

¹⁵⁰ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου», Σάκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1980 σελ. 1-2.

¹⁵¹ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω *Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου*, σελ. 3

¹⁵² Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω *«Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου»*, σελ.4

Αρμόδιοι για την έκδοση δικαστικών αποφάσεων:

Δραγουμάνοι.

Την περίοδο της Τουρκοκρατίας τον συντονισμό μεταξύ των υπόδουλων ελλήνων και των κατακτητών αναλάμβαναν οι λεγόμενοι δραγουμάνοι του στόλου. Άνηκαν στην τουρκική διοίκηση καθώς βρίσκονταν στο πλευρό των κυβερνητών των πολεμικών πλοίων του τουρκικού ναυτικού. Κύρια αποστολή τους τους ήταν η συγκέντρωση των φόρων που έπρεπε να καταβάλουν οι υπόδουλοι Έλληνες στην κρατική εξουσία του ωθωμανικού κράτους. Πολλές φορές μάλιστα υπήρξαν άκμπαπτοι σε περιπτώσεις που δεν παραδίδονταν οι φόροι στην προβλεπόμενη ημερομηνία. Εκτός όμως από το ρόλο του φοροεισπράκτορα στα καθήκοντα τους αναγάζεται η πιστή εφαρμογή της νομοθεσίας στην ελληνική επικράτεια. Οι δραγουμάνοι δεν ασχολήθηκαν μόνο με την απλή τήρηση του νόμου αλλά στράφηκαν προς την εδραίωση μίας σταθερής νομοθεσίας ώστε να επιτευχθεί η ευνομία της κοινωνίας.¹⁵³

Δημογέροντες.

Παράλληλα με τη δράση των Δραγουμάνων καθοριστικό ρόλο για τη διακυβέρνηση των περιοχών της Τουρκοκρατούμενης Ελλάδας διαδράματιζε ο τοπικός πληθυσμός. Ειδικότερα παρατηρήθηκε ότι με το πέρασμα των χρόνων υπήρχαν περιοχές στις οποίες είχαν δοθεί από την τουρκική κυβέρνηση φοροαπαλλαγές και οι δεσμοί της δουλείας ήταν αρκετά χαλαροί. Οι περιοχές αυτές ήταν κυρίως τα νησιά των Κυκλάδων αλλά και νησιά του Βορείου Αιγαίου όπως η Χίος και η Σάμος. Ξεχωριστά προνόμια είχαν ακόμα τα νησιά του Αργοσαρωνικού αλλά και η περιοχή της Μάνης στην Πελοπόννησο. Οι αρμοδιότητες επομένως των κατακτητών είχαν μεταβιβαστεί κατά κάποιο τρόπο σε πολίτες της τοπικής κοινότητας οι οποίοι και καλούνταν προεστοί, επίτροποι, δημογέροντες και κοτζαμπάσηδες. Τα καθήκοντα τους δεν περιορίζονταν στην είσπραξη των φόρων και αναλάμβαναν όχι μόνο την άσκηση της ποινικής εξουσίας αλλά και την επιβολή των εκάστοτε ποινών αποδεικνύοντας ουσιαστικά την διάβρωση της ουσιαστικής κυριαρχίας των κατακτητών.¹⁵⁴

¹⁵³ Βλ. Τουρτόγλου μ.- Παπαρήγα Αρτεμιάδη Λυδία, «*Η συμβολή των Δραγουμάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου*», Ακαδημία Αθηνών, Επετηρίς του κέντρου ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου 36 Παράρτημα II, Αθήνα, 2002 σελ. 9.

¹⁵⁴ Βλ.. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «*Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου*» σελ. 5-6.

Οι χριστιανικές κοινότητες είχαν δικαίωμα διορισμού ενόπλου σώματος αποτελούμενο από 20-30 άτομα της εκάστοτε περιοχής με επικεφαλής τον καπετάνιο και ήταν υπό τις διαταγές των Δημογερόντων και των προεστών.¹⁵⁵

Μέσα από διασωθέντα έγγραφα των κοινοτήτων των νησιών του Αιγαίου προκύπτουν αξιοθαύμαστα συμπεράσματα για το υψηλό αίσθημα δικαιοσύνης μεταξύ των υπόδουλων Ελλήνων. Ειδικότερα την 28 Ιουνίου του έτους 1806 στη νήσο Τήνο δίνεται η δυνατότητα στους προεστούς και τους δημογέροντες να τιμωρούν τους άτακτους με όλη την ελευθερία και το πρέπον και το δίκαιον, κατά τις παλαιές συνήθειες προς ικανοποίηση της αταξίας και τον σωφρονισμό των ομοίων.¹⁵⁶ Από την παραπάνω φράση προκύπτει η αντίληψη στην περίοδο της τουρκοκρατίας για τον σκοπό της ποινής ως μέσο γενικής πρόληψης του εγκλήματος. Η ιδέα της γενικής πρόληψης αποτελεί μία στρατηγική ελέγχου του εγκλήματος που έχει διπλό ρόλο. Αφενός η απειλή επιβολής ποινών δημιουργεί φόβο και αμηχανία στους μελλοντικούς εγκληματιές και αφετέρου ενισχύει την εμπιστοσύνη στους θεσμούς και στο κράτος εφόσον οι δράστες των εγκλημάτων τιμωρούνται και οδηγούνται στην δικαιοσύνη εμποδίζοντας να νομοποιηθεί το έγκλημα στην συνείδηση των πολιτών.¹⁵⁷ Περαιτέρω η ιδέα της γενικής πρόληψης περιλαμβάνει εκτός του εκφοβισμού μια κοινωνική διαπαιδαγώγηση των πολιτών με την δημιουργία συναισθημάτων αποστροφής για το έγκλημα.¹⁵⁸

Γίνεται αντιληπτό ότι οι υπόδουλοι Έλληνες παρά το γεγονός ότι βρίσκονταν σε καθεστώς επικυριαρχίας είχαν κατανοήσει σημαντικές πτυχές του εγκληματικού φαινομένου καθώς και την λειτουργία των ποινών για την καταπολέμηση και τον περιορισμό του. Παρόμοιες αποφάσεις με αυτές της Τήνου είχαν εκδοθεί στην κοινότητα της Κιμώλου όπου σε έγγραφο αναφέρεται ότι οι διορισμένοι επιστάτες είχαν την δυνατότητα να φυλακίζουν και να παιδεύουν τους άτακτους για να μένουν ήσυχοι οι καλοί πολίτες. Στην Ύδρα στις 18 Δεκεμβρίου 1803 με απόφαση της κοινότητας ορίζεται ότι ο κοτζαμπάσης στα πλαίσια των καθηκόντων του οφείλει να

¹⁵⁵ Βλ. Γαρδίκας Κ, «Εγκληματολογία» Τόμος Β' τεύχος Β' Δημ. Ν.Τζάκα, Στεφ. Δελαγραμμάτικα, 1949 Αθήνα σελ. 8

¹⁵⁶ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου» σελ. 7.

¹⁵⁷ Βλ. Λαμπροπούλου όπως παραπάνω σελ. 124-125.

¹⁵⁸ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «Στοιχεία Εγκληματολογίας» όπως παραπάνω σελ. 61-62.

φυλακίζει και να παιδεύει όσους επιδεικνύουν παραβατική συμπεριφορά για να διατηρηθεί η ομόνοια και η ευταξία του τόπου.¹⁵⁹

Στις παραπάνω προτάσεις διαπιστώνεται πόσο σημαντικό ήταν για τους υπόδουλους Έλληνες η εξασφάλιση κλίματος ασφάλειας και σταθερότητας μεταξύ των πολιτών. Όσο ήταν δυνατό καθώς δεν παύει να υπήρχε τουρκοκρατία οι Έλληνες ενδιαφέρονταν και για την παραδειγματική τιμωρία όσων τελούσαν εγκλήματα αλλά και την ευταξία και ηρεμία στην κοινωνία.

Νομοθεσία:

Όπως ήδη αναφέρθηκε το οθωμανικό κράτος είχε παραχωρήσει ορισμένα προνόμια η μπορούμε να πούμε δεν έδειχνε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την επίλυση των προβλημάτων μεταξύ των υπόδουλων Ελλήνων καθώς κύριο μέλημα του αποτελούσε η είσπραξη των φόρων. Αυτό είχε ως συνέπεια οι υποτελείς Έλληνες να έχουν δικαίωμα να προσφεύγουν σε διαιτησία και μάλιστα να επιλέγουν οι ίδιοι τους αιρετούς κριτές για την επίλυση των προβλημάτων και των διαφορών τους. Παρατηρούμε επομένως ότι ακόμα και αν βρισκόμαστε σε περίοδο κατοχής υπήρχε η ανοχή από την οθωμανική διοίκηση ως προς τον τρόπο και τα μέσα εκτόνωσης των προβλημάτων. Το Δίκαιο που χρησιμοποιούνταν για την διευθέτηση των ζητημάτων ήταν το εθιμικό δίκαιο. Τα έθιμα προέρχονταν από το βυζαντινό δίκαιο και εφαρμόζονταν με ελαφρές παραλλαγές λόγω του καθεστώτος της δουλείας. Ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο το Βυζαντινό Δίκαιο στους υπόδουλους Έλληνες μέσα από τις εκτεταμένες αναφορές του Αρμενόπουλου όπως και άλλων νομοκανονικών συλλογών κατά τα χρόνια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας.¹⁶⁰ Το εθιμικό δίκαιο δεν ήταν γραμμένο σε κάποιο βιβλίο αλλά διαδίδονταν μεταξύ των πολιτών και εφαρμόζονταν ανάλογα με την εκάστοτε περίπτωση. Συνέπεια αυτού ήταν η δημιουργία προστριβών μεταξύ των δημογερόντων και των προεστών από την μία μεριά με τους απλούς πολίτες που δεν είχαν δύναμη και εξουσία. Την προβληματική αυτή είχαν εντοπίσει οι δραγουμάνοι οι οποίοι προσπάθησαν να αποτυπώσουν το σύνολο των εθίμων σε έντυπη μορφή. Με αυτό τον τρόπο οι πολίτες έγιναν κοινωνοί του συνόλου του Δικαίου και μειώθηκαν αρκετά οι αντεγκλήσεις. Διασωθείσες πηγές της περιόδου της τουρκοκρατίας αναφέρουν ότι έγγραφες συλλογές εθίμων στις νήσους Νάξου (1810) και Σαντορίνης (1797) ήταν

¹⁵⁹ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου» σελ.8.

¹⁶⁰ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «Η συμβολή των Δραγομάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου» σελ. 10.

αποτέλεσμα προσπάθειας των δραγουμάνων Κ.Χαντζέρη και Παν. Μουρούζη αντίστοιχα.¹⁶¹ Ειδικότερα στην Σαντορίνη το προοίμιο της συνταχθείσας επιτομής των τοπικών εθίμων αναφέρεται η κάτωθι φράση: «οι παλαιαί συνήθειαι καθ'έκαστον τόπον μετά τους αυτοκρατορικούς νόμους διεφυλάττοντο πανταχού ως κεφαλαία νόμου». Προυπόθεση μάλιστα της αποδοχής ως ορθής και δίκαιης ήταν αυτή που απέβλεπε στο κοινό όφελος. Δηλαδή αυτή που εξυπηρετούσε την κοινωνία και τους πολίτες της. Στην παραπάνω φράση γίνεται αντιληπτό ότι ακόμα και στην περίοδο της Τουρκοκρατίας όπου ήταν περιορισμένα τα δικαιώματα και οι ελευθερίες, οι πολίτες στο μέτρο που μπορούσαν και είχαν την δυνατότητα ενδιαφέρονταν για την δημιουργία νόμων που λειτουργούσαν για την εύρυθμη λειτουργία της κοινωνίας και το κοινό όφελος των πολιτών της. Παρόλο που αντιμετώπιζαν πλήθος δυσχεριών από την μεριά του κατακτητή επιζητούσαν ένα σταθερό σύστημα νόμων και ενθάρρυναν την έντυπη καταγραφή τους.

Απονομή Δικαιοσύνης:

Σύμφωνα με την άποψη του Μενέλαου Τουρτόγλου, ο ρόλος των δραγουμάνων ήταν ιδιαίτερα σημαντικός καθώς δεν αρκούσαν στη στείρα καταγραφή του συνόλου των εθίμων αλλά συμμετείχαν ενεργά και στην απονομή της δικαιοσύνης. Μόλις γίνονταν κοινωνοί μίας διένεξης μπορούσαν να παρέμβουν προκειμένου να επιλύσουν με σύνεση και αντικειμενικότητα την διαφορά. Δεν ήταν λίγες οι φορές κατά τις οποίες αναλάμβαναν προσωπικά την διευθέτηση μίας υπόθεσης και η οποιαδήποτε τελική απόφαση ήταν άμεσα εκτελέσιμη από τα κοινοτικά όργανα.

Σε άλλες περιπτώσεις προχωρούσαν στον διορισμό προσώπων για την επίλυση των διαφορών που απολάμβαναν το σεβασμό και την εκτίμηση όλων των κατοίκων της περιοχής, τοχνίζοντας τους ότι οφείλουν να αποφασίζουν για το κοινό καλό της κοινωνίας και να είναι απαλλαγμένοι από προσωπικές φιλίες και επιθυμίες. Μάλιστα δεν σταματούσαν στην απλή αναφορά για μια δίκαιη δίκη προς τους ορισθέντες δικαστές αλλά εξέταζαν ενδελεχώς την ορθότητα της απόφασης. Αξίζει να σημειωθεί μια επιστολή του δραγουμάνου Παν. Μουρούζη προς τους προεστούς της νήσου Νάξου το έτος 1806 όπου αναφέρει χαρακτηριστικά «Αγανακτήσαμεν διατί να μην κάμητε αφιλοπροσώπος ακριβή την επεξεργασίαν».¹⁶²

¹⁶¹ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «*Η συμβολή των Δραγομάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου*» σελ. 13-14.

¹⁶² Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «*Η συμβολή των Δραγομάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου*» σελ. 17.

Οι δραγουμάνοι παρείχαν και οδηγίες και κατευθύνσεις προς τους προεστούς για την έκβαση της δίκης που είχαν οριστεί να εκδικάσουν. Στα γράμματα που απέστειλαν στους προαναφερόμενους ανέλυν αρχικά τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης ώστε να γίνουν απόλυτα κατανοητά και στη συνέχεια υποδείκνυαν και την προσφορότερη απόφαση. Έχει τονιστεί ότι οι δραγουμάνοι αποτελούσαν για τον απλό πληθυσμό τον έμψυχο νόμο όπου κατέφευγαν για να αποδοθεί δικαιοσύνη.¹⁶³

Οι διάδικοι είχαν την δυνατότητα προκειμένου να αποφύγουν την πραγματοποίηση δίκης να συναινέσουν στην λύση της διαφοράς μέσω διαιτησίας. Προς τούτο υπογραφόταν ένα συνυποσχετικό μεταξύ των δύο μερών ώστε να υπαχθούν σε διαιτησία όσο και στη συνέχεια απόφαση των αιρετών κριτών.¹⁶⁴

Αξίζει να σημειωθεί ότι ήταν τόσο ανεπτυγμένο το σύστημα δικαιοσύνης και παρείχε αρκετές δικλίδες ασφαλείας καθώς σε περιπτώσεις όπου επιλαμβάνονταν αποκλειστικά οι προεστοί μιας περιοχής οι δυσαρεστημένοι δυάδικοι είχαν την δυνατότητα να καταφύγουν στους δραγουμάνους προς επανεξέταση της υπόθεσης.

Η εκδίκαση των εκάστοτε υποθέσεων δεν βασιζόνταν σε αυθαίρετες κρίσεις και γνώμες των δικαστών και των δραγουμάνων αλλά στηρίζονταν σε ασφαλή στοιχεία ώστε να δημιουργούν ένα κλίμα ευνομίας και ισονομίας. Τα αποδεικτικά μέσα που χρησιμοποιούνταν για την απόδειξη των καταγγελιών είναι όμοια με αυτά που χρησιμοποιούνται στη σημερινή εποχή αποδεικνύοντας το υψηλό αίσθημα δικαιοσύνης μεταξύ των υπόδουλων ελλήνων και των δραγουμάνων οι οποίοι παρά την ωθωμανική κυριαρχία κατέβαλαν προσπάθεια για την δημιουργία ατμόσφαιρας ασφάλειας όσο αυτό ήταν εφικτό. Κυρίαρχο ρόλο για την απόδειξη των επιχειρημάτων διαδραμάτιζε ο ρόλος των *μαρτύρων*: Χρησιμοποιείται ευρύτατα ως τρόπος απόδειξης και προς την ανακάλυψη της αλήθειας. Ιδιαίτερη αποδεικτική αξία είχαν τα δημοσιοποιημένα έγγραφα της περιόδου και δη των καγκελλαρικών. Σύμφωνα με απόφαση της τοπικής αυτοδιοίκησης της νήσου Νάξου το 1820 και η οποία είχε εγκριθεί και από τον δραγουμάνο του στόλου, Νικόλαο Μουρούζη επισημαίνεται ότι όλα τα έγγραφα, όπως πωλήσεις, μεταβιβάσεις, αλλαγές και προικοσύμφωνα πρέπει να συντάσσονται σε

¹⁶³ Βλ. Τορτόγλου όπως παραπάνω «*Η συμβολή των Δραγομάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου*» σελ. 17 όπως είπε ο D.Simon «*Η εύρεση του Δικαίου στο ανώνυμο Βυζαντινό δικαστήριο*»

¹⁶⁴ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «*Η συμβολή των Δραγομάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου*» σελ.17-18.

κοινές καγκελλαρίες καθώς μόνο τότε αποκτούν αποδεικτική υσχύ σύμφωνα με νόμο.¹⁶⁵

Ένα ακόμα στοιχείο που χρησιμοποιείτο έως τις μέρες και πρόσφατα τροποποιήθηκε ήταν η *ορκοδοσία*. Ο μηνυτής στο έγγραφο της καταγγελίας που συντάσσεται από τις προανακριτικές αρχές ορκιζόταν σύμφωνα με τον κώδικα Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Από πηγές που μας μεταφέρονται από γράμμα που συνέταξε ο δραγουμάνος Μιχάλης Μάνος τον οκτώβριο του 1816 διαπιστώνεται ότι ο όρκος ήταν αναγκαίος όταν ήταν αδύνατο να βρεθούν άλλα αποδεικτικά μέσα.¹⁶⁶ Άλλες φορές μας πληροφορεί ο Μενέλαος Τουρτόγλου στα συγγραμμάτα τα άτομα που είχαν οριστεί ως κριτές για την εκδίκαση μίας υπόθεσης μετέβαιναν οι ίδιοι πραγματοποιώντας *αυτοψία* στο χώρο προκειμένου να αποκτήσουν σαφή και ολοκληρωμένη αντίληψη για την εκάστοτε υπόθεση. Δεν είναι λίγες οι φορές σε υποθέσεις που απαιτούνταν ειδικές γνώσεις και τεχνικές οι δικαστές συμβουλευόνταν άτομα με εμπειρία προκειμένου να πραγματοποιήσουν *πραγματογνωμοσύνη*.

Ποινική Δικαιοδοσία Ελλήνων.

Από πηγές που διατηρούνται στο Τουρκικό κράτος φαίνεται ότι η δικαιοδοσία των Ελλήνων δεν περιορίζονταν μόνο σε περιπτώσεις αγροτικών και κτηματικών διαφορών αλλά επεκτείνονταν και σε αδικήματα που σχετίζονταν με αυτά των κλοπών, προσωπικής ελευθερίας και τιμής.

Εξεταζόμενα Αδικήματα.

Το ποινικό σύστημα της εποχής όριζε ότι κάθε πολίτης είχε τη δυνατότητα να καταφύγει στις αρχές προκειμένου να καταγγείλει μια περίπτωση κλοπής. Μάλιστα στις υποθέσεις που υπήρχαν καταδικαστικές αποφάσεις υπήρχε η υποχρέωση για επανόρθωση της ζημίας που είχε προκληθεί την οποία αναλάμβανε ο δράστης και την εκπλήρωνε είτε με την επιστροφή των κλαπέντων αντικειμένων είτε με χρηματική αποζημίωση. Επομένως γίνεται αντιληπτό ότι την περίοδο της Τουρκοκρατίας παρόλο το σκοταδισμό υπήρχε ένα ποινικό σύστημα όπου ο πολίτης μπορεί να απευθυνθεί στις αρχές και να ξεκινήσει η ποινική διαδικασία προκειμένου να δικαιωθεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα απόφασης διαπράξης κλοπής είναι η από 15 Ιουλίου 1691 απόφαση του επιτρόπου Μυκόνου Αλέξανδρου Καλαμαρά σύμφωνα με την οποία ο

¹⁶⁵ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «*Η συμβολή των Δραγομάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου*» σελ. 21-22

¹⁶⁶ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «*Η συμβολή των Δραγομάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου*» σελ. 23

καταδικασμένος για το αδίκημα της κλοπής Αλέξανδρος Κοντολούρης υποχρεούται να πληρώσει όλη τη ζημιά στο θύμα της κλοπής Αντώνη Ψάρο αλλά και επιπλέον χρηματικό πρόστιμο στους Αξιωματούχους.¹⁶⁷ Διαπιστώνεται ότι οι υπόδουλοι Έλληνες μεριμνούν όχι μόνο για την τιμωρία του δράστη ώστε να υπάρχει κλίμα ασφάλειας μεταξύ των πολιτών αλλά ενδιαφέρονται και για την ηθική και χρηματική ικανοποίηση του θύματος της εγκληματικής ενέργειας.

Όμοια ποινική αντιμετώπιση με αυτής της κλοπής έχει και η παρασιώπηση ανεύρεσης απωλεσθέντος αντικειμένου καθώς τιμωρείται με την ίδια ποινή όποιος δεν αναφέρει στις Αρχές του τόπου την ανεύρεση απωλεσθέντος πράγματος.

Επιπλέον σε επεισόδια που λάμβαναν χώρα με συνέπεια την πρόκληση σωματικών βλαβών οι κοινοτικές αρχές είχαν προνοήσει για την επιβολή χρηματικής ποινής η οποία αυξανόταν ανάλογα με το πόσο αίμα είχε χυθεί.¹⁶⁸

Ιδιαίτερη περίπτωση αποτελούν τα σχετιζόμενα με τα ήθη αδικήματα. Σε ορισμένες περιοχές της τουρκοκρατούμενης Ελλάδος είχαν επικρατήσει οι νόμοι και τα έθιμα της Βυζαντινής περιόδου, και ειδικότερα καινοτόμες διατάξεις της Εκλογής των Ισαύρων, των Βασιλικών και μεταγενέστερες νομικές πηγές σύμφωνα με τις οποίες στην εκούσια φθορά μίας παρθένου, ο διακορευτής όφειλε να καταβάλει χρηματική υπέρ αυτής ποινής.¹⁶⁹ Κατανοώντας την δυσχερή θέση στην οποία θα βρεθεί η νεαρή κοπέλα καθώς θα στιγματιστεί από τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας ως άτομο ανήθικο με μειωμένες ηθικές αναστολές και θα είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποκατασταθεί στην μετέπειτα ζωή της. Αν αναλογιστεί κανείς την περίοδο που βρισκόμαστε όταν εφαρμόζονται τέτοιες ιδέες και αντιλήψεις γίνεται αντιληπτό το μεγαλείο της αντίληψης του νομοθέτη ο οποίος έχοντας διαγνώσει την σκληρότητα που θα αντιμετωπίσει στο μέλλον η νεαρή κοπέλα προχωρεί σε αποζημίωση προς αυτήν. Δεν μπορεί επομένως να μην συγκριθούν οι σκέψεις των υπόδουλων Ελλήνων με την σκέψη ανθρώπων οι οποίοι πολλά χρόνια αργότερα διατύπωσαν την θεωρία της ετικέτας. (Labeling approach). Σύμφωνα με τους υποστηρικτές αυτής της θεωρίας υπάρχει μεγάλη πιθανότητα οι άνθρωποι που έχουν τελέσει ένα έγκλημα εξαιτίας της κοινωνικής πίεσης και του κοινωνικού αποκλεισμού να οδηγηθούν στην τέλεση νέου

¹⁶⁷ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου» σελ. 11-12

¹⁶⁸ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου» σελ. 12

¹⁶⁹ Βλ. Τουρτόγλου όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου» σελ. 14.

αδικήματος. Θεωρείται ότι η οικονομική επιφάνεια, το κύρος και το περιβάλλον είναι καθοριστικοί παράγοντες ώστε να απομακρύνουν το άτομο από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο και να το οδηγήσουν στην απομόνωση και στην ουσία στον στιγματισμό.¹⁷⁰

Υπήρχαν όμως και περιοχές της Ελλάδος οι οποίες δεν στηρίζονταν στην παραπάνω νομοθεσία όταν εκδίκαζαν περιπτώσεις εκούσιας φθοράς παρθένου αλλά σε διατάξεις ιδιαίτερες σκληρές οι οποίες όχι μόνο δεν προέβλεπαν στην χρηματική αποζημίωση των νεαρών κοριτσιών αλλά οι κοπέλες ήταν αναγκασμένες να υποστούν την τιμωρία που προέβλεπε ολοκληρωτική κόμη και διαπόμπευση.¹⁷¹ Μια απόφαση σε αυτό το πνεύμα ήταν στην Σύρο στις 13 Ιουνίου το έτος 1695 σύμφωνα με την οποία, η νεαρή που με την θέληση της προχώρησε σε προγαμιές σχέσεις τιμωρήθηκε ενώ το άτομο με το οποίο σύναψε ερωτική σχέση παρέμεινε ατιμώρητο. Αρκετά χρόνια αργότερα με βάση έγγραφο απόφασης που αφορούσε ομοίως παρθενοφθορία προέβλεπε τη σκληρή ποινή, της εκτόπισης της νεαρής κοπέλας μετά παιδείας ώστε αφενός να απομακρυνθεί από την περιοχή για να μην επηρεαστούν οι υπόλοιπες νεαρές κοπέλες και προβούν σε παρόμοιες πράξεις και αφετέρου να σωφρονιστούν καθώς θα διαπιστώσουν ότι το μέλλον που προβλέπεται για όσες προβαίνουν σε εκούσια παρθενοφθορά άνευ γάμου είναι δυσχερές και ατιμωτικό.¹⁷²

Ιδιαίτερη μέριμνα επέδειξαν οι κοινοτικές αρχές για την πάταξη του φαινομένου της αρπαγής που ήταν συχνή στην περίοδο της τουρκοκρατίας. Διασωθέν έγγραφο του έτους 1812 στη νήσο Κύθνου υπογεγραμμένο από τους προεστούς και τους κληρικούς μας μεταφέρει τις αυστηρές διατάξεις που επιβάλλονταν στο άτομο που διέπραξε αρπαγή. Ειδικότερα σε περιπτώσεις ακούσιων απαγωγών για τον δράστη προβλεπόταν αφενός δήμευση της ακίνητης και κινητής περιουσίας του και αφετέρου ποινικές κυρώσεις οι οποίες δεν ήταν προκαθορισμένες εκ των προτέρων έτσι ώστε ο ένοχος να ταλαιπωρείται και να μην μένει ήσυχος μην γνωρίζοντας την ποινή που θα του επιβληθεί.¹⁷³ Ακόμα και στις περιπτώσεις εκούσιων απαγωγών ο ένοχος αντιμετώπιζε ποινικές κυρώσεις οι οποίες προβλεπόταν όμως και για την νεαρή η οποία καθίστατο

¹⁷⁰ Βλ. Λαμπροπούλου όπως παραπάνω «Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος» σελ. 112-114.

¹⁷¹ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου», σελ. 15

¹⁷² Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου», σελ. 15.

¹⁷³ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου», σελ. 16

απόκληρη από το σύνολο της πατρικής οικογένειας για τον σωφρονισμό των λοιπών κοριτσιών της περιοχής.¹⁷⁴ Διαπιστώνονται εκ νέου στοιχεία γενικής πρόληψης στη νομοθεσία και στην επιβολή των ποινών της εποχής καθώς ο νομοθέτης, και στη συγκεκριμένη περίοδο οι προεστοί και οι γέροντες υιοθετούν διατάξεις αυστηρές ώστε να συμμορφωθούν τα υπόλοιπα μέλη της κοινωνίας και να εξαληφθεί το φαινόμενο των αρπαγών και απαγωγών.

Από τα ήδη εκτεθέντα για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα γίνεται αντιληπτό ότι λαμβάνεται υπόψη η υπαιτιότητα του δράστη και οι δύο θεμελιώδεις διακρίσεις περί εκ προθέσεως και μη του εγκλήματος. Από διασωθέντα έγγραφα αποφάσεων ιεροδικείου Θεσσαλονίκης το 1722 και 1757 τονίζεται ότι η ανθρωποκτονία ετελέσθη «εκπρομελέτης». Παράλληλα σε έγγραφο συμβάσεων μεταξύ συγγενών του δολοφονημένου και του δράστη τονίζεται ότι στο έγκλημα δεν υπήρχε εγκληματική βούληση. Πλήθος ακόμα εγγράφων φανερώνουν για την γνώση της εκπροθέσεως και μη εγκλημάτων όπως ένα γράμμα της Νάξου το 1812 όπου αναφέρεται ότι το έγκλημα τελέσθη «εξ απροσεξίας και άνευ της θελήσεως».¹⁷⁵ Προκύπτει επομένως ένα δυνατό νομικό σύστημα με θεμελιώδεις αρχές και αξίες. Δεν επικράτει αναρχία και χάος λόγω της τουρκοκρατίας αλλά μπορεί μεν να υπάρχει παντα η καταβολή φόρων αλλά οι υποδουλοι Έλληνες είχαν κερδίζει να μπορούν να διαχειρίζονται άνευ του κατακτητή τις υποθέσεις τους. Έτερα έγγραφα αποφάσεων στην Πάρο που εκδόθηκαν τα έτη 1746 χαρακτηρίζουν την ανθρωποκτονία ως «διαβολική» καθώς δεν υπάρχει μεταξύ δράστη και θύματος καμιά σχέση και χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι το έγκλημα είναι αποτέλεσμα «ξεφάντωσης».¹⁷⁶ Οπότε δεν ήταν άγνωστα στους Έλληνες τα εγκλήματα λόγω αμέλειας και εξαιτίας μέθης. Επίσης σε έτερο έγγραφο του έτος 1739 στην Πάρο αναφέρει ότι ο τραυματισμός μεταξύ δύο ανθρώπων είναι αποτέλεσμα τυχαίου γεγονότος «κάζο» καθώς ούτε το ένα μέρος ήθελε ούτε και το άλλο αλλά έτυχε «στανικώς».

¹⁷⁴ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου», σελ. 16-17.

¹⁷⁵ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος» όπως παραπάνω σελ. 78-79.

¹⁷⁶ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «Το φονικόν και η αποζημίωση του παθόντος» όπως παραπάνω σελ. 80.

Είδη Εγκληματία:

Μέσω διασωθέντος εγγράφου που έχει συνταχθεί στην Μύκονο στις 15 Ιουλίου το 1783 από τους προεστούς και δημογέροντες της περιοχής, εξάγονται σπουδαία συμπεράσματα για το υψηλό αίσθημα δικαιοσύνης και αντεγκληματικής πολιτικής των υπόδουλων Ελλήνων. Σύμφωνα με αυτό οι προεστοί ζητούν από τον δραγουμάνο του στόλου Στέφανο Μαυρογένη όπως προβεί στην εξορία του πολίτη της Μυκόνου Πέτρου Χιλιοκόκκαλου καθώς όπως τονίζουν είναι επικίνδυνος και «αβελτίωτος».¹⁷⁷ Στην παραπάνω φράση περιέχονται στοιχεία που παρουσιάζουν εξαιρετικά εγκληματολογικό ενδιαφέρον καθώς γίνεται αναφορά στον εγκληματία που επιδεικνύει επικίνδυνη συμπεριφορά δίχως συναισθήματα οίκτου και συμπόνοιας για την ανθρώπινη φύση ορμώμενος απολειτουργικά για την ικανοποίηση προσωπικών στόχων και επιθυμιών. Για τέτοιου είδους άνθρωπο που απαξιώνει την κοινωνία έκαναν λόγο οι θεμελιωτές της θετικιστικής Ιταλικής Σχολής περιγράφοντας τον εγκληματία άνθρωπο ο οποίος οδηγείται από τα προσωπικά ένστικτά του και υπολείπεται ολοκληρωμένης προσωπικότητας. Ο Raffaele Garofalo τονίζει ότι τέτοια άτομα διακατέχονται από έλλειψη αισθήματος δικαιοσύνης με έντονα στοιχεία ανηθικότητας και διαστροφής.¹⁷⁸

Διαιτησία- Αποζημίωση θύματος.

Στην Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα ήταν συχνό φαινόμενο οι διαφορές μεταξύ πολιτών να διευθετούνταν μέσω ιδιότυπης διαιτησίας από τις κοινοτικές αρχές της περιοχής και να μην καταλήγουν στην άσκηση ποινικής δίωξης. Διασωθέν έγγραφο που συντάχθηκε στην Νάξο στις 8 Αυγούστου το 1807 και αφορά υπόθεση ζωοκλοπή αναφέρει ότι η επίλυση βρέθηκε μέσω διαιτησίας. Συγκεκριμένα η ζωοκλοπή 150 εριφίων στην Νάξο οδηγήθηκε σε διαιτησία προκειμένου να διευθετηθεί. Η διαιτησία αποτελούνταν από τρία άτομα, έναν διορισμένο από τις κοινοτικές αρχές ενώ οι άλλοι δύο έκαστος από την μεριά του παθόντα και του θύτη. Κατόπιν αποφασίστηκε ότι ο δράστης όφειλε να επιστρέψει 40 εκ των ζώων και η υπόθεση έπαυσε οριστικά.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω *Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου*», σελ. 18

¹⁷⁸ Βλ. Φαρσεδάκης Ι. «*Η εγκληματολογική σκέψη απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας*» όπως παραπάνω σελ. 214.

¹⁷⁹ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «*Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου*», σελ.20

Παρατηρούμε ότι όπως στη σημερινή εποχή υπάρχει η ποινική διαμεσολάβηση για την τακτοποίηση θεμάτων έτσι και στην εποχή της Τουρκοκρατίας οι Ελληνικές κοινοτικές Αρχές έχουν την δυνατότητα να διευθετούν αδικήματα απλών διαφορών μέσω της διαιτησίας. Μάλιστα διαπιστώνεται το υψηλό αίσθημα δικαιοσύνης των Ελλήνων καθώς στην ορισθείσα επιτροπή ο θύτης και το θύμα εκπροσωπούνταν με άτομο της δικής τους επιλογής.

Ακόμα και για απεχθή εγκλήματα όπως της ανθρωποκτονίας τα οποία άνηκαν στην δικαιοδοσία των τούρκων αξιωματούχων οι υπόδουλοι Έλληνες είχαν καταφέρει να προλαβαίνουν τα γεγονότα και να μην οδηγούνται ενώπιον των τουρκικών Αρχών. Συγκεκριμένα οι κοινοτικές αρχές δρούσαν άμεσα ώστε να επέλθει συμφωνία και συμβιβασμός μεταξύ των οικογενειών του φονέους και του θύματος. Αυτό επιτυγχάνονταν μέσω χρηματικής αποζημίωσης που έπρεπε να καταβάλει η οικογένεια του θύτη στην οικογένεια του θύματος. Με αυτόν τον τρόπο δεν ενημερώνονταν οι Τουρκικές Αρχές ώστε να χειριστούν οι ίδιοι την υπόθεση καθώς η έκβαση της ήταν συνήθως άγνωστη και θα μπορούσε να επιφέρει τρομερές συνέπειες για την ασφάλεια του τόπου.¹⁸⁰

Διαπιστώνουμε επομένως ότι οι υπόδουλοι Έλληνες με υπομονή και μεθοδικότητα είχαν καταφέρει να συμβιβάζουν υποθέσεις ανθρωποκτονιών ώστε να διασφαλίζεται η ευημερία του τόπου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η επιστολή των δημογερόντων της νήσου Χίου προς τον επικεφαλής της νήσου Ύδρας το έτος 1805 αναφορικά με το φόνο Χιώτη πολίτη από κάτοικο της Ύδρας. Επικαλούμενοι στην επιστολή τον οδηγό της χήρας και των ανήλικων τέκνων της αναφέρουν το δικαίωμα περί συμβιβασμού δια των χρημάτων. Λύση στην ανωτέρω υπόθεση έδωσε ο Παν. Μουρούζης ο οποίος κάλεσε τους δημογέροντες της Ύδρας να πουλήσουν την περιουσία του δράστη προς αποζημίωση της χήρας και των τέκνων της.¹⁸¹

Όπως και στην Βυζαντινή περίοδο παρατηρούμε ότι και στην Τουρκοκρατούμενη Ελλάδα το ποινικό σύστημα έδινε μεγάλη βαρύτητα στην αποζημίωση των παθόντων σε περιπτώσεις ανθρωποκτονιών και αντιλαμβάνονταν την δυσχερή θέση στην οποία βρίσκονταν τα μέλη της οικογένειας του θύματος. Μάλιστα δεν αμέλησαν να αναφέρουν ότι σε περιπτώσεις που ο δράστης δεν είχε περιουσία η αυτή δεν ήταν

¹⁸⁰ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω *Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου*», σελ. 23

¹⁸¹ Βλ. Τουρτόγλου Μ. «όπως παραπάνω *«Το φονικό και η αποζημίωση του παθόντος»*» σελ. 83

επαρκής η αποζημίωση προς τα μέλη του δολοφονημένου θα έπρεπε να δωθεί από τους συγγενείς του δράστη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα απόδειξης αποτελούν η πράξη συμβιβασμού το έτος 1746 στην νήσο Πάρου μεταξύ της συζύγου του φονευθέντος και των συγγενών του φονέα η οποία αναφέρει «επειδή έγιναν σουφλί και χαλάλι εις τα πάντα και δια να φαίνεται φανερό εις κάθε καιρό και τόπον η παρούσα συμφωνία γίνεται φανερόν και υπογράφεται εις όνομα και θέλησης της χήρας, παιδιών αδελφών και συγγενών, εις το να μην έχουν ως είπαμεν να ζητούν δια κανέναν καιρόν τίποτας ούτε πολύ ούτε ολίγο από τον φονέα ούτε από τους αδελφούς και συγγενείς του.»¹⁸² Όμοιο περιεχόμενο έχει και η Πατριαρχική επιστολή προς τον Αρχιεπίσκοπο Δημητσάνας την 25 Οκτωβρίου του 1805 η οποία καθορίζει ότι τα πράγματα και τα υπάρχοντα του φονέα θα πρέπει να πωλούνται και να δίδονται εις τους κληρονόμους του φονευθέντος για να επιτευχθεί η ανάπαυση των κλορονόμων και να αποδοθεί η τιμή του αίματος.¹⁸³

Αποζημίωση αίματος – Πρόστιμον.

Παράλληλα με την αποζημίωση του παθόντος σε περιπτώσεις ανθρωποκτονιών επιβάλλεται και η εισπραξη του αίματος έχοντας χαρακτήρα καθαρά εισπρακτικό. Πιο συγκεκριμένα σε υποθέσεις κατά τις οποίες ο φονέας ήταν άγνωστος το προαναφερθέν πρόστιμο βάρυνε τους κατοίκους της περιοχής όπου βρέθηκε ο δολοφονημένος. Αυτή η συλλογική ευθύνη θεμελιωνόταν εκ του γεγονότος ότι οι κάτοικοι ήταν υποχρεωμένοι να περιφρουρούν για την ασφάλεια της περιοχής και την ανακάλυψη των εγκληματούντων. Ουδεμία επιβάρυνση υπήρχε όταν ο θάνατος ήταν αποτέλεσμα τυχαίου γεγονότος η υπήρχε γνωστός δράστης.¹⁸⁴

Την υποχρέωση των κατοίκων να περιπολούν για την περιφρούρηση της περιοχής τους και την ανακάλυψη των εγκληματούντων θα την συναντήσουμε εκατοντάδες χρόνια αργότερα με την μορφή της πρόληψης της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Τα τελευταία χρόνια η διαρκώς εντινόμενη ενασχόληση με την καταπολέμηση των εγκλημάτων σε συνδιασμό με τα μέτρια αποτελέσματα που επέφερε το παραδοσικό μοντέλο οδήγησε σε καινοτόμες ιδέες για την δημιουργία νέων ρευμάτων προληπτικού

¹⁸² Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «*Το φονικό και η αποζημίωση του παθόντος*» σελ. 85.

¹⁸³ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «*Το φονικό και η αποζημίωση του παθόντος*» σελ. 86.

¹⁸⁴ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «*Το φονικό και η αποζημίωση του παθόντος*» σελ.89-90.

χαρακτήρα στην μείωση του εγκλήματος.¹⁸⁵ Σήμερα υποστηρίζεται ότι είναι απαραίτητη η συνεργασία της κεντρικής διοίκησης με τους πολίτες για την μείωση της εγκληματικότητας. Οι υπηρεσίες του κράτους δεν μπορούν να σηκώσουν μόνες τους το βάρος για την πάταξη του εγκλήματος και απαιτείται η στήριξη από την κοινωνία έτσι ώστε μέσα από τη συμμετοχή των πολιτών και την αλληλεπίδραση με τους φορείς του κράτους να επιτευχθούν σημαντικά αποτελέσματα. Προοδευτικές χώρες όπως οι Η.Π.Α. ο Καναδάς και η Αγγλία έχουν εφαρμόσει τέτοια προγράμματα και οι πολίτες δείχνουν μεγάλη προθυμία στην συνεργασία με την αστυνομία όπως είναι περιπολίες, επιτηρήση της γειτονιάς και επισήμανση επικίνδυνων αντικειμένων στην περιοχή τους.¹⁸⁶

Αξίζουν σχόλια θαυμασμού για τους υπόδουλους Έλληνες που είχαν συλλάβει την αναγκαιότητα για επιτήρηση και επαγρύπνηση από τους πολίτες μίας περιοχής για να μην παρατηρούνται παραβατικά φαινόμενα στην τοπική αρμοδιότητα τους.

Απελευθέρωση - Νεότερη Ελλάδα

Τα πρώτα χρόνια της Ελληνικής επανάστασης έως και την απελευθέρωση ετέθησαν σε ισχύ οι νόμοι του Βυζαντινού Δικαίου.¹⁸⁷ Εν συνεχεία κρίθηκε απαραίτητο η δημιουργία Συντάγματος και Ελληνικής νομοθεσίας. Αρχικά ψηφίστηκαν στην Τροιζήνα της Αργολίδος το 1824 στην Β' Εθνοσυνέλευση διατάξεις του πρώτου ποινικού κώδικα με τίτλο το «Απάνθισμα των Εγκληματικών».¹⁸⁸ Ο κώδικας αυτός λόγω ότι συντάχθηκε βαστικά και χωρίς έρευνα σε βάθος έφερε σημαντικές ελλείψεις με αποτέλεσμα για την τύχη πολλών εγκλημάτων να χρησιμοποιούνται οι Βυζαντινές Διατάξεις.

Από την σύσταση και τη δημιουργία όμως του ελληνικού κράτους γεννήθηκαν οι ιδέες της ελευθερίας και της ισότητας και επομένως δεν μπορούσαν να υιοθετούν οι αυστηρές διατάξεις του Βυζαντινού Κώδικα που προέβλεπαν βασανιστήρια και εξοντωτικές ποινές όπως αυτές που σχετίζονταν με τη δήμευση της περιουσίας του

¹⁸⁵ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. «Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003 σελ. 14.

¹⁸⁶ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. όπως παραπάνω «Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο» σελ. 26

¹⁸⁷ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «Το φονικό και η αποζήμιωση του παθόντος» σελ.89-90.

¹⁸⁸ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου» σελ. 25

κατηγορουμένου και τον ακρωτηριασμό των μελών του σώματος. Επίσης δεν ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν διατάξεις που προέβλεπαν διαφορετική ποινική μεταχείριση ανάλογα με την κοινωνική τάξη των κατηγορουμένων καθώς από το νέο Σύνταγμα της Ελλάδας που ψηφίστηκε γίνεται απόλυτα σαφές ότι «όλοι οι Έλληνες είναι ίσοι απέναντι στο νόμο αναξαρτήτως βαθμού, κλάσεως η αξιώματος».¹⁸⁹

Στο Απάνθισμα των Εγκληματικών γίνεται αναφορά για τον εκπρομελέτης, τον εκούσιο και τον ακούσιο φόνο. Ακόμα περιέχονται διατάξεις που σχετίζονται με εγκλήματα που είναι αποτέλεσμα απροσεξίας και αστοχασιάς. Σημαντική στροφή του ποινικού συστήματος παρατηρήθηκε όσον αφορά την αποζημίωση των παθόντων σε περιπτώσεις ανθρωποκτονιών. Η τιμωρία του φονέα ανήκει πλέον στην σφαίρα του κράτους και της δικαιοσύνης και είναι ανεξάρτητη από την επιθυμία των παθόντων για άσκηση η μη εγκλήσεως.

Στην απελευθερωμένη Ελλάδα του Καποδίστρια ήταν φανερό ότι ο συμβιβασμός μεταξύ του φονέα και των συγγενών του δολοφονημένου δεν είχε θέση. Η ανθρώπινη ζωή ήταν στο επίκεντρο και δεν μπορούσε να μετρηθεί με την αξία χρημάτων. Εξετάζοντας την επιστολή του Υπουργού Δικαιοσύνης Ι.Γενατά προς τον Ειρηνοδίκη Πόρου ο οποίος προηγουμένως τον είχε ενημερώσει ότι είχε καταφέρει συμβιβασμό μεταξύ συγγενών και του φονέα είναι αποκαλυπτική: «Πως Κύριε δια συμβιβασμού εξοφλείται ο φόνος; Φόνος το έτος 1829; Τα εγκλήματα Κύριε δεν πληρώνονται με αργύρια. Αυτά προσβάλλουν το δημόσιον, εις τον οποίο συμφέρει να τα τιμωρή».¹⁹⁰

Διαπιστώνεται ότι το νέο Ελληνικό κράτος θέλει να απαλλαγεί από συνήθειες του παρελθόντος που κυριαρχούσαν στο Βυζάντιο και στην Τουρκοκρατία και να οδηγηθεί προς μία κοινωνία όπου όλοι οι πολίτες είναι ίσοι απέναντι στο νόμο. Οφείλουμε να παραδεχτούμε ότι η πάγια τακτική που ακολουθούνταν επί αιώνες σε περιπτώσεις ανθρωποκτονιών δεν μπορούσε να μεταβληθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα και έγιναν πολλές προσπάθειες και νουθεσίες προκειμένου να αλλάξει η νοοτροπία των Ελλήνων. Αξίζει να αναφερθεί η αρνητική απάντηση του Ι. Γενατά προς σύζυγο δολοφονημένου η οποία ζητούσε από την Κυβέρνηση να της καταβληθούν χρήματα ως αποζημίωση για το φόνο του συζύγου της ώστε να επιτευχθεί συμβιβασμός. Το νέο

¹⁸⁹ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου» σελ. 26

¹⁹⁰ Βλ. Τουρτόγλου Μ. όπως παραπάνω «Το φονικό και η αποζημίωση του παθόντος» σελ.101.

Ελληνικό κράτος προσπαθεί να απαλαχτεί από συνήθειες του παρελθόντος και καλλιεργείται ο σπόρος ιδεών φιλελεύθερων και προδευτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Η ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΛΛΑΔΑ

Η εξέλιξη της Εγκληματολογίας.

Η εξέλιξη της Εγκληματολογίας στην χώρα μας σε ακαδημαϊκό επίπεδο τον 20^ο αιώνα ήταν μεγάλη και μάλιστα αποτέλεσε την δεύτερη χώρα στον κόσμο μετά το Βέλγιο όπου διδασκόταν η Εγκληματολογική επιστήμη πριν το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο καθώς σε όλες τις υπόλοιπες χώρες ξεκίνησε μετά το τέλος της δεκαετίας του 1950.¹⁹¹

Την ευθύνη της διδασκαλίας είχε αρχικά ο καθηγητής Κωνσταντίνος Γαρδίκας τόσο στην έδρα Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών όσο και στο πρόγραμμα σπουδών της Παντείου όπου συστήθηκε ο κλάδος Κοινωνιολογία Εγκληματολογία και Σωφρονιστική.¹⁹²

Αξίζει να σημειωθεί ότι πέρα της διδασκαλίας της Εγκληματολογικής επιστήμης δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ριζική αναδιάρθρωση των αστυνομικών Υπηρεσιών της χώρας. Με το θάρρος και την τόλμη που διέκρινε τον Κωνσταντίνο Γαρδίκας κατάφερε να συγκεράσει τις ιδέες και τα πρότυπα αστυνόμευσης της Βρετανικής αστυνομίας στην Ελληνική πραγματικότητα. Επιπλέον σχεδιάσε και οργάνωσε την δημιουργία της «Διευθύνσεως Εγκληματολογικών Υπηρεσιών» που άνηκε στο Υπουργείο Εσωτερικών. Υπήρξε θεμελιώτης της ίδρυσης της Υπηρεσίας Εγκληματολογικού με αντικείμενο την συστηματική καταγραφή των εγκλημάτων και των χαρακτηριστικών τους, την λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων, τη φωτογράφιση καθώς και τη χρησιμοποίηση πλήθους επιστημονικών κλάδων για την εξιχνίαση των δύσκολων υποθέσεων.¹⁹³

Συνεχιστές της διδασκαλίας της Εγκληματολογικής επιστήμης ήταν ο καθηγητής Ιωάννης Παπαζαχαρίου και η καθηγήτρια Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου οι

¹⁹¹ Βλ. Γεωργούλας Σ. «*Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα Τιμητικός τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη*, όπως είπε ο Φαρσεδάκης Ι. στον λόγο του, «Η κατάσταση της ποινικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα» ΚΨΜ, Αθήνα, 2007, σελ. 73.

¹⁹² Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. άρθρο με θέμα «Τάσεις και εξελίξεις στην διδασκαλία, την έρευνα και την επαγγελματική άσκηση της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα, ΠοινΔικ και Εγκληματολογία 2/2009 (έτος 1^ο) κεφάλαιο 1^ο.

¹⁹³ Βλ. Γαρδίκας Κ. «*Εγκληματολογία*» όπως παραπάνω σελ.57-58.

οποίοι αμφότεροι διετέλεσαν πρύτανεις του Παντείου Πανεπιστημίου. Με την συνδρομή των καθηγητών Ιάκωβου Φαρσεδάκη και Ηλία Δασκαλάκη ιδρύθηκε το πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στο Πάντειο Πανεπιστήμιο το 1984.¹⁹⁴

Πέρα όμως της διδασκαλίας επέδειξαν ενδιαφέρον για την φροντίδα και την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων αλλά και ειδική μέριμνα για τους ανήλικους.

Η Αλίκη Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου ως πρόεδρος του ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου πραγματοποίησε πολλές δράσεις υπέρ των ευάλωτων και των αδύνατων ομάδων και ως νομικός πάντα παρείχε υποστήριξη καθώς θεωρούσε πρωταρχικό μέλημα την φροντίδα προσφύγων - μεταναστών και μικρών παιδιών. Δεν έμενε στο θεωρητικό κομμάτι αλλά συχνά επισκεπτόταν το κατάστημα κράτησης του Αυλώνα για την βράβευση έγκλειστων μαθητών δίνοντας τους κίνητρο και ελπίδες να επιστρέψουν στον έξω κόσμο πλήρως σωφρονισμένοι και απαλαγμένοι από τις αμαρτίες του παρελθόντος.¹⁹⁵

Το ίδιο πνεύμα ακολούθησε και ο καθηγητής κ. Παπαζαχαρίου Ιωάννης η ευαισθητοποίηση του οποίου είναι τόσο έντονη ώστε συμβάλει ουσιαστικά στην ίδρυση δικαστηρίων ανηλίκων και στην ηπιότερη και προνομιακή μεταχείριση ειδικών περιπτώσεων.

Από τη θέση του επιστημονικού συνεργάτη του ποινικού και σωφρονιστικού τμήματος μελετών του Υπουργείου Δικαιοσύνης προτείνει την δημιουργία μόνιμων και ειδικευμένων δικαστών με διαφορετική νοοτροπία από το σύνολο των υπόλοιπων δικαστών. Προτείνει την ανάθεση δικαστικών υποθέσεων σε γυναίκες δικαστές αλλά και την δημιουργία Αστυνομίας Ανηλίκων με εξειδικευμένα στελέχη με εμπειρία. Σημαντικό επίτευμα του αποτελεί ουσιαστικά η στελέχωση με επιμελητές ανηλίκων της εταιρείας Ανηλίκων προερχόμενοι από τις σχολές της Νομικής και του Παντείου. Αναμφίβολα η γνησιότητα του, η οικογενειακή του καταγωγή και τα πιστεύω του, τον ωθούν στην φροντίδα της μοναδικής μελλοντικής κυταρικής μονάδας, των παιδιών αφιερώνοντας το έργο του στο Κλάδο Δικαίου των Ανηλίκων.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. άρθρο με θέμα «*Τάσεις και εξελίξεις στην διδασκαλία, την έρευνα και την επαγγελματική άσκηση της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα*» όπως παραπάνω.

¹⁹⁵ Βλ. Ηλεκτρονικό περιοδικό με τίτλο «*Έγκλημα και τιμωρία*» τεύχος 3^ο, 2018 αφιέρωμα στην Αλίκη Μαραγκοπούλου ομιλία Στεργιούλη Εύαγγελου.

¹⁹⁶ Βλ. Τρωιανού Λούλα Α., Εργασία με θέμα «*Το δίκαιο Ανηλίκων και ο Ιωάννης Παπαζαχαρίου*», Πάντειος Ανώτατη Σχολή Ποιλιτικών Επιστημών, 1992.

Έρευνες Εγκληματολογικού Ενδιαφέροντος.

Η έρευνα Εγκληματολογικού περιεχομένου στη χώρα μας δεν είχε την ίδια αλματώδη ανάπτυξη με αυτή της διδασκαλίας της Εγκληματολογίας και των προγραμμάτων σπουδών και δυστυχώς υφίστανται λίγα ερευνητικά κέντρα που εκπονούν έρευνες καθαρά εγκληματολογικού ενδιαφέροντος.¹⁹⁷

Μεταξύ αυτών είναι το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) το οποίο υπό την ευθύνη του Ηλία Δασκαλάκη πραγματοποιήθηκαν αξιόλογες εγκληματολογικές έρευνες. Σχετικά πρόσφατα ιδρύθηκε το Κέντρο Μελετών Ασφαλείας (ΚΕ.ΜΕ.Α.) το οποίο δραστηριοποιείται σε θέματα εγκληματολογικού ενδιαφέροντος. Σημαντικές έρευνες πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Κέντρου Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ).

Ερευνητικό έργο παράγεται όμως και στα Πανεπιστήμια στο πλαίσιο λειτουργίας ερευνητικών εργαστηρίων και κέντρων Εγκληματολογίας. Υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Ιωάννη Δασκαλόπουλου ιδρύθηκε το Εργαστήρι Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών στην Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και στις δραστηριότητες του εργαστηρίου περιλαμβάνονται εκτεταμένες έρευνες εγκληματολογικού περιεχομένου αλλά και προβολές ταινιών και συζητήσεις με όμοιο αντικείμενο. Στο Πάντειο Πανεπιστήμιο το Κέντρο Εγκληματολογίας υπό την καθοδήγηση και επιμέλεια του ομότιμου καθηγητή κ. Φαρσεδάκη διεξάγει σημαντικές έρευνες και παράγει σπουδαίο ερευνητικό έργο. Τέλος δεν θα πρέπει να παραληφθεί ότι έρευνες Εγκληματολογικού περιεχομένου πραγματοποιούνται στο πλαίσιο εκπόνησης διπλωματικών εργασιών φοιτητών μεταπτυχιακού επιπέδου υπό την καθοδήγηση και την επιμέλεια των διδασκόντων.

Επομένως αν και δεν πραγματοποιούνται συχνά και εκτεταμένες έρευνες Εγκληματολογικού ενδιαφέροντος έχει παραχθεί σημαντικό ερευνητικό έργο από τους επιστήμονες της χώρας μας. Ενδεικτικά αναφέρονται μέρος αυτών και αναδεικνύονται τα συμπεράσματα που παρήχθησαν.

Μία τέτοια έρευνα αφορούσε την υποτροπή των νέων στην τέλεση νέων εγκλημάτων και διεξήχθη από το Εργαστήριο Ποινικών και Εγκληματολογικών ερευνών του Πανεπιστημίου Αθηνών η οποία κράτησε σχεδόν 2 ολόκληρα έτη. Συμμετείχαν

¹⁹⁷ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. άρθρο με θέμα «Τάσεις και εξελίξεις στην διδασκαλία, την έρευνα και την επαγγελματική άσκηση της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα» όπως παραπάνω.

προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές της Νομικής Σχολής Αθηνών. Αντικείμενο της έρευνας ήταν η πορεία των ανήλικων κρατουμένων από τους οποίους είχαν ληφθεί συνεντεύξεις το 1993. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια που περιελάμβαναν ερωτήσεις με τις σχέσεις των ανηλίκων με τα ναρκωτικά, με τον θεσμό της οικογένειας καθώς και την εργασιακή τους απασχόληση.

Από την αρχή της έρευνας διαπιστώθηκε ότι οι νεαροί ανήλικοι σε ένα μεγάλο ποσοστό ύψους περίπου 40% προέρχονταν από οικογένειες που δεν υπήρχαν ισχυροί έως καθόλου δεσμοί μεταξύ τους. Πολλές φορές ένας εκ των δύο γονέων είχε φύγει από την εστία της οικογένειας η είχε πεθάνει πρόωρα. Ακόμα σε ποσοστό ύψους 35% όπου υπήρχαν οικογένειες επικρατούσαν καυγάδες και διαπληκτισμοί μεταξύ των μελών. Παράλληλα οι ανήλικοι δεν είχαν ενταχθεί στην βασική εκπαίδευση σε ποσοστό ύψους 27% ενώ πολλοί από αυτούς δεν ήταν συνεπείς και συχνά εγκατέλειπαν το σχολείο η έμεναν στην ίδια τάξη σε ποσοστό 56%.

Με αυτό το προβληματικό υπόβαθρο διαπιστώθηκε ότι οι νεαροί οδηγούνταν εκ νέου σε καταστάματα κράτησης. Από την πραγματοποίηση συνεντεύξεων και παρατήρηση στατιστικών στοιχείων εξάχθηκε το συμπέρασμα ότι οι νεαροί ανήλικοι σε μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούσαν τις αρχές για εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας, όπως ληστείες (42%) και κλοπές (32%). Επιπλέον σε μεγάλο ποσοστό είχαν εξαρτηθεί από ναρκωτικές ουσίες με περίπου το (62%) είχε κάνει χρήση ναρκωτικών ουσιών. Υπήρχε ποικιλία ως προς το είδος των ναρκωτικών που επιθυμούσαν με το 58% των ερωτώμενων να δηλώνει ότι προτιμά την κάνναβη. Ακολούθως υπήρχαν και πιο σκληρά ναρκωτικά όπως ιρωίνη και κοκαΐνη σε ποσοστό 34% και 20% αντίστοιχα.

Τα συμπεράσματα σχετικά με την επαγγελματική αποκατάσταση των νεαρών αποφυλακισθέντων ήταν αποθαρρυντικά. Στις φυλακές δεν υπήρχαν οργανωμένα προγράμματα εκ μάθησης και εκπαίδευσης των νεαρών με αποτέλεσμα όταν αποφυλακίζονταν να μην είχαν εξειδικευμένες δεξιότητες αλλά μία μικρή γνώση μίας τέχνης. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα που συναντούσαν οι νεαροί ανήλικοι ήταν η διστακτικότητα και η καχυποψία με την οποία αντιμετωπίζονται από τους εργοδότες. Κανένας δεν επιθυμεί να προσλάβει στην εργασία του νεαρούς που έχουν αποφυλακισθεί ακόμα και αν υπάρχουν προγράμματα που χρηματοδοτούν την εργασία

αυτή. Συνέπεια των ανωτέρω, οι νεαροί στιγματίζονται να μην μπορούν να βρουν εργασία και επαγγελματική αποκατάσταση και να στρέφονται προς το έγκλημα.¹⁹⁸

Σημαντική έρευνα εγκληματολογικού ενδιαφέροντος υλοποιήθηκε το 2004 που αφορούσε το φόβο του εγκλήματος και την διερεύνηση της τιμωριτικότητας στην σύγχρονη Ελληνική πραγματικότητα τις οποίες επιμελήθηκε η καθηγήτρια Ζαραφονίτου Χριστίνα με την επιστημονική της ομάδα. Στην έρευνα συμμετείχαν 395 άτομα και καταγράφηκαν 587 απαντήσεις.

Η πρώτη εικόνα που συνεπάγεται από τις απαντήσεις φαίνεται η μεγάλη αίσθηση της τιμωρητικότητας των Αθηναίων πολιτών καθώς κυριαρχεί η πεποίθηση ότι λύση για την μείωση της εγκληματικότητας αποτελεί η μεγαλύτερη αστυνομική παρουσία καθώς και η αυστηριοποίηση των ποινών που σχετίζονται με τους αλλοδαπούς.¹⁹⁹

Μελετώντας πιο αναλυτικά τα αποτελέσματα της παραπάνω έρευνας εξάγονται τα κάτωθι συμπεράσματα. Όσο μεγαλώνει η ηλικία των ερωτώμενων τόσο αυξάνεται και το ποσοστό των απαντήσεων που αφορούν αστυνομικά μέτρα και περιπολίες. Η ομάδα ηλικίας που καταγράφηκε η μεγαλύτερη τιμωρητικότητα είναι μεταξύ 45-54 ετών με ποσοστό 19%. Τα τεχνικά μέτρα πρόληψης και τα κοινωνικά μέτρα ακολουθούν αντίθετη πορεία με το ποσοστό τους να αυξάνεται όσο μειώνεται ο μέσος όρος ηλικίας. Όσο αφορά το επάγγελμα των ερωτώμενων παρατηρήθηκε ότι οι άνθρωποι που δεν εργάζονταν εστίαζαν κυρίως σε κοινωνικά μέτρα (30%) ενώ αντίθετα οι απαντήσεις τους κατέγραψαν το μικρότερο ποσοστό που σχετίζονται με την αύξηση των αστυνομικών περιπολιών (40%).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει και η εξέταση των απαντήσεων με βάση το μορφωτικό επίπεδο των ερωτώμενων. Παρατηρήθηκε ότι όσο μειώνεται το επίπεδο μόρφωσης τόσο αυξάνεται η επιθυμία των πολιτών για περισσότερη αστυνομία και κατασταλτικά μέτρα. Το ποσοστό αγγίζει το 57,1 % και 28,6 % που σχετίζεται με την αστυνόμευση και τους αλλοδαπούς. Αντίθετα οι απαντήσεις διαφοροποιούνται όταν οι ερωτώμενοι είναι απόφοιτοι ανωτάτων σχολών. Το ποσοστό ανέρχεται στο 51,4% για τα κατασταλτικά μέτρα και μόλις 16% που σχετίζονται με τους αλλοδαπούς.²⁰⁰ Ένας ακόμα παράγοντας που έλαβε υπόψιν η έρευνα είναι ο θεσμός της οικογένειας. Οι

¹⁹⁸ Βλ. Γεωργούλας Σ. «*Η Εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα Τιμητικός τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη*», όπως είπε ο Κουράκης Ν. στον λόγο του, σελ. 45-55.

¹⁹⁹ Βλ. Ζαραφονίτου Χ. «*Τιμωρητικότητα, Σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί*», Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008 σελ. 118-119.

²⁰⁰ Βλ. Ζαραφονίτου Χ. όπως παραπάνω σελ. 122-123.

απαντήσεις των ερωτώμενων διαφέρουν σημαντικά μεταξύ ανύπαντρων και παντρεμένων. Ειδικότερα οι παντρεμένοι με παιδιά έχουν υψηλότερο αίσθημα τιμωρητικότητας με το ποσοστό να ανέρχεται στο 62,3% ενώ το ποσοστό μειώνεται στο 54,7% στους ανύπαντρους. Αντίθετα το ποσοστό που σχετίζεται με την αστυνόμευση και τους αλλοδαπούς των παντρεμένων ανέρχεται στο 15,1% ενώ το ποσοστό των ανύπαντρων μειώνεται στο μισό μόλις 8,7 %.²⁰¹

Καταλήγει η ομάδα εργασίας ότι η ύπαρξη οικογένειας και παιδιών δημιουργεί κλίμα ανησυχίας και ανασφάλειας για την προστασία των μελών της με αποτέλεσμα οι γονείς να εμφανίζονται περισσότερο επιφυλαχτικοί και πιο τιμωρητικοί.

Στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ενδιαφέρον για την ενδοοικογενειακή βία και την κακοποίηση των γυναικών εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό διεξήχθη έρευνα με θέμα «Γυναίκα – θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης» από την καθηγήτρια Βλάχου Βασιλική μέσω της οποίας παράχθησαν χρήσιμα συμπεράσματα για τον χειρισμό υποθέσεων ενδοοικογενειακής και εξωοικογενειακής κακοποίησης από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο.

Ειδικότερα σύμφωνα με τα πορίσματα της έρευνας της κα. Βλάχου τα περιστατικά εξωοικογενειακής σωματικής βίας γίνονται περισσότερο γνωστά και καταλήγουν συχνότερα στο ακροατήριο, με την ύπαρξη σχέσης μεταξύ δράστη και θύματος να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην πορεία της εκάστοτε υπόθεσης στο πλαίσιο του συστήματος απονομής της ποινικής δικαιοσύνης. Υπογραμμίζεται η προσπάθεια συμβιβασμού μεταξύ θύματος και θύτη στα ενδοοικογενειακά περιστατικά και το είδος των αναγκών των θυμάτων στο πλαίσιο του ανωτέρω συστήματος.

Επιπλέον προτείνεται για τον περιορισμό της άσκησης σωματικής βίας κατά των γυναικών η συνεργασία των συναρμόδιων Αρχών άσκησης του επίσημου κοινωνικού ελέγχου με κοινωνικούς φορείς και οργανώσεις και η κατάλληλη εκπαίδευση των αρμοδίων υπαλλήλων ως προς το χειρισμό υποθέσεων με γνώμονα την διακριτικότητα και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των θυμάτων.

Στην διατριβή εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα αναφορικά με τις δυσχέρειες που αντιμετωπίζουν τα θύματα κατά τα διαδικαστικά στάδια απομονής της ποινικής δικαιοσύνης, όπως οι μεγάλες καθυστερήσεις, οι συχνές αναβολές της δίκης, με

²⁰¹ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. όπως παραπάνω σελ. 124.

αποτέλεσμα να εντείνεται η απροθυμία των θυμάτων να παραστούν στις δικαστικές αίθουσες.

Τα συμπεράσματα που εξάγονται από την ανωτέρω έρευνα είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την απόκτηση γνώσης σχετικά με τις αντιλήψεις και τον τρόπο χειρισμού υποθέσεων κακοποίησης από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Μεταξύ των παραγόντων που συντείνουν στη μη καταγγελία των περιστατικών στις αρμόδιες Αρχές συγκαταλέγονται, σύμφωνα με τα θύματα, ο στιγματισμός από την κοινωνία, ο φόβος αντεκδίκησης κ.α.

Επισημαίνεται το ζήτημα της διακριτικής ευχέρειας, όπως αυτό αποτυπώνεται στη βασική δικονομική αρχή της «ηθικής απόδειξης». Αναφορικά με την άσκηση της ποινικής δίωξης βάσει της έρευνας τα περιστατικά που καταλήγουν συχνότερα στο ακροατήριο είναι τα περιστατικά εξωοικογενειακής βίας. Σε ότι αφορά την υποχρέωση ενημέρωσης του κατηγορουμένου για τα δικαιώματά του, προτείνεται η αντίστοιχη δυνατότητα ενημέρωσης και του θύματος ώστε να ενισχύεται η θέση του θύματος και να εξισορροπούνται έτσι οι αντίθετες επιδιώξεις αυτών.

Καταλήγοντας η κ. Βλάχου στην διδακτορική της διατριβή αναφέρει ότι είναι αναγκαία η αναδόμηση του νομικού συστήματος αναφορικά με την μεταχείριση των θυμάτων σωματικής βίας από τους φορείς του επίσημου κοινωνικού ελέγχου ώστε να προστατεύονται τα ατομικά θεμελιώδη δικαιώματα και οι αξίες τους και να αποδίδεται δικαιοσύνη.²⁰²

Αναμφίβολα η πορεία της Εγκληματολογικής επιστήμης στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια δεν έχει την ανάπτυξη που είχε στις αρχές του προηγούμενου αιώνα και αντιμετωπίζεται πολλές φορές με δυσπιστία από την πολιτεία για αυτό υποχρηματοδοτείται και δεν ενισχύεται η συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς έρευνες και προγράμματα.²⁰³

²⁰² Βλ. Βλάχου διδακτορική εργασία με τίτλο «Γυναίκα – θύμα άσκησης σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης», Αθήνα, 2003.

²⁰³ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. άρθρο με θέμα «Τάσεις και εξελίξεις στην διδασκαλία, την έρευνα και την επαγγελματική άσκηση της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα» όπως παραπάνω.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η διαχρονική συμβολή του Ελληνισμού στην γέννηση και την εξέλιξη της Εγκληματολογίας είναι αναμφισβήτητη. Η οξύτητα του πνεύματος σε συνδιασμό με τις αρχές της ελευθερίας και της ισότητας είχε ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη όλων σχεδόν των επιστημών του σύγχρονου Δυτικού κόσμου. Όπως αναλύθηκε εκτενέστατα οι αρχαίοι Έλληνες έδειξαν ιδιαίτερη επιμέλεια και ενδιαφέρον για το Εγκληματικό φαινόμενο. Ασχολήθηκαν με όλες τις φάσεις του ξεκινώντας από την κατασκευή των νόμων μίας κοινωνίας, το ύφος που πρέπει να τους διαπνέει και το φιλόανθρωπο χαρακτήρα τους που εντυπωσιάζει για την καινοτομία του και τις πρωτοποριακές ιδέες του ακόμα και σήμερα.

Μέσω των δικανικών λόγων των ρητόρων της κλασσικής περιόδου όπως του Ισοκράτη, Λυσία και του Δημοσθένη διαπιστώνονται στοιχεία άρτιου νομικού πολιτισμού οι οποίοι οραματίζονταν μία κοινωνία ελεύθερη, δημοκρατική με υψηλό αίσθημα δικαιοσύνης όπου οι πολίτες θα απαλάμβαναν τα αγαθά της μέσα σε ένα κλίμα ασφάλειας και τάξης. Σταθμοί για την μελέτη και την αντιμετώπιση του Εγκληματικού φαινομένου αποτέλεσαν τα έργα του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη, Νόμοι και Ηθικά Νικομάχεια αντίστοιχα, που παρουσιάζουν ένα ολοκληρωμένο ποινικό σύστημα που δεν ασχολείται με την στείρα επιβολή ποινών αλλά δείχνει ενδιαφέρον για τον δράστη, τα χαρακτηριστικά του και τα περιθώρια βελτίωσης και σοφρωνισμού ώστε να επιστρέψει «υγιής» και καθαρός στο κοινωνικό σύνολο εμπνέοντας με αυτό τον τρόπο τους ιδρυτές της πρώτης Εγκληματολογικής σχολής της Ιταλίας που έστρεψαν το ενδιαφέρον της επιστήμης από την πράξη που ίσχυε έως τότε στον δράστη.

Οι Έλληνες της κλασσικής περιόδου δεν παρέλειψαν να δημιουργήσουν τυπολογίες εγκληματιών τους οποίους κατέταξαν ανάλογα με τα κίνητρα τους, τα οποία προέρχονται πολλές φορές από προσωπικό όφελος, άλλοτε από θυμό και αποτέλεσμα έντονης συναισθηματικής φόρτισης. Τονίστηκε εκείνη την περίοδο η σπουδαιότητα του ρόλου των δικαστών και επισημανθήκε η αναγκαιότητα της κάλυψης αυτών των θέσεων από ανθρώπους με ανιδιοτέλεια και υψηλό αίσθημα ευθύνης οι οποίοι δεν θα χρηματίζονται και δεν θα δωροδοκούνται αλλά μοναδικό έργο τους θα αποτελεί η διατήρηση κλίματος ασφάλειας μεταξύ των πολιτών και η εφαρμογή των κανόνων δικαίου.

Εν συνεχεία δεν θα πρέπει να αγνοηθεί και η συμβολή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας η οποία όταν απέκτησε περισσότερο χαρακτήρα Ελληνικής κοινωνίας και απομακρύνθηκε από την μητέρα Ρώμη κατάφερε και συγκέρασε την κληρονομιά της Αρχαίας Ελλάδας με την νέα θρησκεία του Χριστιανισμού και αναδείχθηκε κορυφαία δύναμη με ιδιαίτερη ανάπτυξη σε σχέση με την περίοδο του σκοταδισμού που επικρατούσε στην Ευρώπη. Την περίοδο αυτή διατηρήθηκαν στην πλειονότητα τους οι νόμοι του παλαιού Δικαίου οι οποίοι σε συνδιασμό με τις αρχές του χριστιανισμού δημιούργησαν εντυπωσιακά αποτελέσματα. Είναι άγνωστο πως θα είχε διαμορφωθεί ο σύγχρονος Δυτικός κόσμος αν δεν υπήρχε η επιρροή του Ελληνισμού στο πέρασμα των αιώνων.

Επομένως μπορεί να υποστηριχτεί με βεβαιότητα ότι η περίοδος της κλασσικής περιόδου αποτέλεσε την πηγή για την δημιουργία της Εγκληματολογικής επιστήμης καθώς μέσα από την στροφή και μελέτη των αρχαίων συγγραμάτων αναγεννήθηκαν και επαναδιατυπώθηκαν όλες οι θεωρίες οι οποίες χρησιμοποιούνται ως πυξίδα από τους σύγχρονους Εγκληματολόγους σε ολό τον κόσμο στην διαρκή και αδιάκοπη μελέτη του Εγκληματολογικού φαινομένου.

Ερχόμενοι στην σημερινή εποχή οι σύγχρονοι Εγκληματολόγοι της χώρας μας χωρίς να απολαμβάνουν τα μέσα και τις γενναίες χρηματοδοτήσεις των συναδέλφων τους στο εξωτερικό διατηρούν την διδασκαλία και την έρευνα της Εγκληματολογικής επιστήμης σε υψηλό επίπεδο συμβάλλοντας ουσιαστικά στην χάραξη Αντεγκληματικής Πολιτικής του κράτους έχοντας περιθώρια για μεγαλύτερη συνεισφορά ανταποκρινόμενοι στις σημερινές απαιτήσεις και ανάγκες της κοινωνίας, ώστε όπως είχε τονίσει κατά το παρελθόν η πρόεδρος της Ελληνικής Εγκληματολογικής εταιρείας Αλίκη Γιωτοπούλου- Μαραγκοπούλου, μέσα από την επεξεργασία των εσωτερικών νόμων και των διεθνών συνθηκών οι Εγκληματολόγοι μπορούν να συμβάλουν σε σημαντικό επίπεδο στην υλοποίηση του δημοκρατικού ιδεώδους.²⁰⁴

²⁰⁴ Βλ. Ζαραφωνίτου Χ. άρθρο με θέμα «*Τάσεις και εξελίξεις στην διδασκαλία, την έρευνα και την επαγγελματική άσκηση της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα*» όπως παραπάνω.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξιάδης Σ. «Εγχειρίδιο Εγκληματολογίας», Σάκουλα, Θεσσαλονίκη, 1996.
2. Αρβελέρ Ε. «Γιατί το Βυζάντιο», Μεταίχμιο, Αθήνα, 2012.
3. Βλάχου Β. Διδακτορική διατριβή με τίτλο «Γυναίκα – θύμα σωματικής βίας και το σύστημα απονομής της ποινικής διακααιοσύνης, Αθήνα, 2003.
4. Αρτινοπούλου Β. και Μαγγανάς Α., «Θυματολογία και όψεις θυματοποίησης», Νομική βιβλιοθήκη, Αθήνα, 1996.
5. Γαρδίκας Κ. «Εγκληματολογία» τόμος Β', τεύχος β' εκδοτικός οίκος Δημ. Ν.Τζάκα, Στεφ. Δελαγραμμάτικα, Αθήνα, 1949
6. Γαρδίκας Κ. «Το παρά τοις αρχαίοις Έλλησι και μάλιστα τοις Αττικοίς ποινικόν και ιδία το φονικόν δίκαιον, Αθήνα, 1917.
7. Γεωργαλάς Σ. «Η εγκληματολογία στην Ελλάδα σήμερα, Τιμητικός τόμος για τον Στέργιο Αλεξιάδη» ΚΨΜ, Αθήνα, 2007.
8. Γιούνη Σ. Μαρίας, Νόμος πόλεως, Δικαιοσύνη και Νομοθεσία στην Αρχαία Ελληνική πόλιν, I οι αρχαιοκοί χρόνοι, εκδόσεις Βάνιας, Αθήνα Θεσσαλονίκη, 2006
9. Ζαραφονίτου Χ., «Εμπειρική εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2004.
10. Ζαραφονίτου Χ., «Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, οι σύγχρονες τάσεις της Εγκληματολογικής έρευνας», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2003.
11. Ζαραφονίτου Χ. «Τιμωρητικότητα σύγχρονες τάσεις, διαστάσεις και εγκληματολογικοί προβληματισμοί», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2008
12. Θέρμος Ηλ. « Η πολιτική σκέψη του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη στην κλασσική και σύγχρονη εποχή». Παπαζήση, δεύτερη έκδοση, Αθήνα , 2016.
13. Κοντός Π. «Τα δύο ευ της ευτυχίας. Εισαγωγή στα Ηθικά Νικομάχεια του Αριστοτέλη. Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 2018.
14. Κουράκης Ν «Δίκαιο Παραβατικών Ανηλίκων Ποινική και Εγκληματολογική προσέγγιση», Σάκουλα, Αθήνα Κομοτηνή, 2013 σελ. 12
15. Λαμπροπούλου Ε. «Κοινωνικός έλεγχος του εγκλήματος», Παπαζήση, Αθήνα, 1994.

16. Παπαρήγα Αρτεμιάδη Λ., **«Περιγράμματα Ιστορίας μεταβυζαντινού Δικαίου**, Ακαδημία Αθηνών Αθήνα, 2011
17. Παπαγιάννη Ελ., Αρναούτογλου Ηλ, Δημοπούλου Α, Καράμπελας Δ., Λιαμαρκόπουλος Α., Χατζάκης Ι., Χέλμης Α., **«Ιστορίες Δικαίου»**, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Ζωγράφου , 2015.
18. Παπουλάκος Θ. **«Η ποινή του θανάτου στην Κλασσική Αθήνα και στην εποχή των ρητόρων, ο ανθρωποκτόνος νόμος»**, Λιβάνη, Αθήνα, 2013.
19. Τουρτόγλου Μ.- Παπαρήγα Αρτεμιάδη Λυδία, **«Η συμβολή των Δραγομάνων του στόλου στην προαγωγή της Δικαιοσύνης των Νησών του Αιγαίου»**, Ακαδημία Αθηνών, Επετηρίς του κέντρου ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου 36 Παράρτημα ΙΙ, Αθήνα, 2002.
20. Τουρτόγλου Μεν. **«Περί της ποινικής δικαιοσύνης επί Τουρκοκρατίας και μετ' αυτήν μέχρι του Καποδιστρίου»**, Σάκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 1980.
21. Τουρτόγλου Μ. **«Ιστορίες Ελληνικού Δικαίου»**, Σάκουλα, Αθήνα, 1991.
22. Τουρτόγλου Μ. **«Το φονικό και η αποζημίωση του παθόντος, Βυζάντιο- Τουρκοκρατία Μεταπαναστατικοί χρόνοι μέχρι και του καποδιστρίου»**, Φ.Κωνσταντινίδη και Κ. Μιχαλά, Αθήνα, 1960.
23. Φαρσεδάκης Ι. **«Η εγκληματολογική σκέψη απ' την αρχαιότητα ως τις μέρες μας»**, Νομική Βιβλιοθήκη, 1990 τεύχος Α΄
24. Φαρσεδάκης Ι. **«Στοιχεία Εγκληματολογίας»**, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2005
25. Χριστοδούλου Ι. **«Σόλωνος Νόμοι»**, εκδοτικός οίκος θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 15-17
26. Claude Mosse **« Δικαιοσύνη και Πολιτική στην Αθήνα της κλασσικής εποχής»**, Δημ.Ν.Παπαδήμα, Αθήνα, 2013.
27. Nicholas kyriazis **«The birth and development»**, psychogios, Athens, 2012.
28. Jean Marie Guyan **« Η Ηθική του Επίκουρου και οι σχέσεις της με τις σύγχρονες θεωρίες»** Μετάφραση Αλεξανδρίδης Λ., 2013.
29. Τιμητικός τόμος για τον Ομότιμο καθηγητή Εγκληματολογίας του Πάντειου Πανεπιστημίου Αθηνών Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών κ. Μαγγανά Αντώνιο, **«Σύγχρονες τάσεις αντεγκληματικής πολιτική»**, Παπαζήση, Αθήνα,
30. Τρωιανού Λούλα Α., Εργασία με θέμα **«Το δίκαιο Ανηλίκων και ο Ιωάννης Παπαζαχαρίου»**, Πάντειος Ανώτατη Σχολή Πολιτικών Επιστημών, 1992.

Πηγες

1. Αριστοτέλης, **Ηθικά Νικομάχεια**, Μετάφραση Σπύρου Χ.Μαγγίνα, Ελληνικός εκδοτικός Οργανισμός. Βιβλιοθήκη των Ελλήνων.
2. Αριστοτέλης, Πολιτικά.
3. Ισοκράτης, **Αεροπαγητικός λόγος**, σύγκριση πολιτεύματος με αυτό των τριάκοντα, μετάφραση Σ.Τζουμελέας, 1949.
4. Δημοσθένης **«Κατά Μειδίου»**, μετάφραση Ξανθάκη Καραμάνου Γ., Ακαδημία Αθηνών- Κέντρο εκδόσεως έργων Ελλήνων συγγραφέων
5. Ισοκράτης, **προς Νικοκλέα**, Ο ενδεδειγμένος τρόπος άσκησης της εξουσίας, μετάφραση Κ.Θ. Αραπόπουλο
6. Λυσίας, **«Κατά Αλκιβιάδου λιποταξία**, η ανάγκη τήρηση νόμων και επιβολής ποινών- Αντικρούοντας τους αναμενόμενους ισχυρισμούς των υπερασπιστών του Αλκιβιάδη», μετάφραση Σ.τζουμελέας.
7. Λυσίας **«υπερ του Ερατοσθένους φόνου απολογία»**, μετάφραση Σ. Τζουμελέας, 1939,

Ηλεκτρονικές Πηγές

1. Ηλεκτρονική εφημερίδα, **Καθημερινή**, άρθρο, των Φαρσεδάκη Ιάκωβου και Νέστωρα Κουράκη αφιέρωμα *«Αλίκη Γιωτοπούλου Μαραγκοπούλου πρωτοπόρος και μαχήτρια»*. 2018.
2. Ηλεκτρονικό περιοδικό με τίτλο **«Έγκλημα και τιμωρία»** τεύχος α΄, 2010, Εργαστήριο της Κοινωνιολογίας της Νεότητας του ελεύθερου χρόνου και αθλητισμού Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
3. Άρθρο με τίτλο *«Τάσεις και εξελίξεις στην διδασκαλία, την έρευνα και την επαγγελματική άσκηση της Εγκληματολογίας στην Ελλάδα*, ΠοινΔικ και Εγκληματολογία 2/2009.